F 1503/8

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI

Tomul XXV (XXIX)

Fasc. 1 – 2

SECŢIA VIII ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

1979

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI

Tomul XXV (XXIX)

Fasc. 1–2

SECŢIA VIII ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

1979

COLEGIUL DE REDACȚIE

Prof. dr. doc. VAL. BLIDARU, prof. dr. doc. N. V. BOȚAN, prof. dr. ing. GH. CAȘLER, prof. dr. ing. M. GAFIȚANU (președinte), prof. dr. P. MĂLCOMETE, prof. dr. doc. D. MANGERON, prof. dr. ing. T. SILION, acad. prof. dr. doc. CRISTOFOR SIMIONESCU, prof. dr. ing. I. VLAD

COMITETUL DE REDACȚIE AL SECȚIEI

VIII. ȘTIINȚE SOCIAL-ECONOMICE

Conf. ALFRED JEANRENAUD
Conf. dr. GEORGETA MACARIE

REDACȚIA

Prof. dr. doc. D. MANGERON (redactor responsabil)
Prof. dr. doc. ing. ALFRED BRAIER (secretar de redacție)
Asist. ing. ANETA BRAIER (redactor)

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
BULLETIN OF THE POLYTECHNIC INSTITUTE OF JASSY
ИЗВЕСТИЯ ЯССКОГО ПОЛИТЕХНИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА
Tomul XXV (XXIX), Fasc. 1—2 1979

Secţia VIII

ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

SUMAR

	Pag.
ALFRED JEANRENAUD, C. JOFA, D. PICHIU, I. MOCANUL, DIONISIE MORĂRAŞU şi I. BUTNARU, Unele aspecte ale integrării învăţământului cu cercetarea şi producţia la facultăţile de construcţii şi tehnologie chimică din Institutul politehnic din Iaşi (rom., rez. franc.)	7
M. SESERMAN şi AUREL DOBOŞ, Etica şi personalitatea studenţilor (rom., rez. franc.)	13
N. BOBICĂ, Dialectica Fiinţei şi a ne-Fiinţei (rom., rez. franc.)	19
GH. MIHAI, Modalităţile dialogului (rom., rez. franc.)	25
GEORGETA MACARIE, Implicaţii ale politicii „prin noi înşine" asupra nivelului de trai al maselor (rom., rez. franc.)	31
I. D. ADUMITRĂCESEI, Investiţiile — factor determinant al dezvoltării industriei chimice româneşti (rom., rez. franc.)	37
ELENA ŞTIRBU şi VALENTIN SOROCEANU, Determinarea unor indicatori ai eficienţei economice într-o întreprindere de distribuţie a energiei electrice (engl., rez. rom.)	41
MARIANA BUCUR, Strategia desfacerii mărfurilor — preocupare importantă a unităţilor producătoare (rom. rez. engl.)	45
VALENTIN SOROCEANU, Dezvoltarea industriei electronice în România (engl., rez. rom.)	49
EUGEN POPA şi MONICA VOICU, Aplicarea principiilor ergonomice în organizarea activităţii operatorilor de la tabloul de comandă (rom., rez. rusă)	53
MONICA VOICU, Consideraţii privind aplicarea controlului statistic de calitate în procesul de obţinere a unui produs chimic (rom., rez. rusă)	57
EUGEN POPA şi MONICA VOICU, Factorul uman şi corelaţia dintre productivitatea şi randamentul muncii (rom., rez. rusă).	61

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
BULLETIN OF THE POLYTECHNIC INSTITUTE OF JASSY
ИЗВЕСТИЯ ЯССКОГО ПОЛИТЕХНИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА
Tom XXV (XXIX), Fasc. 1–2 1979

Section VIII

SOCIAL-ECONOMIC SCIENCES

CONTENTS

Pp.

ALFRED JEANRENAUD, C. JOFA, D. PICHIU, I. MOCANUL, DIONISIE MORĂRAŞU et I. BUTNARU, Quelques aspects concernant l'intégration de l'enseignement avec la recherche et la production dans les Facultés de Constructions et de Technologie Chimique de l'Institut Polytechnique de Jassy (Romanian, French summary) 7

M. SESERMAN et AUREL DOBOŞ, L'éthique et la personalité des étudiants (Romanian, French summary) 13

N. BOBICĂ, La dialectique de l'Être et du non-Être (Romanian, French summary) 19

GH. MIHAI, Les modalités du dialogue (Romanian, French summary) 25

GEORGETA MACARIE, Des implications de la politique „par nous-même" à l'égard du niveau d'existence du peuple (Romanian, French summary) 31

I. D. ADUMITRĂCESEI, Les investissements — facteur déterminant du développement de l'industrie chimique roumaine (Romanian, French summary) 37

ELENA ŞTIRBU and VALENTIN SOROCEANU, The Determination of certain Indices of Economic Efficiency in a Entreprise of Electrical Energy Distribution (English, Romanian summary) . . 41

MARIANA BUCUR, Marketing Strategies — an Important Preoccupation of Production Units (Romanian, English summary) . . 45

VALENTIN SOROCEANU, The Development of Electronic Industry in Romania (English, Romanian summary) 49

EUGEN POPA et MONICA VOICU, Application des principes ergonomiques dans l'organisation de l'activité des opérateurs pour tableaux de comande (Romanian, Russian summary) . . . 53

MONICA VOICU, Considérations concernant l'application du contrôle statistique de qualité au processus d'obtention d'un produit chimique (Romanian, Russian summary) 57

EUGEN POPA et MONICA VOICU, Le facteur humain et la correlation entre la productivité et le rendement du travail (Romanian, Russian summary) 61

1979 DEC 11

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
BULLETIN OF THE POLYTECHNIC INSTITUTE OF JASSY
ИЗВЕСТИЯ ЯССКОГО ПОЛИТЕХНИЧЕСГОГО ИНСТИТУТА
Том XXV (XXIX), вып. 1–2 1979

Секция VIII

СОЦИАЛ-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

СОДЕРЖАНИЕ

Стр.

АЛФРЕД ЖАНРЕНО, К. ЖОФА, Д. ПИКЮ, И. МОКАНУЛ, ДИОНИСИЕ МОРЭРАШУ и И. БУТНАРУ, Некоторые виды интегрирования угебы с научным исследованием и с производством в стройтельном и в технологическо химическом факультетах Политехнического института г. Яссы (рум., рез. франц.) 7

М. СЕСЕРМАН и АУРЕЛ ДОБОШ, Этика и индивидуальность студентов (рум., рез. франц.) 13

Н. БОБИКЭ, Диалектика существа и не-существа (рум., рез. франц.) 19

Г. МИХАИ, Диалогий моды (рум., рез. франц.) 25

ДЖЕОРДЖЕТА МАКАРИЕ, Последсвия политики ,,сами собой'' на жизненый уровень населения (рум., рез. франц.) 31

И. Д. АДУМИТРЭЧЕСЕИ, Вложения – решающий фактор развитии румынской химической промышленности (рум., рез. франц.) 37

ЭЛЕНА ШТИРБУ и ВАЛЕНТИН СОРОЧЯНУ, Определение некоторых индикаторы эконномической эффективностьи в однои предприатии электрической энергии (англ., рез. рум.) 41

МАРИЯНА БУКУР, Стратегия сбыта – товаровважная забота производящих единиц (рум., рез. англ.) 45

ВАЛЕНТИН СОРОЧЯНУ, Развитие электронической промышленность в Румыний (англ., рез. рум.) 49

ЭУДЖЕН ПОПА и МОНИКА ВОИКУ, Применение эргономических принципов в организации деятельности операторов, работающих на щите управления (рум., рез. русск.) 53

МОНИКА ВОИКУ, К вопросу о применении статистического качественного контроля в процессе получения химического продукта (рум., рез. русск.) 57

ЭУДЖЕН ПОПА и МОНИКА ВОИКУ, Человеческий фактор и соотношение между производительностью труда и коэфициентои полезного деиствия (рум., рез. русск.) 61

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAȘI
Tomul XXV (XXIX), fasc. 1—2, 1979
Secția VIII
ȘTIINȚE SOCIAL-ECONOMICE

C.Z. 371.2

UNELE ASPECTE ALE INTEGRĂRII ÎNVĂȚĂMÎNTULUI CU CERCETAREA ȘI PRODUCȚIA LA FACULTĂȚILE DE CONSTRUCȚII ȘI TEHNOLOGIE CHIMICĂ DIN INSTITUTUL POLITEHNIC DIN IAȘI

DE

ALFRED JEANRENAUD, C. JOFA, D. PICHIU, I. MOCANUL, DIONISIE MORĂRAȘU și I. BUTNARU

În etapa actuală de dezvoltare economico-socială a țării noastre, școlii superioare îi revin sarcini de mare răspundere în formarea teoretică și practică a viitorilor specialiști. În lumina hotărîrilor adoptate de conducerea de partid și de stat, a recomandărilor secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, referitoare la sarcinile modernizării procesului de învățămînt, ale integrării sale cu cercetarea și producția s-a acționat și se acționează cu consecvență pentru transformarea facultăților în veritabile centre de învățămînt, cercetare și producție.

Dezvoltarea științei ca forță nemijlocită de producție în acest cincinal al afirmării largi a revoluției tehnico-științifice aduce într-un nou plan rolul inginerului, care, prin însuși caracterul profesiunii sale, este chemat să realizeze acea simbioză atît de necesară a obiectivelor producției cu cercetarea și conceperea de noi utilaje, noi tehnologii etc. Tocmai de aceea interesează în cel mai înalt grad perfecționarea întregului proces de instruire, ce se desfășoară în învățămîntul tehnic superior, astfel încît viitorii ingineri să fie instruiți încă din timpul studenției în problemele concrete ale producției bunurilor materiale.

Pentru a răspunde noii orientări, care constituie o cotitură în învățămîntul superior, Institutul politehnic din Iași desfășoară pe un front larg acțiuni pentru crearea și îmbogățirea bazei materiale, pentru integrarea învățămîntului cu cercetarea și producția.

La facultățile de construcții și tehnologie chimică, unde am efectuat cercetarea, s-a realizat o bază materială adecvată desfășurării procesului de învățămînt. Prin măsurile inițiate în cele două facultăți menționate s-a cristalizat cadrul organizatoric corespunzător, creîndu-se condiții pentru realizarea cu succes a activității didactice, de cercetare științifică și de practică productivă. În direcția îmbinării procesului instructiv-educativ cu activitatea productivă, de cercetare și proiectare,

în anii I—III ai secțiilor de ingineri și subingineri din cele două facultăți se desfășoară practica productivă comasat cîte o lună în fiecare semestru, iar studenții din anii superiori (IV și V) efectuează practica de cercetare și proiectare. În anul universitar 1977/1978 au funcționat în aceste facultăți 7 unități de tip „b", cu un număr de 130 locuri de muncă, fiind cuprinși 860 studenți, și 2 unități de tip „c" cu un număr de 200 locuri de muncă, fiind cuprinși 795 studenți. La Facultatea de construcții 64,6 la sută din studenții anilor I—III au desfășurat practica productivă în unități proprii, în timp ce la Facultatea de tehnologie chimică acest procent a fost de numai 39,4 la sută.

Perspectiva dezvoltării bazei materiale în perioada 1978—1980 creează siguranța creșterii numărului de locuri de muncă pentru desfășurarea practicii productive la cele două facultăți. Prin montarea a noi instalații, Facultatea de tehnologie chimică estimează că în acest an universitar vor efectua practica productivă în unități proprii 852 studenți (53,5 la sută). La Facultatea de construcții urmează să intre în funcțiune hala de construcții și mecanica construcțiilor, determinînd o creștere substanțială a numărului de studenți cuprinși în unitățile proprii.

Datorită unei mai bune organizări a controlului direct, accesibilității mai mari a studenților la cunoașterea instalațiilor și posibilităților oferite fiecărui student de a lucra efectiv, practica productivă efectuată în unitățile proprii — după opinia conducerii celor două facultăți — are o eficiență instructivă mai mare în comparație cu practica pe care o desfășoară studenții în alte unități economice.

În anii IV și V studenții efectuează practica de cercetare-proiectare în unitățile proprii ale facultăților sau în alte unități în profilul specialității. Astfel, la Facultatea de tehnologie chimică, în anul universitar 1977/1978, din cei 408 studenți din anii IV și V, 329 (80,8 la sută) au efectuat practica de cercetare-proiectare în unitățile proprii, sub îndrumarea a 31 de cadre didactice ; 79 studenți au efectuat această practică în alte institute de profil din Iași. La Facultatea de construcții, care dispune de o bază materială mai bună pentru instruirea studenților prin activitatea de cercetare și proiectare, din totalul de 222 studenți din anii superiori, 200 au fost cuprinși în unități proprii (peste 90 la sută) sub îndrumarea a 44 de cadre didactice, iar 22 studenți au efectuat această activitate în unități economice din Iași.

Un număr însemnat de studenți, 302 de la Facultatea de tehnologie chimică și 179 de la Facultatea de construcții, au fost antrenați în activitatea de cercetare științifică, prezentînd rezultatele cercetării în cadrul festivalului „Gh. Asachi".

Pentru a pune în evidență eficiența procesului de integrare în formarea multilaterală a viitorului specialist, cît și pentru a sugera noi căi și modalități de îmbogățire a acestuia, am întreprins o cercetare sociologică concretă în acest sens. Cercetarea efectuată a urmărit modul în care contribuie cadrul organizatoric și instituțional existent în cele două din facultățile din Institutul politehnic din Iași și anume Facultatea de construcții și Facultatea de tehnologie chimică, la realizarea

coordonatelor generale ale personalităţii umane multilaterale a studenţilor, la formarea lor pentru muncă şi viaţă.

Pentru a surprinde felul în care sînt realizate sarcinile privind pregătirea multilaterală a viitorilor specialişti în Institutul politehnic din Iaşi, privind formarea studenţilor pentru muncă şi viaţă, colectivul de cercetare a sondat opinia unui număr de 200 de studenţi din anii III şi IV de la facultăţile de construcţii şi tehnologie chimică, precum şi cea a unui număr de 26 de ingineri din producţie din unităţile economice unde studenţii facultăţilor menţionate mai sus efectuează practica productivă, de cercetare şi proiectare. S-au cerut aprecieri privind formele concrete de integrare, formele la care ei participă, aprecieri asupra modului în care se realizează corelarea integrării cu structura anului universitar, cu întreaga activitate didactică, asupra modului de realizare a îndrumării şi controlului practicii productive.

Întrebările privind formele de integrare din facultate şi formele concrete la care participă studenţii n-au urmărit să adune informaţii în această privinţă — organizarea fiind cea arătată mai sus — ci măsura în care ei cunosc această organizare, sînt conştienţi de rolul formelor adoptate şi de modul în care participă la procesul de integrare a învăţămîntului cu cercetarea şi producţia.

Rezultă din răspunsuri că mulţi dintre studenţii investigaţi (peste 50%) nu cunosc corect organizarea, nu ştiu în ce tip de unitate din cadrul practicii productive sînt cuprinşi. Considerăm că este necesar ca la începutul anului universitar să se arate studenţilor exact cum este organizată practica productivă, cercetarea şi proiectarea, pentru ca fiecare student să cunoască în ce cadru îşi desfăşoară această formă de activitate.

În ceea ce priveşte modul în care este corelată integrarea cu structura anului universitar, respectiv cu activitatea didactică, 57% dintre studenţii investigaţi consideră că se realizează o corelare bună, 11% — destul de bună, iar 32% au dat răspunsuri negative. Este interesant de consemnat argumentele aduse — atît în favoarea aprecierii pozitive, cît şi în favoarea celei negative. În primul caz se apreciază că practica productivă realizează o depăşire a cunoştinţelor obţinute prin activitatea didactică, completînd-o pe aceasta în mod armonios ; unii consideră că practica productivă se desfăşoară paralel cu procesul de învăţămînt, consolidîndu-l. Alţii precizează că această corelare se realizează în condiţii bune la anii IV şi V, unde practica de cercetare şi proiectare se face săptămînal şi nu comasat — adică paralel cu procesul didactic.

Cei care apreciază această corelare negativ, menţionează printre argumente că în cadrul practicii sînt puşi să efectueze lucrări care nu stimulează posibilităţile creative şi de muncă ale unui student. Se menţionează, de asemenea, faptul că între etapele de practică productivă, întrerupte prin procesul de învăţămînt, se realizează o insuficientă continuitate.

Interesante sînt aprecierile cu privire la modul în care se realizează îndrumarea şi controlul practicii productive. 51% consideră controlul ca fiind corespunzător, 30% ca fiind deficitar şi 19% — insuficient.

Rezultă că aproape jumătate din numărul studenților investigați consideră îndrumarea și controlul necorespunzător (slab, deficitar și insuficient). Ne interesează cauzele care determină aceste aprecieri. Foarte mulți dintre cei care dau o apreciere negativă consideră că îndrumarea și controlul nu se efectuează cu suficientă responsabilitate și competență. Se exprimă opinia că se pune accent doar pe înregistrarea prezenței ; îndrumarea este slabă îndeosebi în timpul semestrelor, cînd cadrele didactice au de efectuat și activități didactice cu seriile de studenți care nu se află în practică productivă.

O minoritate (circa 7%) consideră că îndrumarea și controlul sînt inexistente sau chiar incompetente, minoritate care merită totuși să fie luată în seamă, căci semnifică desigur și existența unor asemenea cazuri reale.

Studenții investigați din anul IV arată că îndrumarea lor se realizează în condiții mai bune ; fiind repartizați, în medie cîte 5 la un cadru didactic, ei efectuează sub îndrumarea acestuia lucrări de laborator, activitate de cercetare și proiectare. În general, se apreciază că îndrumarea și controlul sînt mai active în cadrul halelor din institut și mai slabe pe șantiere sau alte unități economice.

Analizînd opiniile studenților și ale unor specialiști din producție privind cele mai corespunzătoare forme și metode de integrare în vederea pregătirii multilaterale a viitorului specialist, statistic opțiunile se prezintă în felul următor : integrarea cu producția în cadrul șantierelor, a întreprinderilor industriale de profil — 95 opțiuni (47,5%) ; integrarea cu producția în cadrul halelor facultăților — 48 opțiuni (24%); integrarea cu cercetarea și proiectarea 53 opțiuni (26,5%) ; practica de organizare și conducere — 4 opțiuni (2%).

Numărul mic al opțiunilor pentru cercetare și proiectare se explică prin faptul că jumătate din subiecții investigați fac parte din anul III, care nu au făcut încă practica de proiectare-cercetare, ei urmînd să efectueze această formă de activitate în anii IV și V. Din analiza răspunsurilor reiese că o parte însemnată a studenților investigați din anul IV preferă practica productivă în întreprinderi celei de proiectare-cercetare, unii optînd pentru ambele forme.

O problemă importantă este aceea a eficienței practicii productive care se realizează în halele facultăților, în comparație cu cea realizată în cazul practicii efectuată în întreprinderi. În acest sens interesează faptul că un procent dublu de studenți se pronunță pentru practica realizată pe șantiere și în întreprinderi. Argumentînd opinia exprimată, studenții investigați arată că practica productivă efectuată pe șantiere, în întreprinderi îi pune mai bine în contact cu realitățile viitorului loc de muncă, le înfățișează o gamă mult mai bogată de probleme pe care inginerul constructor sau chimist este chemat să le rezolve. De asemenea, se consideră că practica productivă efectuată pe șantiere, în întreprinderi realizează mai bine completarea cunoștințelor dobîndite în procesul de învățămînt.

Sînt interesante opiniile care se referă la îmbunătățirile ce trebuie aduse practicii efectuată pe șantiere și în întreprinderi, la înlăturarea

unor neajunsuri care mai persistă. Aceste îmbunătăţiri sînt propuse tocmai în sensul creşterii eficienţei practicii productive. Astfel, se apreciază că cea mai bună metodă ar constitui-o încadrarea studenţilor în procesul de producţie, lucru care se realizează în prezent numai în parte. În felul acesta ar creşte responsabilitatea studentului pentru tot ce realizează, el ar avea, în această situaţie, nu numai o răspundere morală ci şi una materială. Sînt criticate cazurile cînd studenţii au fost încadraţi în una şi aceeaşi echipă, care n-a executat timp de 4 săptămîni decît unica lucrare de vopsire a ferestrelor şi uşilor la blocurile de locuinţe sau de turnare a mozaicului. Trebuie, de asemenea, îndreptată situaţia în care studenţii sînt puşi pe şantiere sau în unele întreprinderi să efectueze exclusiv munci necalificate : transportul de saci şi materiale, săpatul şanţurilor sau astuparea acestora etc. Desigur că aceste activităţi, bine dozate, îşi au rolul lor, dar trebuie să predomine acele lucrări care completează pregătirea studenţilor prin însuşirea aspectelor practice ale problemelor, prin înţelegerea aplicării în practică a cunoştinţelor teoretice dobîndite.

Un număr relativ mic de studenţi, 24% din cei investigaţi, consideră că o formă importantă în pregătirea lor multilaterală este practica productivă efectuată în unităţile proprii ale facultăţilor, deoarece ei participă direct la procesul de producţie, au satisfacţia că realizează bunuri materiale, aceasta fiind un excelent mijloc al educării lor pentru muncă. Se cer înlăturate însă situaţiile cînd în halele de producţie se fac lucrări care urmăresc exclusiv realizarea cantitativă a planului de producţie, se execută produse de tehnicitate redusă.

Sînt interesante aprecierile făcute de studenţii investigaţi care au opinat pentru forma de cercetare-proiectare, considerînd-o ca cea mai completă activitate pentru formarea lor ca viitori specialişti, deoarece le solicită într-un grad superior aptitudinile şi capacitatea creatoare. Unii studenţi consideră activitatea de cercetare în cadrul laboratoarelor uzinale mai eficientă, deoarece le oferă posibilitatea să realizeze legătura directă cu nevoile producţiei, aceste unităţi avînd şi o bază materială foarte bună.

Eforturile cadrelor didactice, studenţilor, personalului tehnic al celor două facultăţi s-au soldat cu unele realizări remarcabile, care atestă faptul că în Institutul politehnic din Iaşi se realizează o integrare de conţinut. În majoritatea cazurilor, practica productivă, de cercetare şi proiectare familiarizează studenţii cu munca, cu disciplina de producţie, le dă posibilitatea să urmărească un flux tehnologic, să vină în contact cu o mare varietate de aparate, de instalaţii etc. Experienţa convinge că învăţămîntul integrat cu producţia, cercetarea şi proiectarea este singura cale care duce la o temeinică pregătire profesională, susţinută de dragostea pentru muncă, de satisfacţia participării directe a studenţilor la producerea de bunuri materiale.

Primită la 5 ianuarie 1979

Institutul politehnic, Iaşi,
Catedra de socialism ştiinţific şi filozofie

QUELQUES ASPECTS CONCERNANT L'INTÉGRATION DE L'ENSEIGNEMENT AVEC LA RECHERCHE ET LA PRODUCTION DANS LES FACULTÉS DE CONSTRUCTIONS ET DE TECHNOLOGIE CHIMIQUE DE L'INSTITUT POLYTECHNIQUE DE JASSY

(Résumé)

En partant d'une recherche sociologique concrète, le travail précise la manière dans laquelle le cadre organisationnel et institutionnel existant dans les Facultés de Constructions et de Technologie Chimique de l'Institut Politechnique de Jassy, contribue à la réalisation de l'intégration de l'enseignement avec la recherche et la production, en vue d'une formation complète des étudiants, pour le travail et la vie.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAȘI
Tomul XXV (XXIX), fasc. 1—2, 1979
Secția VIII
ȘTIINȚE SOCIAL-ECONOMICE

C.Z. 378.1

ETICA ȘI PERSONALITATEA STUDENȚILOR

DE

M. SESERMAN și AUREL DOBOȘ

Crearea cadrului social optim pentru afirmarea și dezvoltarea multilaterală a personalității umane reprezintă condiția necesară a făuririi omului de tip nou, purtător al valorilor moral-politice înaintate, constructor conștient al noii societăți. În mod deosebit, această problemă capătă rezonanțe specifice cînd se referă la tineret.

În acțiunea instructiv-educativă realizată în procesul de învățămînt, formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste sînt indisolubil legate de promovarea fermă a principiilor eticii și echității socialiste. Acestea au rolul de a afirma ansamblul valorilor morale fundamentale, capabile să realizeze plenar și liber personalitatea umană, la nivel individual, la nivelul microgrupului sau colectivului de muncă, cît și la nivelul întregii societăți.

Teza materialist-dialectică a libertății și responsabilității relevă faptul că insul uman nu poate fi liber de răspundere pentru faptele sale ; el depinde de societate, are îndatoriri față de aceasta. Responsabilitatea moral-politică implică o necesitate socială, optimizînd în același timp formarea și modelarea insului în spiritul exigențelor noii orînduiri. Ori tocmai acestor exigențe le corespund în societatea noastră, respectarea și aplicarea prevederilor „Codului principiilor și normelor vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste".

În relația individ-societate, responsabilitatea socială apare ca forță motrice, ca stimulent al energiilor creativității umane. Întreaga dezvoltare a societății socialiste se realizează prin contribuția directă a fiecărui ins. Desigur, noua orînduire nu rezolvă dintr-o dată, spontan și total problema raporturilor complexe dintre responsabilitatea individuală și cea socială, nu transformă viața într-o succesiune liniară de împliniri sociale și satisfacții totale pe planul vieții individuale.

Socialismul nu rezolvă toate problemele omului, dar pe baza soluționării celor fundamentale oferă premise reale pentru continua perfecționare și autoperfecționare morală, pentru transformarea responsabilității în fapte de conștiință autentice.

Socialismul dezvoltă o nouă disciplină a muncii, capacitatea de a îmbina armonios și în mod conștient interesele individuale cu cele generale, oamenii învățînd să considere tot mai mult responsabilitățile

sociale drept cauza lor personală. Parafrazînd celebra teză a lui Marx că „filozofii de pînă acum nu au făcut decît să interpreteze lumea în diverse moduri, important însă este de a o schimba", în planul vieții morale, principiile și normele eticii nu au menirea de a interpreta și (contempla) reflecta diferite structuri și modalități social-morale. Codul moral devine o călăuză în acțiune, un îndrumar programatic al dezvoltării morale a personalității umane. În acest sens tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta : „În activitatea educativă trebuie să avem permanent în vedere faptul că fiecare om are individualitatea și personalitatea sa bine distincte. De aceea, înarmîndu-i pe oameni cu cele mai înaintate cuceriri ale cunoașterii, trebuie să dezvoltăm valorile morale și virtuțile umane specifice fiecărui cetățean, în strînsă concordanță cu gîndirea filozofică și etica socială revoluționară, caracteristice orînduirii noastre noi" [2, p. 40].

Program în planul modelării spiritualității umane, Codul principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste are un caracter polivalent : caracter partinic ; caracter consecvent revoluționar ; caracter umanist ; caracter ateist ; caracter patriotic și internaționalist.

Înfăptuirea deziderateloг moralei socialiste se corelează cu celelalte obiective sociale, exprimînd sensul și finalitatea strădaniilor tuturor membrilor conștienți și onești ai societății.

În scopul deslușirii unor aspecte concrete privind rolul factorului etic în formarea personalității umane, cu referire directă la studenți, am întreprins o investigație concretă ce viza cunoașterea, înțelegerea și acționarea conform principiilor eticii și echității socialiste, la nivelul grupului și individului. Scopul principal al modestei noastre investigații a fost acela de a descifra din ansamblul de elemente care compun complexa structură a spiritualității tinerilor (studenți din anul I la Institutul politehnic din Iași), pe acelea care sînt definitorii pentru formarea laturii morale a personalității umane, de a descoperi mecanismul formării acesteia în vederea găsirii unor mijloace și procedee de influențare eficientă a acestui proces. Dintre obiectivele investigației noastre amintim : depistarea preocupărilor pentru formarea trăsăturilor morale la nivelul grupului și individului ; studierea raportului dintre cunoaștere-înțelegere-acțiune în planul vieții morale, în sfera vieții sociale ; ponderea normelor și principiilor eticii și echității socialiste în viața spirituală a tînărului ; rolul și locul aspirațiilor morale și elaborarea eventualelor modele de acțiune și viață, etc.

Totodată, din complexa structură spirituală a tinerilor, am urmărit acele elemente care sînt definitorii pentru aspirațiile și idealurile lor social-morale, cu scopul de a releva mecanismul formării acestora. Aspectele receptivității moral-educative, semnificative pentru dezvoltarea spirituală a fiecărui tînăr s-au referit la autocunoașterea și autoeducarea intelectual-volitivă, prin cunoașterea valorilor morale, ale eticii și echității socialiste ; concepția despre ideal (rolul factorului etic în formarea și dinamica acestuia), atitudinea în fața modelului preferat, natura acestuia, structura și dinamica idealului, ș.a. Totodată, am re-

clamat proiectarea dezirabilului într-un viitor apropiat şi într-unul îndepărtat ; concordanţa dintre dorinţă-posibil-imposibil, act dezirabil-vis (reverie). (Dacă ai putea modela lumea, cum ai dori ca aceasta să fie ?).

Concret, aspectele pe care le-am urmărit vizează şi următoarele laturi ale personalităţii : însuşirile fizice şi sufleteşti preferate de subiect ; modul (modelul) de comportare preferat ; asemănările şi deosebirile dintre subiect şi model ; mijloacele prin care ar putea dobîndi însuşirile modelului ; care este eroul preferat (motivaţii) ; cunoaşterea valorilor şi normelor morale actuale şi tradiţionale, rolul acestora în viaţa individului şi a societăţii ; concepţia despre ideal, etc.

Fără a ne propune o prezentare şi prelucrare statistică a datelor obţinute, vom releva numai ponderea şi nuanţa pozitivă sau negativă a răspunsurilor obţinute, pentru a putea creiona un profil al analizei calitative şi cantitative la nivel primar al rezultatelor noastre. Menţionăm că numărul studenţilor chestionaţi este de peste o sută, iar raportările noastre se vor face la un eşantion pe care l-am considerat semnificativ, de aproximativ 50 de studenţi.

Se remarcă faptul că majoritatea studenţilor, 44, pun în prim plan calităţile spirituale ale personalităţii umane şi doresc să se realizeze în acest plan.

În ce priveşte modelul de viaţă care poate fi după proveniența sa din viaţă (realitate) sau literatură (sau diferite mijloace ale mass mediei), iar după calitatea sa, individualizat sau sintetic, se constată următoarea situaţie : majoritatea modelelor vizează aspectele vieţii reale şi au un caracter sintetic. Se sesizează faptul că asistăm la un proces de maturizare intelectuală, întrucît se renunţă la modelele vagi, imprecise, „senzaţionale", tipice adolescenţei şi provenind de cele mai multe ori din literatură, în favoarea modelelor pe care societatea le oferă şi care se autoimpun de a fi urmate.

În ce priveşte mijloacele prin care subiectul tinde de a dobîndi însuşirile modelului, ponderea răspunsurilor se structurează astfel : muncă, perseverenţă, voinţă, etc.

Subiecţii se autoanalizează cu destulă obiectivitate (excluzînd optimismul exagerat juvenil ce se manifestă uneori), încît în masă se manifestă încrederea că trăsăturile modelului pot fi însuşite, iar gama mijloacelor este diversă şi motivată subiectiv.

Se afirmă totodată dorinţa consacrării cu întreaga fiinţă a idealului individual, care se vrea şi se declară integrat organic în activitatea socială. A trăi conform idealului înseamnă a-ţi înzestra voinţa cu o putere infinită şi a pune conştiinţa pe calea realizării ei depline. Pentru a se implica în realitate tînărul trebuie să creadă în eficacitatea acţiunii, în ideal.

Validarea idealului se face în muncă şi viaţă. Odată constituit, idealul de viaţă al personalităţii devine o sursă de valori a lumii materiale şi spirituale ce impulsionează mişcarea ideatică şi activitatea umană spre continua lui redimensionare şi concretizare. Idealul dezvăluie prin determinările sale, concepute în prezent, dimensiunile polivalente ale viitorului.

În ce privește cunoașterea valorilor și normelor morale actuale și tradiționale, remarcăm că acest lucru este sub nivelul impus de statutul și rolul social al studenților. De cele mai multe ori cunoașterea (recunoașterea) acestora se manifestă superficial sau uneori strict formal.

Dacă receptarea și însușirea principiilor și valorilor eticii este o coordonată de prim ordin a procesului formării personalității — proces care nu se desfășoară la întîmplare, ci călăuzit de o anumită concepție și folosind o anumită metodologie — practica muncii educative trebuie să se ghideze după anumite teze fundamentale, cu un conținut științific, fără de care nu putem vorbi de realizarea unei personalități multilateral dezvoltate.

Analiza noastră demonstrează că acest proces nu se realizează pe deplin la nivelul exigențelor și imperativelor vieții contemporane. În acest sens se constată numeroase carențe care își au cauza în cadrul învățămîntului gimnazial și liceal. De aceea se impune ca în învățămîntul superior, în cadrul procesului instructiv-educativ să se acorde acestei probleme un rol mult mai important de către toți factorii educaționali.

Pentru ca valorile morale să se poată însuma în conștiința studenților sub cît mai multiple forme, factorii educativi trebuie să aducă în cîmpul conștiinței și pe drumul dezvoltării personalității tînărului, cît mai multe valori, în primul rînd pentru a fi cunoscute, apoi explicate, ierarhizate și asimilate. Ordonarea acestora, într-o modalitate sau alta, într-o succesiune sau alta, trebuie să fie opera fiecărui educabil pe măsura personalității acestuia.

Rolul educatorului constă în a-i ajuta pe tineri să examineze adevăratele valori morale ; intervenția acestuia este cu atît mai necesară cu cît viața practică oferă o multitudine de situații contradictorii sau false modele de viață.

În această situație rolul educației merge mai departe de formarea capacității de a evalua corect valoarea de nonvaloare, și trebuie să-i ajute pe oameni să-și formeze rezistența necesară la solicitarea diferitelor „modele", să le cultive interesul pentru o existență demnă, capabilă să se sustragă cultivării excesive a plăcerii.

Activității educative îi revine sarcina să asigure un echilibru între funcția de adaptare și cea de depășire pe întregul parcurs al procesului dezvoltării. Absolutizînd funcția de adaptare și insistînd asupra unui model comportamental și valoric standard, ușor se ajunge, fie la un conformism formal, lipsit de înțelegere, convingere și adeziune afectivă, fie la un nonconformism exprimat foarte variat și mai ales prin așazisa „respingere" a modelului propus. În ambele situații procesul dezvoltării personalității și al integrării sale normale în viață este tulburat, cu consecințe negative pentru întreaga conduită.

Însușirea de către studenți a principiilor și valorilor eticii și echității socialiste, norme care devin dominante ale spiritualității generației noastre, face parte din procesul angajării personale la nivel individual,

de grup şi social în cadrele generale pe care societatea le reclamă la nivel spiritual, printr-o aderare pasionantă cu toate forţele intelectuale, afective şi moral-volitive.

Primită la 5 ianuarie 1979

Institutul politehnic, Iaşi,
Catedra de socialism ştiinţific şi filozofie

BIBLIOGRAFIE

1. * * * *Codul principiilor şi normelor muncii şi vieţii comuniştilor, ale eticii şi echităţii socialiste.* Ed. polit., Buc., 1975.
2. Ceauşescu N., *Expunere prezentată la Congresul educaţiei politice şi al culturii socialiste, 2 iunie 1976.* Ed. polit., Buc., 1976.

L'ÉTHIQUE ET LA PERSONALITÉ DES ÉTUDIANTS

(Résumé)

L'ouvrage se réfère au facteur éthique comme instrument de comparaison consciente de l'individu à lui-même, en développant l'idée selon laquelle la morale constitue pour l'étudiant un moyen d'intégration consciente et novatrice dans le système des relations sociales.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XXV (XXIX), fasc. 1—2, 1979
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C.Z. 141.1

DIALECTICA FIINŢEI ŞI A NE-FIINŢEI

DE

N. BOBICĂ

Întîlnim în filozofia Greciei antice două orientări filozofice, două sisteme de gîndire — filozofia lui Heraclit şi cea a eleaţilor — care, din foarte multe puncte de vedere sînt diametral opuse, dar care, în multe privinţe, se aseamănă, se întîlnesc, enunţă adevăruri comune. Astfel, atît Heraclit cît şi Parmenide, de numele căruia se leagă eleatismul, au acelaşi punct de plecare în elaborarea viziunii lor filozofice asupra lumii şi anume, conceperea universului ca un cosmos, structurat după legile perfecţiunii supreme. Din această concepţie vor izvorî o serie de concluzii, pe care eleaţii, prin persoana lui Parmenide, le-au formulat conform celei mai riguroase gîndiri logice.

Dacă perfecţiunea este atributul fundamental al Existenţei, înseamnă că acesteia nu trebuie să-i lipsească absolut nimic, ea fiind o existenţă completă, deoarece completitudinea este prima condiţie a perfecţiunii. O existenţă completă va fi însă o existenţă imobilă pentru că, aşa după cum afirma şi Heraclit, mişcarea provine fie din lipsă, fie din prisos. Nelipsindu-i nimic, îi va lipsi imboldul spre mişcare. De asemenea, fiind perfectă, Existenţa trebuie să fie unică ; admiterea a două existenţe diferite, ar însemna admiterea unor limite reciproce şi, implicit, admiterea impulsului spre mişcare. Fiind imobilă, Existenţa este peste tot aceeaşi, uniform distribuită, nedivizată şi nedivizibilă. „Nici divizibilă nu-i, pentru că e toată la fel : nici-unde nu se află un mai mult ori un mai puţin în stare să-i împiedice continuitatea, ci toată e plină de fiinţă. În felul acesta e în întregime continuă ; înlăuntru-i fiinţa se mărgineşte cu fiinţa“ [1, p. 16].

Dacă s-ar afla undeva mai puţin şi în altă parte mai mult (lipsa şi prisosul), ar apare imboldul spre mişcare, fie dintr-o parte, fie din cealaltă. Or, s-a demonstrat că mişcarea este imposibilă în cazul unei existenţe perfecte. Nefiind mişcare, nu există nici spaţiu vid (non-existenţa), fiindcă vidul şi mişcarea se presupun reciproc. Aşadar, Existenţa-i pretutindeni, iar non-existenţa nicăieri.

Existenţa e, de asemenea, în afara timpului, atemporală, neavînd început şi sfîrşit sub aspectul duratei, „nenăscută fiind, aceasta e şi nepieritoare“, neschimbătoare, identică cu sine însăşi.

Inventariind principalele atribute ale Existenței din poemul lui Parmenide, sîntem îndreptățiți să situăm gîndirea acestuia la antipodul gîndirii lui Heraclit, primul, Parmenide, fiind teoreticianul imobilismului, al repaosului absolut, pe cînd Heraclit este exponentul veșnicei și neîntreruptei deveniri. Se impune aici, totuși, o rezervă și anume că, în ciuda diferențelor fundamentale existente între concepțiile celor doi mari gînditori, există și elemente în care poziția lor este identică, avînd dreptate din acest punct de vedere, Heidegger atunci cînd afirmă că „Heraclit... spune în realitate același lucru ca și Parmenide" [2, p. 108].

Care sînt aceste elemente ce-i apropie pe cei doi filozofi în ciuda diferențelor ce-i separă? În primul rînd acceptarea perfecțiunii ca atribut fundamental al Existenței. Și Heraclit, ca și Parmenide, consideră Existența ca fiind perfectă sub aspectul alcătuirii sale, numai că, în timp ce Heraclit va fi preocupat de găsirea mecanismului care stă la baza acestei perfecțiuni, Parmenide va căuta să deducă celelalte atribute ale Existenței din atributul perfecțiunii. Și unul și altul vor intra în contradicție, pe măsura elaborării imaginii asupra lumii, cu acest punct de plecare inițial. Heraclit va fi nevoit să admită că, în ciuda Logos-ului care cîrmuiește întreaga lume și care imprimă natura sa întregului univers, există domenii, cum este cel al socialului, care scapă de sub guvernarea Logos-ului, care se opune acestuia, generînd situații ce vor determina necesitatea restabilirii justiției prin pedeapsa Focului. Dar, de vreme ce trebuie să intervină Logos-ul Foc pentru a restabili dreapta măsură, înseamnă că lumea nu mai este perfectă, așa cum se presupunea la început, că devenirea nu se desfășoară pretutindeni conform Logos-ului, că există alături de perfecțiune și multă imperfecțiune.

Apoi, cum se face că Logos-ul, a cărui esență este dată de măsură, echilibru, armonie, stă la baza unei mișcări care izvorăște din prisos și lipsă, situație ce înseamnă abaterea de la dreapta măsură? Fiind rezultatul unei deveniri generate de lipsa de măsură, de echilibru și armonie, Cosmosul nu va mai fi perfect și armonic alcătuit, așa după cum era conceput inițial, mișcarea fiind rezultatul imperfecțiunii și nu invers. Din acest punct de vedere, s-ar părea că Parmenide are mai multă dreptate, că este mai consecvent atunci cînd deduce imobilitatea lumii din perfecțiunea alcătuirii sale. Dar, și aici, concluzia intră în contradicție cu punctul de plecare. Perfecțiunea, de la care pornesc ambii filozofi, este o perfecțiune a *alcătuirii* Universului, alcătuire ce presupune cu necesitate existența diversului, a elementelor diferite, din a căror înlănțuire rezultă armonia perfectă a Cosmosului. Or, una din tezele fundamentale ale eleaților, este aceea prin care se neagă existența părților, a divizibilității Ființei.

Un alt element care-i apropie pe cei doi filozofi este acela al acceptării Existenței și al respingerii non-Existenței. Deși, la prima vedere, se pare că în această privință ei se situează pe poziții diametral opuse, în realitate, acestea coincid. De partea aparenței se pare că s-ar situa și Hegel, atunci cînd afirmă „Acest spirit îndrăznet (Heraclit — n.n.) a fost primul care a spus profundul cuvînt — Ființa nu este mai mult

decît neființa —, ea este tot atît de puțin... La eleați avem afirmația intelectului abstract că numai ființa există" [3, p. 263].

O asemenea interpretare, foarte justificată în aparență, se dovedește pînă la urmă a nu fi conformă cu realitatea, deoarece se întemeiază pe o eroare provenită din confundarea a două planuri distincte la care se referă gîndirea celor doi filozofi. Negînd non-Existența, afirmînd că Ființa există pe cînd ne-Ființa nu, Parmenide exprimă un mare adevăr, pe care toți filozofii ionieni, inclusiv Heraclit, l-au admis ca pe ceva de la sine înțeles, și anume, acela al indestructibilității Existenței, al eternității materiei.

„Mai rămîne dar să aduc vorba despre calea ce zice că ființa este. De-a lungul ei, sînt semne în număr mare cum că, nenăscută fiind, aceasta e și nepieritoare... Ce obîrșie i-ai putea găsi ? Căci n-am să te las să spui, nici să gîndești că (s-a putut ivi) din neființă... Și iarăși niciodată tăria convingerii nu va încuviința că din neființă se poate naște altceva decît neființă" [1, p. 15].

Ființa *este* spune Parmenide, acest este avînd sensul de permanență a ei, existînd dintotdeauna ea este nenăscută, și nenăscută fiind, este și nepieritoare, menținîndu-se în veșnicie.

Oare Heraclit nu afirmă același lucru cu privire la permanența substratului material al devenirii atunci cînd afirmă că lumea „a fost întotdeauna, este și va fi un foc veșnic viu" [4, frg. 30], oare ceilalți ionieni n-au subînțeles permanența, increabilitatea și indestructibilitatea elementului primordial din care s-a format lumea ? Așadar, și unul și altul, vor fi de acord că acel *ceva* care constituie esența Ființei este incredibil și indestructibil, deosebirea intervenind atunci cînd se va trece la caracterizarea stării de existență a acesteia. Pentru Parmenide, Ființa este imobilă, statică, nedivizată și nediferențiată, pe cînd pentru Heraclit ea este dinamică, schimbătoare, divizată și neomogenă.

Totuși, de vreme ce punctele de vedere sînt identice în privința Existenței (înțeleasă ca substrat increabil și indestructibil al tuturor existențelor individuale), cum se explică admiterea non-Existenței de către Heraclit ? Nu intră în contradicție această recunoaștere a non-existenței cu afirmarea indestructibilității materiei ? Pentru a răspunde la aceste întrebări trebuie analizată mai întîi accepția pe care Heraclit o dă non-existenței, atunci cînd o admite. Din textele rămase de la Heraclit, rezultă că non-existența admisă de el privește nu materia, fundamentul permanent al existenței, ci stările calitative pe care le parcurge acest substrat etern în procesul devenirii. Ceva care devine, nu există încă, acest ceva care se naște, se naște din alt-ceva existent, încît, ambele momente ale devenirii, privite sub aspectul negării uneia și afirmării alteia, permit afirmația că „Există atît Existența cît și non-existența".

Cînd Heraclit spune că „există întregul divizat-nedivizat, născut-nenăscut, muritor-nemuritor", el evidențiază tocmai acest aspect al devenirii contradictorii a universului ; universul unitar (nedivizat sub aspectul totalității), alcătuit din elemente diferite (divizat), etern ca

substrat material (nenăscut, nemuritor), dar schimbător ca stare calitativă (născut, muritor).

Filozofia lui Parmenide apare ca inferioară față de cea a lui Heraclit, prin faptul că respinge mișcarea, devenirea, procesualitatea existenței. Dar, în același timp, ea este și superioară, prin rigoarea logică a raționamentului care o întemeiază.

Ionienii au surprins numeroase aspecte esențiale ale devenirii realității, formulînd teze de o deosebită importanță pentru evoluția ulterioară a modului dialectic de gîndire, dar erau vulnerabili din punctul de vedere al argumentării. „Filozofii presocratici nu se îndoiau, ei afirmau dogmatic și, de obicei, nu dădeau temeiul aserțiunilor lor, nu argumentau, nu erau logicieni. Argumentarea începe cu eleații, care — deoarece înfățișau teze ce șocau opinia comună, erau obligați să-și susțină tezele" [5, p. 7].

Incontestabil că, prin formularea unor teze care proclamă imuabilitatea, lipsa mișcării, identitatea absolută, eleații au șocat opinia întemeiată pe experiență, pe mărturiile simțurilor. Se conturează, în filozofia lor, opoziția ireductibilă între cunoașterea logică, rațională și cunoașterea empirică. „Astfel, două căi sau metode : una, a adevărului imuabil și perfect, la care ajunge gîndirea logică ; alta, a opiniilor și a aparențelor diverse și schimbătoare, impuse de obișnuință și experiența confuză a simțurilor" [6, p. 103].

Experiența, cunoașterea senzorială ne înfățișează procesualitatea neîntreruptă și contradictorie a universului ; gîndirea consecventă demonstrează însă (din punctul de vedere al eleaților) imposibilitatea logică a devenirii, fixitatea ontică a realului. Gînditori consecvenți, convinși de superioritatea cunoașterii întemeiate pe gîndirea rațională, eleații nu ezită să tragă concluzii care, raportate la experiență, apar absurde și de neînțeles. Tezele lor sînt însă riguros întemeiate din punct de vedere logic, bazate pe analiza sistematică a conceptelor, pe decelarea și înlănțuirea lor, conform principiului descoperit de ei, al identității și noncontradicției, principiu de maximă importanță pentru o gîndire logică corectă.

Tezele fundamentale formulate de Parmenide cu privire la atributele existenței, vor fi dezvoltate și aprofundate de Zenon, cel mai de seamă discipol al acestuia. Și la Zenon Existența este nenăscută, unică, omogenă, sferică, dar, dintr-un anumit punct de vedere, Zenon se îndepărtează de maestrul său și anume, din punctul de vedere al delimitării spațiale a existenței. Parmenide afirmă că Existența nu este infinită, „căci nu-i lipsește nimic ; iar dacă ar fi infinită, i-ar lipsi totul", înțelegînd că în cadrul unei existențe infinite, nedeterminate nu se poate vorbi de ordine, armonie, perfecțiune, unitate (sub aspectul structurii) ; or, atributul fundamental al existenței este, atît la Parmenide cît și la Zenon, acela de ordine perfectă, existența fiind un cosmos. Afirmînd caracterul determinat al Existenței, caracterul ei limitat în spațiu, Parmenide va intra în contradicție cu teza sa fundamentală privitoare la unicitatea existenței și respectiv, la inexistența neantului. Dacă Existența este delimitată, această delimitare este cauzată de prezența a ceva

diferit de Existență ; dar ceea ce se deosebește de Existență nu poate fi decît non-Existență.

Spre deosebire de Parmenide, Zenon, sesizînd contradicția izvorîtă din admiterea caracterului limitat al existenței, afirmă că universul, fiind etern, unic și sferic „el nu este nici infinit (nemărginit) nici mărginit, deoarece a) nemărginit este ceea-ce-nu-este, fiindcă acesta nu are nici mijloc, nici început și sfîrșit, și nici părți ; așa ceva este nemărginitul... b) Dacă ar fi mai mulți, s-ar produce o delimitare reciprocă : dar cum nu este decît unul, el nu este mărginit". Astfel, universul (Existența) „este veșnic și unul, același cu sine însuși și sferic, nu e nici nemărginit, nici mărginit, nu e nici în repaus nici în mișcare" [3, pp. 242—243].

În primul argument (a), Zenon leagă nedeterminarea, nemărginirea de non-Existență. Numai nonexistența nu are nici început și sfîrșit, nici mijloc, nici părți, nu are, cu alte cuvinte, *unitate*. Dar, în același timp, și Existența, considerată ca infinită, nu are mijloc, început, sfîrșit. Așadar, se poate admite, pe de o parte, pentru Existență atributul infinității, deoarece numai prin posedarea acestuia este Existența ne-născută și ne-pieritoare ; pe de altă parte, această existență, neavînd nici mijloc, nici sfîrșit, nici început (în sens spațial), nu are nici ordine, organizare, *ființă ;* deci, sub acest aspect, nemărginirea nu poate fi admisă pentru existență.

b) Admițînd mărginirea, delimitarea, se poate susține caracterul organizat și ordonat al existenței, unitatea acesteia ; în schimb, o existență limitată înseamnă prezența a mai mulți. Or, cum Existența este unică, ea va fi prin urmare nemărginită, nelimitată.

Astfel, iată că Existența are atribute care cer, în același timp, și mărginirea și nemărginirea, și mișcarea și repausul. Prin urmare, va spune Zenon, Existența, Universul „nu e mărginit, nici nemărginit, nu e nici în repaus nici în mișcare". El este o unitate a contrariilor, în genul celeia concepute de Heraclit, încît s-ar părea că nu mai este nici o deosebire între filozofia acestuia și cea a eleaților. Numai că Zenon nu va rămîne consecvent cu sine și, urmărind mai departe firul gîndirii sale, constatăm că el va susține teze ce vin în contradicție cu aceste adevăruri.

În primul rînd, mergînd pe linia inaugurată de Parmenide, aceea a justificării logice a repausului, a imobilității existenței, Zenon va căuta noi argumente prin care să dovedească aparența mișcării, caracterul ei iluzoriu și le va găsi în celebrele sale aporii, care îi vor aduce numele de „inventator al dialecticii" (Aristotel). Sînt foarte bine cunoscute aceste aporii, întemeiate pe postularea continuității și divizibilității la infinit a spațiului, încît ne putem dispensa de prezentarea lor, fixînd numai concluzia pe care o degajă Zenon din aporiile sale și anume *contradicția* implicată în procesul mișcării, contradicție prin care se relevă, după opinia sa, nerealitatea acesteia. Dar, a infirma mișcarea, invocînd caracterul ei contradictoriu, înseamnă a contesta existența oricărei realități care se dovedește a fi, prin atributele sale, contradictorie. Or, după cum Zenon însuși a demonstrat, fiind cît se poate de consecvent în această

privință, Universul (Existența) este contradictoriu, este o unitate a contrariilor ; și, în acest caz, conform concluziilor degajate pentru mișcare, rezultă că și existența Ființei este iluzorie, de unde negarea Existenței și afirmarea non-Existenței, concluzie ce vine în contradicție cu însuși fundamentul doctrinei.

Așadar, și eleatismul se prezintă, în ciuda rigorii logice a argumentării ca o filozofie plină de contradicții, care eșuează pînă la urmă în acțiunea întreprinsă, dar care, cu toate acestea, are merite deosebit de mari în impulsionarea gîndirii filozofice. Momentul eleatic apare, în contextul dezvoltării filozofiei grecești, ca un moment necesar, „în virtutea legilor de dezvoltare a gîndirii", eleații realizînd trecerea „de la viziunea primară sincretică la analiza, la dezmembrarea tabloului global" [7, p. 270], acțiune soldată cu efecte salutare pe planul cunoașterii. Modul lor de argumentare, bazat pe analiza conceptelor, pe întemeierea logico-formală a raționamentului ca de altfel și paradoxurile rezultate în urma unor asemenea raționamente, au stimulat considerabil gîndirea filozofică din vremea lor, ca și din secolele următoare.

Conceperea mișcării ca rezultat al contradicției, ca expresie a unității și luptei contrariilor, este, poate, cea mai valoroasă realizare a dialecticii antice. Dar, o realizare nu mai puțin importantă este și aceea a sesizării faptului că mișcarea „este o contradicție", „o unitate a contradicțiilor", că mișcarea însăși este o realitate contradictorie, plină de contradicții și generatoare de contradicții. Or, în această privință, pe lîngă Heraclit, merite la fel de mari au și eleații și, în primul rînd, Zenon.

Primită la 5 ianuarie 1979

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de socialism științific și filozofie

BIBLIOGRAFIE

1. * * * *Antologie filosofică, (Filosofia antică).* Vol. I, Ed. „Minerva", Buc. 1975.
2. Heidegger M., *Introduction à la métaphysique* (trad. G. Kahn). P.U.F., 1958.
3. Hegel G. W. F., *Prelegeri de istorie a filozofiei.* Vol. I, Ed. Acad., Buc., 1963.
4. Banu I., *Heraclit din Efes.* Ed. șt., Buc., 1963.
5. Joja A., *Logos ARCHITEKTON.* Ed. „Dacia", 1971.
6. Robin L., *La pensée grecque.* Paris, 1923.
7. Joja A., *Eleatism și logică formală.* Studii de logică, Vol. II, Ed. Acad., Buc., 1966.

LA DIALECTIQUE DE L'ÊTRE ET DU NON-ÊTRE

(Résumé)

Dans cette étude on fait une analyse comparée sur la dialectique impliquée dans les deux visions philosophiques principales, et, en même temps, opposées, de la Grèce ancienne, la philosophie des éléates et celle d'Héraclit. L'analyse commence avec le détachement de l'élément fondamental, commun pour toutes les deux philosophies, qui consiste dans la conception de l'univers comme une existence unitaire, dont l'attribut principal est la perfection, en continuant puis avec l'investigation des autres caractéristiques de l'Existence, déduites de cet attribut initial, en fonction de la vision dynamique ou immobile par lequelle on distingue les deux philosophies.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAȘI
Tomul XXV (XXIX), fasc. 1—2, 1979
Secția VIII
ȘTIINȚE SOCIAL-ECONOMICE

C.Z. 130.1

MODALITĂȚILE DIALOGULUI

DE

GH. MIHAI

Dialogul este o cale de comunicare intersubiectuală prin care spiritualitatea fiecărei persoane marchează critic conexiunea cu un Altul — exterior sieși sau Celălalt din sinea ei — într-o situație determinată și privind un aspect special cu caracter social al reflecțiilor sale. Desfășurat pe coordonatele cognitivului, el nu suspendă acțiunea coezivă afectivă, aceasta conferindu-i o arhitectonică anume, care îi dezvăluie atributele esențiale de persuaziune și convingere. Comunicarea dialogală face trecerea de la subiectivitate la subiectualitate, de la „adevărul meu" către adevărul obiectiv. Ea are o structură dialectică în sensul că elementele constitutive se afirmă și se neagă reciproc realizînd concordanțe variabile, conform cu o ordine, cu o coerență psihologică. Aceste elemente sînt organizate de către subiecți astfel încît să fie forme și semnificații, adică sînt organizate după un criteriu intențional imanent lor în așa fel ca consistența formală să fie suportul semnificațiilor subiectuale ce le poartă, în mișcarea lor de comuniune a conștiințelor individuale. Cercetarea formelor logice ale dialogului nu face decît să ne îndepărteze de subiecții care dialoghează. Aceasta ne îndreptățește să constatăm că logica formală se plasează întotdeauna în afara activității intenționale a conștiinței individuale, așa cum se desfășoară ea de fapt.

Încît, dialogul cere conștiinței să dezvolte structuri de mișcare a ideilor care să interfereze cu mișcarea sensibilității și afectivității. Dar pentru ca obiectivele să fie atinse este absolut necesar ca afectivitatea și sensibilitatea să se supună ordinii formale, deoarece numai aceasta poate da cursivitate și orientare precisă tensiunilor interioare subiectualității. Construcția dialogului, rezultat al colaborării aporetice dintre oamenii vii, cu trebuințele și idealurile lor materiale și spirituale, privește mereu către acțiunea practică ce ar declanșa-o finalitatea realizată a convingerilor; de aceea se adresează imediat capacității subiecților de „a porni la fapte" cînd se adresează direct capacității lor de a înțelege. „A porni la fapte" nu înseamnă exclusiv a săvîrși o acțiune materială concretă, ci și a adopta o atitudine, a adera, a consimți, a solicita și a intra în alte sisteme dialogale. Interferența cu afectivitatea și sensibilitatea garantează nu surprinderea Celuilalt, ci ancorarea lui în

solul înțelegerii și atașamentului cu nivele de amplitudine suficiente pentru trecerea de la o poziție la alta, și, deci, de la un sens al acțiunii (sau de la indiferență) la alt sens.

Deoarece înțelegerea se referă la conținutul formelor transmise, nu la formele însele, ea nu este scop, ci intermediar, un intermediar sine qua non reductor al distanțelor dintre subiecți pînă la „identitate de vederi", exprimat printr-o succesiune de acorduri. Pentru a ajunge la rațiunile acordurilor, dialoganții caută notele comune în experiențele lor interne și externe, mai degrabă decît notele care îi diferențiază, nu omițîndu-le pe cele din urmă, căci acestea le confirmă personalitatea și contribuie la statornicirea convingerilor lor. „Deplina identitate de vederi" este o formulă față de terții eventual interesați să afle diferențele, iar „identitatea (deplină) de vederi în problemele de interes comun" este altă formulă față de terți cărora li se sugerează că problemele în care interesul nu este comun fie n-au condus la acord, fie au fost evitate. O formulă (o expresie de limbaj specific) intensiv cu claritate marcată și extensiv logic articulată definește obiectivant măsura acordului ca unitate dintre cantitatea și calitatea înțelegerii. Ea are menirea să dea dimensiunea omogenității, printr-o sinteză necontradictorie, între rațional, afectiv și sensibil și servește dialoganților să proiecteze un viitor acțional imediat comun, oricînd justificabil.

În succesiunea de acorduri, care desemnează dialectica dialogului, se recunosc ușor solicitările complementare izvorîte din opoziții și tensiuni prin care se controlează formele și se orientează conținutul argumentelor. Aceste solicitări rectifică, odată acceptate, traiectoria raționamentelor, înfăptuind unitatea psiho-logică între subiecți ; ele majorează apropierea „vederilor" și micșorează diferențele. În sfîrșit, cu cît solicitările sînt mai puțin contrastante, cu atîta articulația raționamentelor e mai puternică și cu atîta dialogul e mai echilibrat. Considerată din punctul de vedere al subiectului care o avansează, solicitarea își are temeiul în nevoia de coordonare a pulsiunilor afective cu rigoarea rațiunii sociale, coordonare necesară din perspectiva acțiunii decurgătoare din ea ; într-adevăr, căci materialul solicitărilor dezvăluie experiențele subiective ale autorului lor, puterea și claritatea judecății, valorile — cu dimensiunea lor subiectuală — în numele cărora optează. Datorită solicitărilor, cărora li se subordonează argumentele, structurile obiective ale dialogului nu se disting pregnant. Alternanța solicitărilor expres formulate face din fiecare pas argumentativ o operă comună, deoarece acesta se încheie printr-o accepțiune reciprocă a componentelor lui, pe cînd în cazul solicitărilor dintr-o singură parte pasul argumentativ pare opera solicitantului, care, astfel, controlează și orientează dialogul (d.e., S o c r a t e).

În prima situație, cum solicitările reciproce implicitează opoziții de intenții, opera comună realizată, pasul argumentativ, presupune nu împăcarea intențiilor, ci fie înlăturarea lor stabilindu-se o altă intenție, comună, cu funcție constructivă pentru substanța formei argumentative, fie înfrîngerea uneia și anume a celei obiectiv neconstructive, iar subiectiv nesatisfăcătoare în raport cu scopurile conștiinței care o avan-

seazâ. În a doua situaţie, solicitantul îşi dezvăluie treptat intenţiile manevrînd conştiinţa Celuilalt prin meandrele unor solicitări care s-o forţeze să eşueze pe stîncile contradicţiilor propriei raţiuni ; astfel soluţiile sale apar ca singurele apte să scoată din impas o stare de spirit individuală şi s-o ancoreze în portul izbăvitor al propriilor intenţii.

Subordonate în materia lor intenţională solicitărilor, argumentele absorb în formele lor funcţiile de acceptabilitate şi consens ale acestor solicitări ; de aceea, a pătrunde în structurile dialogului este a pătrunde într-un domeniu al echilibrelor mobile dintre formele constructive şi substanţa opţională ale conştiinţelor colaboratoare prin confruntare, echilibre controlate permanent de către cel puţin un subiect, cu intenţiile lui organizatoare. Încît, din punct de vedere pragmatic, formele gîndirii, subiectuale, dobîndesc valoare numai corelative intenţiilor ; desigur că intenţiile nu capătă nici o forţă de adresabilitate — nici pentru subiectul însuşi, nici pentru Altul — „dincolo" sau „dincoace" de formele constructive, căci ele n-ar mai fi inteligibile şi, odată cu aceasta, nu ar mai cîştiga înţelegerea. Cînd căutăm formele constructive ale dialogului, prin care se schimbă, se transmit şi se obţin convingeri, trebuie să observăm că nu caracterul lor absolut, puritatea lor prezintă importanţă — am obţine, eventual, un şir de silogisme — ci calitatea de a fi forme mulate pe o anumită materie subiectuală, cu grade diferite de convingere, manipulate în relaţia dialogală astfel încît să se înfăptuiască transmisia şi asimilarea ideilor.

În acest sens formele constructive, toate logic-formale, atenuează sau amplifică, simplifică sau complică, deschid sau închid, orientează sau dezorientează materia subiectuală în procesul adresabilităţii. În consecinţă, pentru ca o formă constructivă să aibă valoare pragmatică deplină, ea trebuie să satisfacă intersubiectivitatea care cere ca intenţia să fi fost absorbită de formă şi ca forma să răspundă solicitării într-o manieră adecvată cu adresabilitatea. Formele constructive se impun deoarece numai prin intermediul lor inteligenţa subiectivă poate lua în stăpînire şi manipula atît propriile intenţii şi ale partenerilor, cît şi semnificaţiile primite şi pe cele de transmis. Sub acest aspect regulile de construcţie a formelor sînt necesare în structurile intersubiectuale ale dialogului, chiar dacă nu şi suficiente.

Regulile care le completează sînt impuse de materia dialogului, dată prin problema sa ; cu alte cuvinte, există probleme politice, filosofice, morale, religioase, cotidiene ş.a. Considerate în dimensiunile lor, aceste materii *permit* tratarea unor probleme generale (de politică, de filosofie, de morală etc.) sau particulare. În acelaşi timp, trebuie să ţinem seama că asupra dimensiunilor problemelor intervin dialoganţii cu interesele lor, ceea ce face ca ele să nu echivaleze cu dimensiunile formale simple, distingîndu-se de acestea prin caracterul lor axiologic ce corespunde cu scopurile şi intenţiile subiectuale. Astfel, formula „probleme generale de politică de interes comun" desemnează faţă de terţi că „spaţiul" generalului a avut ca măsură interesul părţilor, deci că el a fost intenţionat orientat între anumite limite valorice, pe cînd formula „probleme de interes comun" lasă deschisă interpretarea de

către terți dacă aceste probleme au fost generale sau/și particulare, dacă însuși interesul comun a fost general sau/și particular, cu atît mai mult cu cît nici materia problemelor n-a fost precizată. Formula „problemă generală de politică" nu coincide cu „problemă de politică generală", întrucît poate exista și „problemă particulară de politică generală", precum și „problemă generală de politică particulară", toate amendate de interese comune, chiar dacă acestea nu apar în formulele față de terți (observația are valabilitate pentru oricare altă materie, cum ar fi „problemă generală de filosofie" și „problemă (generală sau particulară) de filosofie (generală sau particulară)" ș.a.). Or, fiecare materie înseamnă o lume determinată de semnificații ce umple formele dialogale și care participă la raporturile dinamice ale acestora în procesul de convingere ; semnificațiile fac ca subiecții să-și însușească și să trăiască nu formele, ci conținutul lor odată cu gîndirea formelor și, astfel, să le transforme în acțiuni.

Din cele analizate pînă aici se desprinde că dialogul relevă nu logica acțiunii, ci *logica în acțiune*, pusă în mișcare de omul concret-subiect-cugetător-agent-al-unei-acțiuni. Această logică în acțiune, legată neapărat de subiectul cu trebuințele și motivațiile lui, trebuie să fie logica-de-ceva-a-cuiva, orientat spre o finalitate practică, este mai curînd *psihologică ;* edificarea dialogului este un praxis subiectual și, prin acesta, istorico-social al logicii, este activitate care vizează să-și reliefeze sensul și intenția în planul unui mod de a face.

Într-adevăr, căci subiectul organizează sensurile astfel încît să fie convingeri, iar acestora le dă acele forme invincibile rațional pentru ca finalitatea să se împlinească. Acest praxis subiectual al logicii are în serviciul său un ansamblu de tehnici prin care inițiativa de convingere poate să-și probeze sursa cognitivă, poate să răspundă solicitărilor selectîndu-le și interpretîndu-le, poate să orienteze interesele și înțelegerea pînă la fundamentarea trainică în conștiință a convingerilor. Cel care execută o acțiune și cel care realizează o acțiune sînt persoane distincte ; primul nu are interiorizat temeiul ei, nu face dintr-un „trebuie" lăuntric, pe cînd pentru al doilea acțiunea este rezultatul direct al lui „trebuie" convertit în normă vitală, înțeleasă și declanșatoare de fapte. Abia al doilea, cel care realizează acțiunea și prin aceasta o crează, este agentul ei. În măsura în care are convingeri, în aceeași măsură subiectul se afirmă ca agent al acțiunilor. Între starea de executant și starea de agent se interpun stări tranzitorii, în raport de nivelele tensionale cognitiv-volitive și afective ale convingerilor ale căror expresii materiale sînt. Firește, un subiect este aici executant și acolo agent, acum executant și altădată agent, în această materie executant și în acea materie agent ; logica în acțiune subiectuală a dialogului are menirea *tocmai* ca, prin adresabilitate intențională desfășurată aporetic, de la un argument acceptat prin dezbatere la altul, să instituie în conștiința omului un sistem cît mai larg de convingere în vederea transformării lui reale în agent al unei mari diversități de acțiuni practic utile societății.

Neîndoielnic, într-o societate a necesității înțelese, în societatea socialistă, problemele metodologice ale dialogului capătă dintr-o dată o importanță socială deosebită. Secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, atrăgea atenția în expunerea din 3 august 1978 că pentru a ieși din defensivă în marile confruntări ideologice contemporane — împotriva idealismului, a misticismului, a obscurantismului, a denaturărilor de orice fel — se impune, în primul rînd, propria-ne clarificare ideologică. Or, această clarificare înseamnă înțelegerea principiilor politicii interne și externe a partidului și statului nostru, înțelegerea fundamentelor teoretico-filosofice materialist-dialectice ale acestei politici, însușirea și consolidarea cunoștințelor științifice despre lume și viață și transformarea lor în convingeri. Dialogul intervine în acest proces în mod hotărît, căci clarificarea prin dezbatere critică, deschisă, la obiect este calea cea mai scurtă, socialmente democratică și științific autentică, spre lumea spirituală și materială a necesității înțelese.

Primită la 5 ianuarie 1979

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de socialism științific și filozofie

BIBLIOGRAFIE

1. Ceaușescu, N., *Expunere în fața activului central de partid și de stat.* „Scînteia", nr. *11 183,* din 4 august 1978.
2. Tudosescu I., Florea M., Popa C., *Structurile organizaționale și eficiența acțiunii.* Ed. Acad. R.S.R., Buc., 1978.
3. Herivan M., *Argonauți pe marea cenușie.* Ed. „Eminescu", Buc., 1978.
4. Stossel, S., Ogodescu, D., *Omul și universul informațional.* Ed. „Facla", 1978.

LES MODALITÉS DU DIALOGUE

(Résumé)

La construction argumentative du dialogue est le résultat de la collaboration aporétique entre les hommes concrets et elle vise l'action pratique commune par convinction. Le dialogue établit un point de vue raisonnable, marqué par l'unité psycho-logique entre partenaires. Cette unité suppose les modalités dialogales : les intentions qui déclanchent les sollicitations réciproques, les accords sur des significations.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAȘI
Tomul XXV (XXIX), fasc. 1—2, 1979
Secția VIII
ȘTIINȚE SOCIAL-ECONOMICE

C.Z. 331.1

IMPLICAȚII ALE POLITICII „PRIN NOI ÎNȘINE" ASUPRA NIVELULUI DE TRAI AL MASELOR

DE

GEORGETA MACARIE

Politica „prin noi înșine", urmărind asigurarea unor profituri ridicate burgheziei, a însemnat implicit și menținerea unui nivel scăzut al salariilor. „Dezvoltarea industrială — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — a fost însoțită de creșterea exploatării clasei muncitoare, salariile muncitorilor români fiind cu mult sub salariile plătite în țările capitaliste avansate" [1, p. 356]. Politica industrială de reducere a prețului de cost a făcut ca salariile nominale să fie menținute, în general, sub valoarea forței de muncă, iar creșterea salariilor să fie devansată de creșterea costului vieții.

Prin lupta dusă de muncitori în anii de după primul război mondial salariul a înregistrat o anumită creștere comparativ cu perioada antebelică. Dar ea a avut loc în condițiile unei puternice inflații care i-a anulat efectele economice. De asemenea, trebuie ținut seama de faptul că statistica burgheză includea în calculul salariului nominal mediu și „salariile" personalului de conducere din întreprinderile capitaliste.

Burghezia s-a pronunțat deschis împotriva recomandărilor adoptate la Conferința internațională a muncii asupra minimului de salar, cerînd ca stabilirea acestuia să se facă după bunul său plac. Darea de seamă a U.G.I.R. pe 1924, considera introducerea principiului salariului minim ca „absolut inutilă" [2, p. 289], iar un memoriu al U.G.I.R. privitor la recomandarea adoptării salariului minim din 1926, sublinia că „Noi găsim ca păgubitor pentru producțiune stabilirea salariilor din partea altora decît a factorilor interesați în cauză" [3, p. 50]. Înainte de ratificarea proiectului de convenție pentru stabilirea salariului minim, elaborat de Conferința din 1928 a O.I.M. s-a cerut și avizul U.C.C.I. În răspunsul său din 29 septembrie 1928, Uniunea arăta că salariul minim ar avea consecințe dăunătoare asupra industriei naționale și, ca urmare, este contra ratificării convenției [4, vol. **II**, p. 73].

În general, salariul mediu, în întreaga perioadă interbelică s-a menținut sub minimum de trai calculat atît de publicațiile muncitorești, cît și de statistica oficială burgheză. La această situație au contribuit poli-

tica inflaționistă și creșterea mai rapidă a prețurilor față de salariile nominale. Dacă se consideră numai perioada de după primul război mondial, mai puternică a fost ascensiunea prețurilor în anii 1922—1928 cînd prețurile de detaliu — calculate în lei stabilizați — au sporit de 2,29 ori [5, p. 929].

Urcarea prețurilor s-a datorat și situației de monopol pe care și-au creat-o diferite industrii la adăpostul barierelor vamale protecționiste, precum și existenței unor înțelegeri cu caracter de monopol în diferite ramuri și care, practicau prețuri ridicate.

La reducerea salariului real a contribuit din plin politica fiscală dusă de statul capitalist român în direcția sporirii cu precădere a impozitelor și taxelor percepute de la populație. Amintim doar faptul că, în cadrul impozitelor directe, au crescut îndeosebi impozitele pe salarii, iar dintre impozitele indirecte — taxele de consumație suportate de mase [1]).

Ridicarea prețurilor, tarifelor, chiriilor, impozitelor și taxelor, au dus la sporirea costului vieții în întreaga țară, dar mai ales în principalele centre industriale. Compararea evoluției prețurilor, costului vieții și a salariilor nominale arată că puterea de cumpărare a salariilor, deși a sporit în anii 1919—1923, s-a menținut mult inferioară perioadei antebelice, iar după 1923 a scăzut. Situația pe ani este redată în tabelul 1, calculat după [6, p. 171], [7, p. 7], [8, p. 67, 72].

Tabelul 1

Evoluția puterii de cumpărare a salariului nominal

Anul	Indicele salariului nominal	Indicele prețului cu amănuntul	Indicele costului vieții	Indicele salariului real	
				col. 2 : col. 3	col. 2 : col. 4
1914	100	100	100	100	100
1919	401	924	—	43	—
1923	1 838	2 500	2 460	75,5	74,7
1924	2 109	2 985	4 230	70,6	49,9
1925	2 316	3 250	4 557	71,2	50,8
1926	2 490	3 552	5 130	70,1	48,5
1927	2 714	3 855	5 412	70,4	52,1
1928	2 748	3 964	5 443	69,1	50,5

Rezultă că, dacă în 1923 puterea de cumpărare a salariului nominal, calculat prin raportarea indicelui salariului nominal la indicele

[1]) În intervalul 1923—1928, impozitele directe pe salarii au sporit cu 412% în timp ce impozitele pe industrie și comerț au crescut cu numai 98%. Ca urmare, s-a mărit ponderea impozitului pe salarii în volumul general al încasărilor bugetare de la 14,8% în 1923 la 22,5% în 1928, paralel cu scăderea ponderii impozitelor pe industrie și comerț de la 28,7% la 16,9%. Legea armonizării retribuțiilor bugetare din 1925 suspendă măsura minimului de salariu neimpozabil. În anii 1924—1929, încasările din impozite au sporit cu 49%. Deși impozitele indirecte au crescut numai cu 19%, semnificativ este faptul că, în cadrul lor, taxele de consumație s-au majorat cu 499%.

costului vieții, era cu 25,3% inferioară față de 1914, în 1928 decalajul s-a accentuaat la 49,5% [2]). „Urcarea nebunească a prețurilor — se arată într-un document al P.C.R. — este mijlocul sigur prin care tot salariatul este silit să muncească din răsputeri, ba chiar mai mult decît înainte, primind în schimb mult mai puțin. Urcarea prețurilor, scumpetea fără seamăn sînt în realitate o scădere fără seamăn a salariului real și o mărire extraordinară a cîștigurilor capitaliste" [9, p. 57].

Asupra scăderii veniturilor și a puterii de cumpărare a țărănimii au contribuit, în afara factorilor generali — inflația și creșterea prețurilor — și factori specifici cum sînt politica taxelor de export și foarfeca prețurilor. Țărănimea era obligată să vîndă produsele agricole la prețuri scăzute și să cumpere produsele industriale la prețuri ridicate impuse de industria internă [3]).

Datorită unei asemenea evoluții a puterii de cumpărare, condițiile de alimentație, locuit și îmbrăcăminte ale maselor erau precare [4]), iar analfabetismul se ridica, după datele recensămîntului din 1930, la 44,2% din totalul populației de peste șapte ani [5]).

Oamenii muncii nu au rămas pasivi față de condițiile de muncă și de viață care li se impuneau. Principalul mijloc prin care ei s-au opus și au încercat să obțină unele revendicări democratice, l-a constituit greva. Guvernele burghezo-moșierești au luat contra greviștilor o serie de măsuri represive bazate pe folosirea armatei [6]), pe militarizarea întreprinderilor în care muncitorii declarau grevă.

În scopul anihilării mișcării protestatare și revendicative a clasei muncitoare, guvernul a elaborat legea pentru reglementarea conflicte-

---

[2]) În lucrări existente în literatura economică indicele salariului real este calculat prin raportarea indicelui salariului nominal la indicele prețului [13], [14]. Ținînd seama de faptul că salariul real reprezintă cantitatea de bunuri și servicii pe care muncitorul și-o poate procura cu salariul nominal, el trebuie calculat prin raportarea indicelui salariului nominal la indicele costului vieții. Acesta din urmă este un indicator mai sintetic care reflectă modificarea nu numai a prețurilor, ci și a tarifelor, impozitelor și taxelor, chiriilor etc., determinînd efectiv consumul populației. Comparînd datele din coloanele 5 și 6 ale tabelului 1, observăm că apare o mare diferență în privința puterii de cumpărare a salariilor nominale.

[3]) Agricultura a pierdut, după unele aprecieri, prin comprimarea prețurilor ca urmare a taxelor de export, în perioada 1919—1927, cel puțin 100 miliarde lei [15, p. 61].

[4]) Pentru dezinteresul capitaliștilor față de condițiile de locuit ale clasei muncitoare este semnificativ răspunsul U.G.I.R. la proiectul legii privind încurajarea construcțiilor de locuințe. Uniunea a cerut ca prevederile legii să se aplice abia din 1928, cu condiția ca statul să finanțeze întreprinderile prin credite pe termen lung, în scopul construirii de locuințe. De asemenea, s-a cerut ca termenul de construcție să fie de 10 ani, iar obligația să depindă de rentabilitatea unităților industriale [3].

[5]) În totalul populației de peste 7 ani, neștiutorii de carte reprezentau aproape un sfert la orașe și circa jumătate la sate [16, pp. 92, 98—99]. Semnificativ este și faptul că în 1929 dintre tinerii prezentați la recrutare 36,8% erau analfabeți. De altfel, atît în mediul urban cît și în cel rural, peste 90% din analfabeți depășeau vîrsta de 13 ani.

[6]) La 20 aprilie 1920 s-a promulgat Decretul-Lege 1641 „Pentru întrebuințarea armatei la refacerea economică a țării (armata constructivă)", iar la 24 august 1920, Marele stat major al armatei a elaborat „Instrucțiuni generale de militarizare", completate în timpul și după greva generală — 25 oct. și 24 nov. 1920 — cu măsuri mai drastice și cu o sferă de aplicare mai largă.

lor de muncă. Ea cuprindea o serie de prevederi menite să determine pe muncitori să renunțe la grevă. Dar rezultatele nu au fost cele scontate de burghezie.

După crearea Partidului Comunist Român, acesta a organizat și dirijat acțiunile oamenilor muncii împotriva scăderii salariului, a concedierilor, a creșterii duratei zilei de muncă, a sporirii impozitelor, pentru obținerea libertăților democratice. Referindu-se la activitatea partidului în întreaga perioadă interbelică, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta că „În toată această perioadă, partidul a fost organizatorul și conducătorul tuturor luptelor revoluționare ale oamenilor muncii" [10, p. 10].

În anii 1922—1928 au avut loc o serie de greve în principalele centre industriale : București, Valea Jiului, Valea Mureșului, Reșița, Cluj, Valea Prahovei. Statistica oficială a fost nevoită să înregistreze pentru această perioadă un număr de 3 498 conflicte de muncă, cuprinzînd aproape 500.000 de salariați [11, p. 276]. Cele mai multe conflicte de muncă au fost provocate de cereri în legătură cu sporirea sau împotrivirea la reducerea salariilor și reglementarea duratei muncii. În 1924 de exemplu, 58,7% din numărul conflictelor de muncă s-au datorat primei cauze, iar 26,2% celei de a doua [12, p. 688]. În anii 1927 și 1928, cifrele corespunzătoare au fost de 51,2% și respectiv 23,2%.

O analiză a rezultatelor conflictelor colective de muncă desfășurate în perioada 1922—1928, după datele publicate de statistica oficială burgheză, arată că 42,8% din totalul acestora s-au soldat cu admiterea punctului de vedere al salariaților și 38% prin acceptarea lui parțială.

Rezultă că, fără lupta permanentă a muncitorilor împotriva ofensivei patronale, condițiile lor de viață și de muncă s-ar fi înrăutățit mult [17].

Primită la 20 iunie 1977

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de economie politică

BIBLIOGRAFIE

1. Ceaușescu N. *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste.* Vol I, Ed. polit., Buc., 1968.
2. * * * *Dare de seamă pe 1924.* Buletinul U.G.I.R., nr. 5 (1925).
3. * * * Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, Fond U.G.I.R. Dosar 4/1924.
4. Cristodorescu Gh., *O operă profesională. Colaborarea U.C.C.I. cu puterile publice.* „Cartea Românească", București, 1935.
6. * * * *Mișcarea salariilor în 1929.* București, 1930.
7. * * * *Statistica prețurilor și indicele costului vieții în 1928.* București, 1929.
8. Protopescu V. V., *Scumpetea traiului (1921—1928).* Buletinul Institutului Românesc, 1930.
9. * * * *Documente din istoria Partidului Comunist din România, 1923—1928,* Vol. I, E.P.L.P., Buc., 1953.
10. Ceaușescu N., *Semicentenarul glorios al Partidului Comunist Român.* Ed. polit., Buc., 1971.
11. * * * *Anuarul Statistic al României, 1928.* Imprimeria Națională, Buc., 1929.
12. * * * *Cauzele conflictelor de muncă.* Buletinul U.G.I.R., nr. *11* (1925).

13. Surpat Gh., *Pauperizarea clasei muncitoare din România burghezo-moșierească*. Ed. științifică, Buc., 1962.
14. * * * *Situația clasei muncitoare din România, 1914—1944*. Ed. polit., Buc., 1966.
15. Șerbulescu A., *Tendințe fundamentale în economia românească*. „Era Nouă", nr. *1*, februarie (1936).
16. * * * *Anuarul Statistic al României, 1939 și 1940*. București, 1941.
17. Macarie G., *Contraargumente pentru ziua de muncă de 8 ore*. Bul. Inst. polit. Iași, **XXIII (XXVII)**, *1—2*, s. VIII (1977).

DES IMPLICATIONS DE LA POLITIQUE „PAR NOUS-MÊME" À L'ÉGARD DU NIVEAU D'EXISTENCE DU PEUPLE

(Résumé)

On présente quelques aspects de la lutte de classe pour l'établissement des salaires depuis la première guerre mondiale.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAȘI
Tomul XXV (XXIX), fasc. 1—2, 1979
Secția VIII
ȘTIINȚE SOCIAL-ECONOMICE

C.Z. 332.6

INVESTIȚIILE – FACTOR DETERMINANT AL DEZVOLTĂRII INDUSTRIEI CHIMICE ROMÂNEȘTI

DE

I. D. ADUMITRĂCESEI

În strategia Partidului Comunist Român cu privire la industrializarea țării noastre, industriei chimice i se acordă un loc deosebit de important, corespunzător cerințelor dezvoltării economiei naționale pe baza înfăptuirii revoluției științifico-tehnice. În acest sens, Programul adoptat de Congresul al XI-lea prevede : „O puternică dezvoltare va cunoaște industria chimică, care va asigura valorificarea superioară a resurselor de materii prime interne, realizarea unei game largi de produse chimice care să satisfacă pe deplin necesitățile tuturor ramurilor industriei, ale întregii economii naționale“ [1, p. 72].

Prin realizarea cu consecvență a politicii partidului, industria chimică românească cunoaște o dinamică foarte înaltă, devansînd simțitor ritmul înregistrat de întreaga noastră industrie, care, la rîndul său, este unul din cele mai ridicate din lume. În perioada 1951—1977, producția globală a industriei chimice a sporit cu un ritm mediu anual de 20,4%, față de 12,9%, cît s-a realizat pe ansamblul industriei [2, pp. 134—135]. Totodată, dinamica industriei noastre chimice este superioară față de cea cunoscută de această ramură în multe țări dezvoltate. Astfel, în perioada 1961—1975, industria chimică a României a înregistrat o dinamică de 736%, depășind în această privință de 1,8 ori R.D.G., de 2,1 ori Cehoslovacia, de 2,4 ori Austria și R.F.G., de 2,6 ori Franța, de 3,3 ori Suedia, de 3,5 ori Olanda, de 3,6 ori Anglia (calculat după [6, pp. 155—159]).

Dinamismul industriei chimice românești este asigurat printr-un mare efort investițional făcut de statul nostru, de oamenii muncii (tabelul 1, calculat după [2, pp. 360—361]). Se remarcă creșterea deosebit de rapidă a investițiilor alocate pentru dezvoltarea acestei ramuri în cursul tuturor cincinalelor. Această creștere devansează simțitor dinamica investițiilor pe ansamblul industriei. Ca urmare, ponderea chimiei în ansamblul investițiilor industriale a sporit de la 6,55% în primul cincinal la 15,8% în ultimul cincinal. Pentru dezvoltarea industriei chimice în cincinalul 1976—1980 sînt prevăzute fonduri în valoare de 100 miliarde lei (ceea ce depășește cu mult toate investițiile industriale

efectuate în cincinalul 1961—1965), menținîndu-se o pondere ridicată a ramurii în ansamblul investițiilor destinate industriei.

Tabelul 1

Evoluția investițiilor în industria chimică a României

Indicatori	1951—1955	1956—1960	1961—1965	1966—1970	1971—1975	1976—1977
Valoarea milioane lei	2 182	5 088	13 079	22 770	43 875	21 405
Dinamica %	100	233	599	1 044	2 011	2 455
Ponderea în investițiile industriale %	6,55	11,3	14,1	13,8	15,8	14,3

Comparativ cu majoritatea țărilor socialiste, eforturile României pentru dezvoltarea industriei chimice sînt mai mari (tabelul 2, calculat după [5, pp. 141, 148]). Dintre țările luate în considerare, numai Bulgaria înregistrează o dinamică mai înaltă decît cea a țării noastre. Însă, în ambii ani, România alocă cota cea mai mare din investițiile industriale pentru chimie.

Tabelul 2

Evoluția investițiilor în industria chimică a unor țări socialiste (%)

Țara	Dinamica 1975/1960	Ponderea în investițiile industriale	
		1960	1975
Bulgaria	1 128	5,4	13,2
Cehoslovacia	307	6,5	9,5
R.D.G.	240	12,8	12,2
Polonia	480	11,6	9,8
România	655	13,3	15,1
Ungaria	528	8,3	14,0
U.R.S.S.	359	7,2	9,6

Paralel cu creșterea rapidă a fondurilor destinate industriei noastre chimice, partidul și statul urmăresc cu perseverență orientarea justă a investițiilor pe diferite subramuri, în vederea realizării unei structuri moderne și eficiente. În concordanță cu resursele de materii prime, cu posibilitățile oferite de progresul științifico-tehnic pentru valorificarea lor și cu necesitățile economiei naționale, o parte crescîndă a investițiilor a fost orientată spre petrochimie, ponderea acestui domeniu ajungînd la circa 40% în cincinalul 1966—1970 și la peste 50% în cincinalul 1971—1975 [4, pp. 66, 69]. Prioritatea acordată petrochimiei nu a însemnat neglijarea celorlalte subramuri ale industriei noastre chimice. Sub acest aspect, este concludentă repartizarea investițiilor prevăzute

pentru cincinalul 1976—1980 : petrochimie, 52,8% ; îngrășăminte chimice și pesticide, 12,3% ; produse fabricate din cauciuc și mase plastice, 11,5% ; produse anorganice, 9,5% ; medicamente, cosmetice și biostimulatori, 4,1% ; coloranți intermediari, lacuri și vopsele, 3,6% ; diverse produse, 6,2% [3, p. 133]. Prin această orientare a investițiilor este asigurată dezvoltarea multilaterală, armonioasă a industriei noastre chimice.

Repartizarea justă a investițiilor pe subramurile industriei chimice a României se îmbină cu o repartizare corespunzătoare a fondurilor în profil teritorial (tabelul 3, calculat după [2, pp. 372—373, 376—377]). Comparativ cu cincinalul anterior, în cincinalul 1971—1975, în 26 de județe, a sporit ponderea chimiei în totalul investițiilor efectuate în industrie. Ca urmare, numărul de județe în care pentru dezvoltarea industriei chimice s-a alocat o cotă de pînă la 5% din investițiile industriale s-a redus de la 21 la 18, în timp ce numărul județelor la care această cotă a depășit 20% a sporit de la 10 la 12. Tendința menționată este continuată și în cincinalul 1976—1980, în cursul căruia sfera de acțiune a industriei chimice se extinde în 11 noi județe. Astfel, prin politica promovată în domeniul investițiilor, partidul nostru asigură dezvoltarea echilibrată a industriei chimice pe teritoriul României, corespunzător atît criteriilor economice, cît și celor de ordin social și ecologic.

Tabelul 3

Gruparea județelor după ponderea industriei chimice în investițiile industriale

Grupa de județe	Numărul de județe	
	1966—1970	1971—1975
Pînă la 1%	16	15
1,1 — 5%	5	3
5,1 — 10%	4	7
10,1 — 20%	5*	3*
20,1 — 30%	4	3
Peste 30%	6	9

*) Inclusiv municipiul București.

Efortul investițional făcut de poporul nostru pentru dezvoltarea unei puternice industrii chimice este materializat în creșterea rapidă a fondurilor fixe puse în funcțiune în această ramură. În anul 1975, valoarea fondurilor fixe date în folosință a fost de 4,1 ori mai mare decît în 1965. În ansamblul fondurilor fixe puse în funcțiune în industria României, ponderea chimiei a reprezentat 14,7% în cincinalul 1966—1970 și 15,2% în cincinalul 1971—1975 (calculat după [2, p. 390]). Fondurile fixe intrate în funcțiune se concretizează într-un număr crescînd de obiective mari și moderne, situate la nivelul celor mai bune realizări obținute pe plan mondial în domeniul chimiei. În cin-

cinalul 1971—1975, numărul de obiective puse în funcțiune în industria noastră chimică s-a ridicat la 690, fiind de 3 ori mai mare față de cincinalul anterior, iar cincinalul 1976—1980 prevede realizarea a peste 400 noi obiective de mare capacitate [3, p. 132].

Prin creșterea cantitativă și calitativă a fondurilor fixe date în folosință, investițiile reprezintă factorul determinant al dezvoltării impetuoase cunoscută de industria chimică românească. Acest rol este evidențiat de corelația dintre dinamica investițiilor și cea a producției (tabelul 4, calculat după [2, pp. 136—138, 360—361]). Se remarcă con-

Tabelul 4

Corelația dintre dinamica investițiilor și dinamica producției în industria chimică a României (%)

Indicatori	1956—1960	1961—1965	1966—1970	1971—1975	1976—1977
Dinamica investițiilor *)	233	357	174	193	122
Dinamica producției globale	224	312	263	208	132
Coeficientul de corelare**)	0,96	1,21	1,51	1,08	1,08

*) Față de cincinalul anterior.
**) Raportul dintre dinamica producției globale și cea a investițiilor.

turarea unei tendințe de devansare a dinamicii investițiilor efectuate în industria noastră chimică de către dinamica producției realizată în această ramură. Desigur, manifestarea acestei tendințe pozitive este rezultatul preocupării partidului și statului, a oamenilor muncii pentru valorificarea cît mai deplină, cu o eficiență crescîndă, a fondurilor fixe create prin activitatea de investiții.

Primită la 31 ianuarie 1979

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de economie politică

BIBLIOGRAFIE

1. * * * *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.* Ed. polit., Buc., 1975.
2. * * * *Anuarul statistic al R.S.R.*, 1978.
3. Florescu M., *Tendințe în dezvoltarea industriei chimice.* Ed. tehn., Buc., 1977.
4. Petrescu I., *Căi de creștere a eficienței economice în industria chimică.* Ed. Acad. R.S.R., Buc., 1974.
5. * * * *Статистический ежегодник стран-членов С.Э.В.* Москва, 1977.
6. * * * *Statistical Yearbook, 1976,* New York.

LES INVESTISSEMENTS — FACTEUR DÉTERMINANT DU DÉVELOPPEMENT DE L'INDUSTRIE CHIMIQUE ROUMAINE

(Résumé)

On analyse la dynamique et l'orientation des investissements dans l'industrie chimique de la Roumanie. On mets en evidence le rôle déterminant des investissements dans le développement puissant de cette branche de l'industrie.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XXV (XXIX), fasc. 1—2, 1979
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

D.C. 331.826

THE DETERMINATION OF CERTAIN INDICES OF ECONOMIC EFFICIENCY IN AN ENTERPRISE OF ELECTRICAL ENERGY DISTRIBUTION

BY

ELENA ŞTIRBU and VALENTIN SOROCEANU

The labour productivity expresses the fruitfulness of materialized labour, the efficiency with which both the concrete and manual labour is spent.

The determination of labour productivity in accordance with the nature of the technological processes and with the results of the carried out labour — differs from one to another sector of activity. The necessity of increasing the labour productivity was stressed by the General Secretary of the R.C.P. — Comrade N. Ceauşescu in the Report at the National Conference of the R.C.P. on December, 7—9, 1977 where he stated : „We must act more resolutely in order to organize the production and labour from a scientific view point, establishing precise responsabilities and tasks in every sector of activity, including the functional services, where it is necessary that the specialists should be used more rationally" [1].

Knowing several peculiarities of labour productivity, one can use the internal resources of economic units in order to use the human and material factors more rationally at the same time with ensuring of material and moral incentive of the working people. Starting from these ideas, we can say that the labour productivity determination in an enterprise of electrical energy distribution is important in two aspects. According to the former aspect, labour productivity stimulates the working people in this sector of activity to use the energetic installations more rationally ; According to the latter aspect, it contributes to the strengthening of the economic administration principle by a permanent supervision of economic results. The technological process of production including transformation, transport and distribution of electrical energy has certain peculiarities which must be taken into account in calculating the labour productivity. There is no difference between the moment of production and the moments of transformation, transport and distribution of electrical energy, because the installations are connected with one another. From this there results that the final form of use value

in a power station is the electrical energy which is delivered to the consumer. The use valour is given by human and material factors which are to be found in the manufacturing process, in the transport and distribution processes of electrical and thermic energy. Therefore the contribution to the use value must be calculated accurately in every stage. This is made possible by the existence of several points of delimitating the power installations. The labour productivity is now calculated in accordance with the gross output which is obtained at the level of productive enterprises and it includes not only the strict value of electrical energy, but also the afferent value. In order to determine the labour productivity more accurately, we must first determine several indispensable indices in calculation such as industrial gross output, commodity output, net output concrete production of electrical energy.

At the level of central enterprises the industrial gross output is given by the relation :

$$P_{gi} = W_{pc} + Q_{pc} + R + I + A_p + C_n, \tag{1}$$

where W_{pc} — the value of electrical energy in comparable prices ; Q_{pc} — the value of thermic energy in delivery prices ; R — the value of capital repairs of installations made in overall charges ; I — the value of operations hoving an industrial character and which are made for the third enterprises ; A_p — the value of treated industrial water which is delivered to the third enterprises at a delivery price ; C_n — the value of ashes delivered at a delivery price.

In order to determine the gross output at the level of enterprises of transport, transformation and distribution of electrical energy, it is necessary that the price for establishing the electrical energy output should be deducted in two stages :

1) the production, stage, and 2) the stage of transformation, transport and distribution of electrical energy, thus :

$$c = c_p + c_t, \tag{2}$$

in which, c — comparable price ; c_p — the quota from the comparable price for the production stage of electrical energy ; c_t — the quota from the comparable price for the stage of transformation, transport and distribution of electrical energy.

In this case the value of gross production of electrical energy afferent to every participant can be calculated in this way :

a) at central enterprises (which produce electrical energy) $P_{g_{ep}} = W_p C_p$, in which W_p – the quantity of electrical energy registered to be produced at the generator clamps in kWh ;

b) at enterprises of transformation, transport and distribution of electrical energy (which is our case), $P_{g_{et}} = W_1 C_t$, in which W_1 — the quantity of electrical energy in the national power system.

Starting from the above relations, the industrial gross output in the enterprises belonging to electrical and thermic energy industry will be : at central enterprises (which produce electrical energy)

$$P_{g_{ip}} = W_p C_p + Q_{pc} + R + I + A_p = C_n, \tag{3}$$

with $P_{g_{pi}}$ — industrial gross production in central enterprises and

$$P_{git} = W_t C_t + R + I, \tag{4}$$

in which $P_{g_{it}}$ —industrial gross outfit in enterprises of transformation, transport and distribution. The determination of electrical energy of the above index at the level of enterprises of electrical energy distribution facilitates conditions to calculate the net output.

The net output is given by

$$P_{nt} = P_{git} - C_m, \tag{5}$$

where C_m —total material expenses within the industrial gross output; P_{nt} — the value of net output at enterprises of distribution of electrical energy.

After determining these quantities the labour productivity at the level of enterprises of electrical energy distribution (W_t) will be given by the following relations :

$$W_{t_{pg}} = \frac{P_{g_{it}}}{\bar{N}}, \tag{6}$$

$$W_{t_{Pn}} = \frac{P_n t}{\bar{N}}, \tag{7}$$

where $\bar{N}$ — the medium number of workers.

The determination of labour productivity in accordance with the net output has a great importance because it expresses the efficiency of using the human potentiality in an enterprise. We have tried to demonstrate by the above relations that the labour productivity can be determined and planned in an entreprise activity.

The determination of the labour productivity as accurate as possible in such an enterprise constitutes a contribution to improving the system of economic-financial indices in order to determine the ways of increasing the social labour efficiency.

Received October 2, 1978

Politechnic Institute, Jassy,
Department of Political Economy

REFERENCES

1 Ceaușescu N., *Raport la Conferința Națională a Partidului Comunist Român, din 7—9 decembrie 1977.* Ed. polit., Buc., 1977.

DETERMINAREA UNOR INDICATORI AI EFICIENȚEI ECONOMICE ÎNTR-O ÎNTREPRINDERE DE DISTRIBUȚIE A ENERGIEI ELECTRICE

(Rezumat)

Lucrarea încearcă să aducă o contribuție la perfecționarea sistemului de indicatori economico-financiari, în sensul particularizării lor la o întreprindere de distribuție a energiei electrice.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAȘI
Tomul XXV (XXIX), fasc. 1—2, 1979
Secția VIII
ȘTIINȚE SOCIAL-ECONOMICE

C.Z. 881.74

STRATEGIA DESFACERII MĂRFURILOR – PREOCUPARE IMPORTANTĂ A UNITĂȚILOR PRODUCĂTOARE

DE

MARIANA BUCUR

Hotărîrile Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român din martie 1978, cu privire la perfecționarea sistemului economico-financiar, subliniază necesitatea de a asigura utilizarea capacităților de producție corespunzător cu cerințele reale ale societății, atît pentru piața internă, cît și pentru cea externă. Creșterile cantitative și calitative ale desfacerii produselor, precum și celelalte probleme pe care le presupune această activitate, nu pot fi rezolvate în condiții de eficiență economico-socială sporită decît prin autogestionarea și autofinanțarea unităților, prin utilizarea unor pîrghii economico-financiare care să imprime noi dimensiuni raportului dintre cantitate—valoare—utilitate.

Rol important în această direcție revine contractelor economice care își vor extinde considerabil capacitatea de a influența planul ca urmare a prevederii de a se încheia concomitent cu elaborarea lucrărilor de plan ; în momentul aprobării, planurile trebuie să aibă la bază contracte ferme. Se prevede în acest sens că „se interzice introducerea în fabricație de produse care nu au certitudinea desfacerii prin contracte sau comenzi ferme“ [1]. Avînd în vedere necesitatea corespondenței dintre rezultatele activităților economice și nevoile concrete, reale ale economiei naționale sau exportului, contractarea apare ca o etapă finală a unui vast proces de prospectare sistematică a pieții.

Măsurile stabilite pentru contractarea integrală a producției prevăzută prin planul cincinal și încheierea de contracte pe termen lung, peste 5 ani, prezintă, de asemenea, o importanță deosebită pentru dezvoltarea capacităților de producție în concordanță cu nevoile pieței. Aceste măsuri conduc la îmbunătățirea desfacerii produselor, deoarece întreprinderile furnizoare au posibilitatea fundamentării mai riguroase a contractelor în baza unor ample investigații asupra pieței produselor proprii.

În același timp, extinderea utilizării indicatorilor fizici — perfecționare de fond a mecanismului economic — va permite optimizarea proporțiilor economiei naționale pornind de la identificarea nevoilor reale ale economiei.

Complexitatea mutațiilor survenite în conducerea și planificarea economico-financiară presupune și impune ca unitățile producătoare să aibă o atitudine activă, de investigare permanentă a mediului. În acest scop se impune o perfecționare a fluxurilor informaționale legate de prognozele tehnologice și de marketing.

Marketingul, la nivelul întreprinderii producătoare, reprezintă un instrument de adaptare continuă a producției la dinamica mediului, de dimensionare judicioasă a structurii fondului de mărfuri, astfel încît capacitățile de producție și forța de muncă să fie valorificate superior.

În situația dimensionării producției în funcție de evoluția necesităților sociale, circuitul operațiunilor este cel din fig. 1 [2].

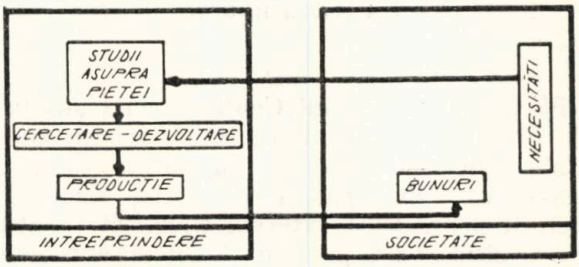

Fig. 1

Totodată, prin intermediul marketingului, ideea de rentabilitate devine o pîrghie a organizării raționale în activitatea de producție și distribuție, o pîrghie a funcționării eficiente a întreprinderii.

Desprindem necesitatea unei duble subordonări a activităților unităților producătoare, în sensul corespondenței rezultatelor acestora cu nevoile sociale și obținerii lor cu un efort minim material și uman deci, necesitatea desfășurării lor cu o eficiență economico-socială sporită.

Cercetările de marketing utilizează metode și tehnici multidisciplinare pentru colectarea, evidențierea și analizarea informațiilor necesare luării deciziilor în vederea soluționării problemelor legate de dezvoltarea produselor, prețuri, vînzare și distribuire, publicitate etc. O strategie științific fundamentată a întreprinderii se bazează deci, pe datele și concluziile furnizate de cercetările de marketing. Un obiectiv fundamental al cercetărilor de marketing îl constituie identificarea posibilităților de sporire a desfacerilor. Urmărind modul de comportare a produselor, atît în canalele de circulație cît și la consumatori, producătorul are posibilitatea de a culege informațiile necesare adaptării continue a producției conform cerințelor consumatorilor, acționînd apoi în sensul perfecționării produselor existente sau lansării de noi produse. Informațiile culese se referă la imaginea produsului, reclamă și propagandă, funcționarea canalelor de distribuție utilizate, oportunitatea adaptării unor noi canale etc.

În vederea promovării celor mai bune măsuri pentru menţinerea unui nivel ridicat al activităţii, întreprinderea producătoare trebuie să efectueze analiza circulaţiei produsului utilizînd ca instrumente de analiză profilul rentabilităţii vînzărilor, profilul vîrstei vînzărilor, studiul segmentului de piaţă etc.

Profilul rentabilităţii vînzărilor va semnala realizarea unei structuri a vînzărilor cu produse încadrate în grupe de rentabilitate inferioară sau superioară. Evident, pentru întreprinderi, este avantajoasă încadrarea celor mai multe produse în grupe de rentabilitate superioară (fig. 2 — curba 2).

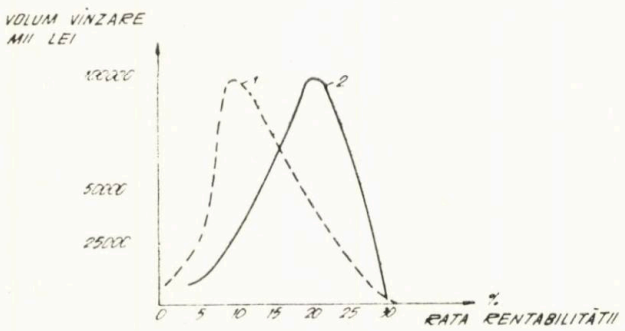

Fig. 2

Profilul vîrstei vînzărilor indică dacă ne aflăm în cazul unei întreprinderi cu un grad mai mare sau mic de îmbătrînire a produselor. O importanţă deosebită trebuie acordată cercetării gradului de eficienţă şi rentabilitate a producerii produsului, pe faze ale ciclului său de viaţă. În acest caz, fazele ciclului de viaţă se stabilesc nu în funcţie de curba vînzărilor, ca în situaţia stabilirii profilului vîrstei vînzărilor, ci în funcţie de curba beneficiului pe fiecare produs în parte. Nu trebuie însă neglijată nici cercetarea evoluţiei vînzărilor, deoarece în primele faze ale ciclului vieţii produsului (lansarea şi dezvoltarea) creşterea rapidă a vînzărilor este condiţia hotărîtoare a realizării unui grad înalt de rentabilitate. Cercetările vor trebui îndreptate spre identificarea posibilităţilor de sporire a desfacerilor. În ultimele faze ale ciclului de viaţă al produsului (saturaţie, declin) sporirea volumului desfacerilor nu asigură o rentabilitate nici măcar la nivelul celei din faza de maturitate a produsului. Se impune orientarea întreprinderii spre selecţionarea şi lansarea unor noi produse, care să le înlocuiască pe cele îmbătrînite din punct de vedere economic, evitînd în acest fel ocazionarea unor cheltuieli comerciale, în general şi proporţionale în special, foarte ridicate.

Unităţile industriale sînt interesate şi în cunoaşterea comportamentului produselor la consumator. Studiile întreprinse în acest sens furnizează producătorilor informaţii cu privire la : măsura în care produsele realizate satisfac gusturile şi preferinţele consumatorilor ; nivelul parametrilor de funcţionalitate a produselor faţă de cele similare rea-

lizate în ţară şi străinătate etc. Aceste informaţii vor sta la baza întregului mecanism de înnoire a produselor.

Desprindem concluzia că optimizarea tuturor componentelor activităţii de desfacere şi corelarea lor cu factorii de influenţă va asigura realizarea pe piaţă a unui volum ridicat la vînzări cu un volum restrîns de cheltuieli, ceea ce va determina creşterea eficienţei economico-sociale a întregii activităţi desfăşurată în unităţile producătoare.

Primită la 4 ianuarie 1979

Institutul politehnic, Iaşi,
Catedra de economie politică

BIBLIOGRAFIE

1. * * * *Hotărîrea Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la perfecţionarea conducerii şi planificării economico-financiare.* „Scînteia", nr. *11073*, 28 martie 1978.
2. Mâlcomete P., Niţă I., Vorszak M., Vorszak A., Medrihan G., *Marketing şi creşterea economică.* Ed. „Junimea", Iaşi, 1972.

MARKETING STRATEGIES — AN IMPORTANT PREOCCUPATION OF PRODUCTION UNITS

(Summary)

The paper deals with some aspects of marketing strategies meant to increase the socio-economic efficiency of the production units.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XXV (XXIX), fasc. 1—2, 1979
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

D.C. 6(091)

THE DEVELOPMENT OF ELECTRONIC INDUSTRY IN ROMANIA

BY

VALENTIN SOROCEANU

Besides automatics and informatics, electronics represents a peak of human technical thought. It was preceeded by various ways of interpreting technics, science, tools, productive forces of the society. Man's first attempt of using energy (mainly the mechanical one) in order to transmit information was the first industrial revolution which aimed at transferring of deftnees from man to machine. Passing through the technical history of mankind we can't help mentioning the second industrial revolution of mankind (at the beginning of the XXth century) wich permitted the transfer of intelligence from man to machine, this new historic stage solved the logical relation : energy, substance, information, having a great influence on social-economic life of human society.

The contemporary technical-scientific revolution culminates with success of electronics as a result of man's creative power and of development of productive forces. On this background there take place many important changes in the field of calculus technique and of automatized memory with the contribution of integrated circuit (the memory based on ferrite support of electronic computers belonging to the third generation is replaced by memory based on integrated circuits at the computers belonging to the fourth generation).

At the same time we witness a considerable reduction in prices of electronic constituent parts and at the same time there is a considerable influence of electronics on the development of various branches of national economy, on the technical-scientific revolution (the price of a transistor was reduced from 20$ in 1959 to 0,01$ in 1970). We shall deal with several peculiarities of electronics as reflected in the scientific-technical revolution in the social-economic life of the contemporary society.

Electronics marks a rapid rate of growth due to the fact that the invested is much less than the output value as compared to another

branche of industry. From a social-economic point of view this fact means the possibility of employing more workers in this branch of industry. Electronic industry is selfeconomic in the sense that the efficiency of electronic components output with great investments is reported to the whole activity, thus influencing the component output.

The more developed the component output is, the more the electronic apparatus output increases. Thus there is a balance within the electronic industry. Within this underbranch of industry the consumption of raw material and of energy is more reduced than with other branches of industry. Under the condition of crisis of the world power resources, electronics achieves economies of electrical energy and uses reduced quantities of raw materials. In the social-economic life electronics leads to profound transformations, thus solving one of the most important problems, that of focussing feminine labour (in electronic industry the feminine labour represents 50—70% out of the total number of workers).

The contemporary technical-scientific revolution means integration of electronics in all brauches of industry, particularly, by means of electronic computers which regulates the productive process. These computers represent the perspective in the field of supervision and optimization of productive process. There exists the perspective of connection between computers and means of comunication (e.g. in France 1/2 out of telephone exchanges existing in 1980 will be electronic ones).

Therefore, the contemporary technical-scientific revolution can't be conceived without using the computers in almost all the fields of economic activity. U.S.A. had 2/3 out of the total number of the world computers in 1974 (i.e. it had 101.000 computers as compared to the total amount of 146.000 computers in the world [1]).

In the years to came the robots will replace man's physical effort, his presence in the productive process being very „rare" and consisting only in supervising these artificial intelligences. The robots will manufacture another robots and the computers will supervise the productive process and the rational distribution of products. A new stage in the development of electronics would constitute the possibility of a dialogue between man and machine. In the technique of language, the functional, electronics brings several new points of view by mixing the biological elements with the social life. In those states where the functional electronics has developed considerably there exist big capitalist firms which export electronic technology acompanied only by en expresive technical assistance, which brings them great profits.

In the world several countries are specialized in certain domains of electronic industry and research. Thus Switzerland is specialized in machine-tools with programmed operations, Denmark is specialized in laboratory electronic apparatus., Austria in instalations of sound effects, Italy in electronic installations of measure and control. In Romania, electronics is a new industry. This industry has developed considerably

lately and this fact can be ilustrated by the following figures : the electronic outfit represented in 1960 0,3%, 0,75% in 1965, 1,14% in 1970, reaching 2,06% in 1975 [2].

The underbranch of professional electronics has developed very much with the help of computers in industry. In our country there is a policy of reducing prices for professional electronic apparatus. In this way these electronic apparatus will be more accessible for the mass of people. Accumulating a technological experience Romania has many specialists in electronic technology who contribute to training new specialists for foreign partners. Thus the Romanian specialists build a modern T.V. plant in Democratic Republic of Korea. At present our country exports portable T.V. sets or having integrate circuits radiosets with transistors, computing machines Felix 256, etc. Taking into acount its importance the Romanian state stimulates its development within the national economy. Developing the electronic industry the Romanian state aives at : reduction of import, increasing of the national economy dynamism, saving of power resources and electrical energy.

This is the reason why many steps have been taken in order to stimulate the development of such an efficient branch of national economy. In this respect it is necessary a greater concentration of researches, a diminution of the cicle research-assimilation-production, and this will lead to a diminution of moral attrition, a reduction of the research period.

The most important aspect of the development of electronic industry is that of quality of products which is given by a long and efficient use of equipment. The funds invested in this field take into account a greater number of high-quality products at a lower price and having an original conception. It is necessary a scientific economic policy in the field of electronics taking into account the part played by this industry. Since this enterprises with electronic output have a low degree of polution of environment and of man, it exists the possibility of placing such enterprises in the neighbourhood or even in towns. But on the other hand there is the disadvantage of a superior nervous concentration on the part of the workers. Out of these aspects presented in the paper there is evident the effort made by our country to develop our industry on a scientific basis, and this aspect was stated by our general secretary of the R.C.P. in the Report at the National Conference of the Romanian Comunist Party in December 1977 as it follows : „The next five years plan will mark a new qualitative leap on all levels of economic and social life. In this interval Romania will surpass its characteristic of developing country in the contemporary sense of this concept becoming a medium developed country" [3].

Received October 2, 1978

Polytechnic Institute, Jassy,
Department of Political Economy

REFERENCES

1. Drăgănescu M., *Revoluția științifico-tehnică și electronică*. Rev. economică, nr. *11* (1976).
2. Ceaușescu N., *Raport la Conferința Națională a Partidului Comunist Român, 7—9 decembrie 1977*. Ed. polit., Buc., 1977.

DEZVOLTAREA INDUSTRIEI ELECTRONICE ÎN ROMÂNIA

(Rezumat)

Articolul tratează cîteva aspecte ale dezvoltării ramurii electronice în țara noastră, marcînd totodată cîteva implicații ale acesteia asupra modernizării economiei românești, în condițiile revoluției tehnico-științifice contemporane.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XXV (XXIX), fasc. 1—2, 1979
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

APLICAREA PRINCIPIILOR ERGONOMICE ÎN ORGANIZAREA ACTIVITĂŢII OPERATORILOR DE LA TABLOUL DE COMANDĂ[1])

DE

EUGEN POPA şi MONICA VOICU

În industria chimică prin automatizarea proceselor de fabricaţie, operatorului chimist îi revine în primul rînd sarcina de supraveghere a funcţionării aparatelor, intervenind însă în modificarea regimului funcţional, la oprirea sau pornirea unor utilaje, iar atunci cînd apar situaţii critice asigură efectuarea manuală a reglărilor necesare. Eficienţa întregii activităţi a operatorului de la tabloul de comandă depinde de modul cum acesta îşi organizează şi îşi îndeplineşte funcţia de supraveghere. Aceasta nu este însă o funcţie simplă datorită în primul rînd faptului că procesele tehnologice sînt complexe, cu mulţi parametri ; variaţiile acestor parametri au caracter aleator, ceea ce conduce la o solicitare neritmică a operatorului [1], [2], [3].

Întrucît situaţiile critice au caracter aleator din punct de vedere al apariţiei lor, operatorii de la tabloul de comandă se află aproape permanent în stare de încordare psihică, sistemul nervos fiind supus la solicitări intense. Operatorii au o mare răspundere materială şi morală întrucît pot să producă pagube şi chiar victime omeneşti ca urmare a neatenţiei lor, a unei responsabilităţi sociale scăzute [1], [2].

Rezultă de aici în mod implicit că operatorul de la tabloul de comandă al unei instalaţii automatizate trebuie să se preocupe în munca de supraveghere, nu numai de desfăşurarea normală a proceselor tehnologice ci şi de siguranţa instalaţiei, condiţie elementară a activităţii sale.

Plecînd de la elementele care caracterizează munca operatorului de la tabloul de comandă, ne-am preocupat în lucrarea de faţă de modul cum sînt aplicate principiile ergonomice în organizarea activităţii la tabloul de comandă într-o întreprindere chimică ieşeană. Situaţia existentă la tabloul de comandă este prezentată în tabelul 1.

Referitor la organizarea activităţii la tabloul de comandă mai putem menţiona că sistemul de informaţie este în general organizat funcţional, nu numai ca plasare a semnalizatoarelor ci şi ca formă de inter-

[1] Comunicată la a III-a sesiune de comunicări tehnico-ştiinţifice Suceava, 4—6 mai, 1978.

Tabelul 1

Denumirea locului de muncă	Tabloul de comandă al secției policondensare
Organizarea sistemului informațional	10 panouri fiecare corespunzînd unei linii de fabricație
Date pe care le indică tabloul	presiuni, temperaturi
Mijloace de informare	forme de semnalizare vizuală aparate indicatoare aparate înregistratoare
Semnalizarea stării defectare	sonerii becuri de mărimi și culori diferite

pretare. Operatorul este în permanență solicitat să raporteze informația obținută printr-un semnalizator, la informația oferită de un ansamblu de alte semnalizatoare. Aceste situații implică pe lîngă capacitatea de prelucrare a datelor, cunoașterea temeinică a instalației de fabricație cît și semnificația corectă a fiecărui element informațional.

Totodată la acest tablou de comandă, recepționarea informației ca activitate perceptuală constituie forma principală de informare, fiind îndeplinită continuu de către operatori și intermitent de către șeful de echipă, maistru sau inginer.

În activitatea de prelucrare a datelor, ca al doilea moment al activității la tablou, interpretarea acestora, care cunoaște și aici grade diferite de amploare, de la operator pînă la maistru sau inginer, este o interpretare relațională. De asemenea, am constatat că activitatea de interpretare a informației o domină pe cea perceptuală.

Spre deosebire de alte tablouri de comandă, la acest tablou intervențiile nu implică o promptitudine de reacție, nici lucrul sub presiunea timpului, ritmul de lucru fiind egal. Din aceste motive, urmărirea continuă a parametrilor de către operator și obligația lui de a sesiza la timp deficiențele în funcționarea instalației se realizează fără o stare tensională deosebită, deși munca acestuia are un pronunțat caracter de responsabilitate.

O altă observație pe care am făcut-o, este că urmărirea parametrilor de pe tabloul de comandă nu implică procese de memorare, simpla cunoaștere a schemei permițînd operatorilor o orientare corectă.

Operatorul de la tablou, deși stă în general la o masă plasată în fața panoului, are toate posibilitățile de a se mișca, desfășurîndu-și în același timp munca alături de operatorii de la celelalte panouri, fără colaborare cu ei, însă cu posibilități de suplinire. În aceste condiții nu are loc izolarea socială.

Am mai constatat, de asemenea, că în camera de comandă, în care este tabloul, posibilitățile de accidentare sînt reduse. Camera de comandă nu este dimensionată corespunzător din punct de vedere al dis-

tanței la care trebuie să se situeze operatorul față de tablou pentru a putea face observații de calitate.

Pe de altă parte camera tabloului de comandă a fost greșit amplasată, pe o temelie comună cu halele în care sînt instalate utilajele tehnologice, avînd în vedere că betonul transmite trepidațiile. Prezența microtrepidațiilor creează o stare de proastă dispoziție, manifestată în general în orele de după închiderea programului (oboseală, greață, inapetență, tulburări de somn, dureri de cap la operatori).

O altă constatare se referă la modul cum este folosită culoarea la locul de muncă și anume toți pereții și plafonul sînt vopsiți într-o singură culoare — gri-închis — ceea ce provoacă o stare de monotonie cu efect astenic, depresiv pentru operatori. Referitor la folosirea cromaticii de avertizare, regimurile anormale de lucru sînt semnalate prin becuri de mărime distinctă, cu funcționare intermitentă diferențiată de iluminarea continuă. Datorită acestui fapt percepția cromatică nu constituie o greutate.

Din constatările de mai sus rezultă că din punct de vedere al condițiilor de mediu fizic nu se pun probleme în ceea ce privește nerespectarea unor principii și reguli ergonomice.

Din punct de vedere al ambianței psihice însă și la acest loc de muncă ies în evidență mai multe elemente specifice activității operatorilor la tabloul de comandă, care necesită măsuri de natură ergonomică.

Aceste măsuri le-am concretizat în cele ce urmează în mai multe indicații și contraindicații profesionale, specifice acestui loc de muncă și care permit îmbunătățirea confortului psihic al operatorului chimist. Totodată, de aceste indicații și contraindicații se poate ține seama la angajarea persoanelor care vor lucra la acest loc de muncă.

Indicațiile profesionale recomandate sînt :

a) Capacitate intelectuală superioară nivelului mijlociu întrucît operatorul este solicitat în cuprinderea unui cîmp de informații variat, în prelucrarea acestor informații, în luări de decizii.

b) Maturitate temperamentală, implicată în nivelul ridicat al simțului de răspundere necesar în această activitate.

c) Capacitate de muncă susținută în timp, întrucît numărul semnalelor de urmărit este mare și semnificația lor variază.

d) Pricepere tehnică la nivel normal, necesară în înțelegerea instalației.

e) Rezistență la monotonie, întrucît semnalele se declanșează rar, la intervale neegale de timp,

f) O bună calificare profesională, teoretică și practică în problemele de mecanică și tehnologia procesului de fabricație,

g) Persistența deprinderilor, întrucît intervențiile solicitate sînt simple transmiteri de comenzi prin butoane sau manete.

h) Tip intravertit, mai puțin sociabil și mai puțin dinamic,

i) Rezistență psihică, întrucît operatorul lucrează într-o stare continuă de alertă.

Contraindicațiile profesionale recomandate sînt un revers al indicațiilor. Menționăm pentru operatorul de la tabloul de comandă următoarele caracteristici, care fiind prezente în structura personalității acestuia, constituie un factor de neadecvare :

a) Nivelul mediocru în dezvoltarea profesională, operatorul nu poate prelucra informația și nu poate înțelege locul pe care îl ocupă în procesul de producție.

b) Lipsa promptitudinii în reacții și a automatismelor,

c) Tip excitat temperamental, care nu rezistă în stări de așteptare și în situații de supraveghere.

d) Aspecte negative de caracter din punct de vedere al atitudinii față de muncă.

Primită la 9 septembrie 1978

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de organizare și planificare

BIBLIOGRAFIE

1. Iosif Gh., *Funcția de supraveghere.* Ed. Acad. R.S.R., Buc., 1970.
2. Iosif Gh., *Activitatea operatorului, Problematica cercetărilor, rezultate și perspective.* Ergonomie, C.D.S.P., 1972.
3. Moraru I., Iosif Gh., *Psihologia muncii industriale,* Ed. did. și ped. Buc., 1976.
4. Petrescu I., *Probleme ergonomice ale conducerii centralizate a producției chimice,* Conferința de ergonomie, comunicări, Buc., 1971.

ПРИМЕНЕНИЕ ЭРГОНОМИЧЕСКИХ ПРИНЦИПОВ В ОРГАНИЗАЦИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОПЕРАТОРОВ, РАБОТАЮЩИХ НА ЩИТЕ УПРАВЛЕНИЯ

(Резюме)

Исходя от элементов характеризующих работу оператора-химика работающего на щите управления мы анализируем с эргономической мочки врения форму организации деятельности на щите управления, в химическом предприямии и мы приходим к некоторым выводам в связи со специарикой этого рабочего.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XXV (XXIX), fasc. 1—2, 1979
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C.Z. 658.562

CONSIDERAŢII PRIVIND APLICAREA CONTROLULUI STATISTIC DE CALITATE ÎN PROCESUL DE OBŢINERE A UNUI PRODUS CHIMIC[1])

DE

MONICA VOICU

Lucrarea de faţă se bazează pe ideea aplicării unui control statistic preventiv şi a unui control statistic operativ în procesul de obţinere a unui produs chimic.

Controlul statistic preventiv se poate aplica în faza de aprovizionare cu scopul de a preîntîmpina acceptarea unor materii prime necorespunzătoare calitativ. De asemenea se poate aplica şi între diferite faze ale procesului tehnologic pentru a preîntîmpina trecerea unui semifabricat necorespunzător calitativ de la o fază la alta.

Aplicarea controlului statistic de calitate preventiv (C.S.P.) şi controlului statistic operativ (C.S.O.) de-a lungul fluxului tehnologic se poate efectua conform schemei din fig. 1.

În faza de aprovizionare C.S.P. are rolul de a asigura calitatea materiei prime necesare desfăşurării procesului tehnologic. Volumul operaţiilor de control pentru materii prime este mare întrucît numărul lor este mare şi pentru fiecare materie primă se aplică cîteva determinări. Pe baza rezultatelor C.S.P., materia primă este acceptată sau respinsă.

Informaţiile vin prin canalul a_1 la C.S.P. care, după ce efectuează determinările, decide asupra acceptării sau respingerii materiei prime. Decizia este trimisă apoi prin canalul a_2 compartimentului de aprovizionare. Rezolvarea problemelor privind calitatea materiei prime se realizează prin circuitul *A*.

În faza de desfăşurare a procesului de producţie se efectuează atît C.S.P. cît şi C.S.O. Controlul statistic preventiv are două direcţii :

1 — pe de o parte o serie de informaţii referitoare la starea tehnică a utilajului şi eventual calificarea forţei de muncă care parcurge circuitul *B* ;

2 — pe de altă parte un control statistic preventiv care are rolul de a împiedica trecerea unui produs necorespunzător calitativ, de la o fază la alta.

---

[1]) Prezentată la al V-lea Simpozion de organizare ştiinţifică a producţiei, Timişoara, 1974.

Informațiile necesare parcurg circuitul *C*.

Tot în faza de producție întîlnim și un control statistic operativ pentru asigurarea bunului mers al procesului, unde circuitul informațional este *D*.

Înainte de desfacerea produselor se mai face un C.S.P. cu scopul de a împiedica pătrunderea produselor necorespunzătoare calitativ pe piață. Mecanismul legăturilor în acest caz este *E*.

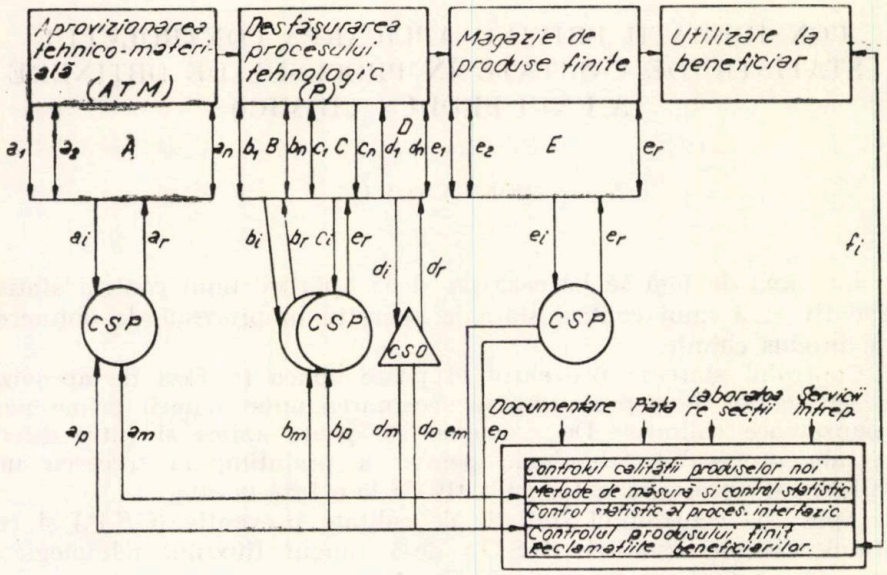

Fig. 1

Întrucît în întreprinderile chimice sînt procese tehnologice numeroase și variate, iar volumul operațiilor de control este mare, apare necesitatea existenței unei grupe de control statistic în cadrul compartimentului C.T.C. care să rezolve următoarele probleme : a) calitatea produselor noi ; b) metodele de măsură și control statistic ; c) controlul statistic interfazic ; d) controlul statistic al produselor finite.

Între grupa de control statistic de calitate care să se ocupe de problemele sus menționate și diferite faze de obținere a produsului trebuie să mai existe o serie de canale de informații și decizii pentru soluționarea unor probleme care apar pe parcurs și anume ; f_i — informații privind comportarea produselor la beneficiari și reclamațiile acestora ; a_m, b_m, c_m, d_m — informații privind modificarea metodelor de control ; a_p, b_p, c_p, d_p — informații privind rezolvarea unor probleme curente de producție.

Grupa de control statistic de calitate ar trebui să mai primească o serie de informații de pe piață, de la laboratoarele din secții, de la alte compartimente funcționale ale întreprinderii și din literatură. După analiza acestor informații se transmit deciziile corespunzătoare diferitelor verigi ale procesului de producție.

Acest sistem de realizare a controlului statistic propus are la bază date din întreprinderi şi din literatură [1], [2]. Schema propusă este destul de generală, fiind valabilă pentru orice întreprindere chimică. Adaptarea ei concretă în practică a dat naştere la o serie de dificultăţi şi anume :

a) în cadrul actualului mod de organizare a C.T.C. nu sînt condiţii pentru crearea unei grupe speciale care să se ocupe cu controlul statistic ;

b) reuşita funcţionării unui asemenea control depinde de existenţa unui sistem informaţional corespunzător.

Institutul politehnic, Iaşi,
Catedra de organizare şi planificare

Primită la 9 septembrie 1979

BIBLIOGRAFIE

1. Ceauşescu D., *Tratarea statistică a datelor chimico-analitice.* Ed. tehn., Buc., 1973.
2. Rancu N., Tovissi L., *Analiza statistică a calităţii producţiei industriale.* Ed. ştinţifică, Buc., 1964.

К ВОПРОСУ О ПРИМЕНЕНИИ СТАТИСТИЧЕСКОГО КАЧЕСТВЕННОГО КОНТРОЛЯ С ПРОЦЕССЕ ПОЛУЧЕНИЯ ХИМИЧЕСКОГО ПРОДУКТА

(Резюме)

В работе разработана схема изображающая возможности примения предварительного статистического качественного контроля и оперативного статистического контроля в разных этапах производетвенного процесса.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XXV (XXIX), fasc. 1—2, 1979
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C.Z. 339.011

FACTORUL UMAN ŞI CORELAŢIA DINTRE PRODUCTIVITATEA ŞI RANDAMENTUL MUNCII

DE

EUGEN POPA şi MONICA VOICU

Întrucît întreprinderea industrială este nu numai un aparat economic de producţie ci şi un grup uman, realizarea scopurilor acesteia depinde în mod direct de activitatea factorului uman.

Ţinînd seama că rezultatele activităţii întreprinderii depind de factorul uman ne-am pus problema modului cum influenţează randamentul muncii omului în creşterea productivităţii muncii, stabilind totodată corelaţia dintre randament şi productivitate. În acest scop am plecat de la noţiunea de sistem de muncă, ale cărui principale elemente sînt omul, obiectul muncii, mijloacele de muncă şi scopul acesteia [1].

Remarcăm că omul este acela care fixează scopul producţiei şi determină obiectele şi mijloacele muncii. La fixarea scopului omul trebuie să ţină seama de obiectele şi mijloacele disponibile. Realizarea scopului este funcţie de echilibrul dintre subiect, mijloace şi obiect, adaptarea mijloacelor şi obiectelor la scop depinzînd de om [1]. Omul ca element al sistemului muncă prezintă o serie de aspecte personale, avînd o anumită structură. Astfel el este funcţie de starea sa biologică, psihică şi socială şi de raportul între scopul şi motivaţiile sale şi ale societăţii [1].

Remarcăm în acelaşi timp influenţa pe care o au mijloacele de muncă şi obiectele muncii asupra randamentului în muncă. La o capacitate constantă a factorului uman, un anumit volum de mijloace de muncă, de un nivel tehnic ridicat, un anumit volum de obiecte ale muncii mai adecvate vor asigura o producţie sau o calitate mai bună a acestora [1].

Este evident faptul că întrucît atît conceptul de randament cît şi cel de productivitate pornesc de la conceptul factor uman, între randament şi productivitate trebuie să existe o anumită legătură, mai mult o anumită influenţă a randamentului asupra productivităţii. Această legătură însă nu este evidentă, conceptul de randament al muncii fiind funcţie de un complex de factori pe care i-am scos în relief mai sus şi care nu pot fi măsuraţi.

---

[1]) Comunicată la a III-a Sesiune de comunicări tehnico-ştiinţifice, Suceava, 4—6 mai, 1978.

Ținînd seama de elementele care definesc activitatea omului în procesul de producție vom contura în cele ce urmează conceptul de randament al muncii.

În general randamentul exprimă raportul dintre efectul obținut și efortul depus într-o activitate sau acțiune. În scopul determinării elementelor componente ale randamentului muncii este necesar să mai arătăm că elementele sistemului muncă prezentate anterior sînt legate de noțiunea de loc de muncă. Studiul factorului uman în cadrul locului de muncă ne va permite să evidențiem mai multe elemente care conturează conceptul de randament al muncii.

Pentru determinarea elementelor componente ale randamentului muncii vom pleca de la faptul că factorul uman are o sarcină de muncă pe care trebuie să o realizeze la locul său de muncă. În acest scop el trebuie să depună un efort anumit în concordanță strictă cu sarcina primită. Pentru dezvoltarea efortului necesar, fiecare om dispune de o capacitate de efort care variază de la un individ la altul. Remarcăm faptul că atît capacitatea de efort cît și efortul propriu-zis au drept componente elemente fizice, fiziologice, psihice și sociale [2], [3], [4].

Am arătat mai sus că există o strînsă legătură între locul de muncă și factorul uman care ne permite să evidențiem alte elemente făcînd parte din structura randamentului muncii, legate de condițiile de mediu privind nocivitățile profesionale existente în mediul de muncă de natură chimică sau biologică și de condițiile încăperii în care lucrează.

Toate aceste elemente prezentate fac parte din conținutul noțiunii de randament al muncii, care poate fi definită cu ajutorul lor și al sarcinii de muncă. O astfel de definiție ar fi următoarea : fiind dată o sarcină de muncă, randamentul muncii reprezintă gradul de transformare a capacității de efort a omului în efort corespunzător sarcinii date, materializată într-un anumit efect și depinzînd de factorii fizici, fiziologici, psihici și sociali.

Elementele care definesc conceptul de randament al muncii pot fi prezentate schematic astfel :

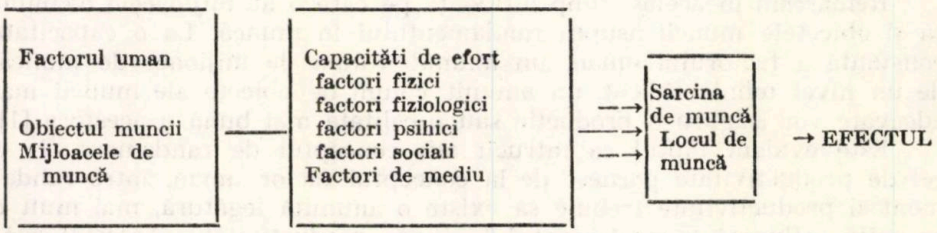

Observăm că capacitatea de efort a omului este constantă, depinzînd de la individ la individ, transformarea ei totală în efort conducînd la un randament maxim de muncă. Mai observăm că această capacitate depinde și de vîrsta indivizilor, experiența și nivelul de pregătire. Din aceste motive este foarte greu să se elaboreze o relație de calcul a

randamentului muncii ; prezentăm totuși o formulă avînd un caracter calitativ.

$$\text{randamentul muncii} = \frac{\text{efort}}{\text{capacitatea de efort}}$$

deci

$$\text{randamentul muncii} = f\,(F_1,\ F_2,\ P,\ S,\ M),$$

în care : F_1 — factori fizici, F_2 — factori fiziologici, P — factori psihici, S — factori sociali, M — condiții de mediu.

Sînt cunoscute elementele de calcul ale productivității muncii și anume producția și numărul de angajați sau timpul necesar pentru realizarea unui anumit volum de producție.

În același timp, așa după cum am mai arătat, cunoaștem că în mod global rezultatul randamentului în muncă îl constituie un volum de producție. Ținînd seama de cele arătate, se pot face mai multe corelații între aceste două noțiuni.

În prealabil vom preciza că dacă un rezultat și în același timp un element de calcul al productivității muncii îl constituie volumul producției în formă concretă, rezultatul efortului care intervine în calculul randamentului reprezintă o consecință a muncii strict individuale care nu este neapărat reprezentată printr-un anumit volum al producției. Iată deci o primă corelație deosebit de importantă între randament și productivitate :

a) productivitatea se calculează ca un rezultat al muncii mai multor indivizi, în timp ce randamentul constituie rezultatul muncii strict individuale ;

b) cooperarea mai multor indivizi în muncă conduce la obținerea unei producții concrete, în timp ce activitatea individuală are pe lîngă rezultate concrete produse și rezultate mai puțin concrete, ca de exemplu, observarea parametrilor unui proces în industria chimică, transmiterea unor informații de calitate și la timp, păstrarea disciplinei tehnologice etc., care privite global conduc la obținerea volumului producției.

Deci randamentul este un concept cu totul distinct de productivitate prin modul său de formare ; dar ținînd seama că în obținerea randamentului individual oamenii sînt legați prin procesul muncii și cel de producție, rezultă strînsa corelare între acestea și mai ales aspectul deosebit pe care îl poate avea creșterea randamentului asupra creșterii productivității muncii.

O altă corelație între productivitate și randamentul în muncă o constituie deosebirea netă între posibilitatea de calcul precis a productivității și lipsa de posibilitate de calcul, cel puțin actuală, a randamentului datorită complexității atît a factorilor care intervin în relația de calcul propusă, cît mai ales, datorită factorilor care stau la baza acestuia și a creșterii sale.

Un element comun și deosebit de important între productivitate și randament și care caracterizează aceste două noțiuni îl constituie factorul om care este un element în calculul productivității, în timp ce în

conceptul de randament el constituie însăși baza și mijlocul de realizare a acestuia. Factorul uman intervine prin nivelul său profesional și cultural în noțiunea de productivitate, în timp ce în randamentul în muncă apare în ansamblul său prin toate elementele posibile de ordin fizic, fiziologic, psihic și social, care au o influență deosebită asupra cantității și calității producției realizate.

O altă corelație între randamentul în muncă și productivitatea muncii constă în faptul că în timp ce disfuncția se opune randamentului în muncă, reducîndu-i nivelul, fapt care prezintă o mare importanță în stabilirea unui randament optim, aceasta nu are nici o legătură directă și aparentă cu productivitatea.

De asemenea, un randament stabilit la un nivel corespunzător și pe cît posibil optim are o influență hotărîtoare asupra fiabilității sistemului de muncă prin menținerea capacității de travaliu a forței de muncă, problemă care nu este luată în considerație în stabilirea unui anumit nivel al productivității, fie el chiar optim.

O concluzie care se desprinde din cele de mai sus, și care evidențiază în mod clar corelația între randament și productivitate și care denotă că randamentul în muncă este cauza principală a creșterii productivității, constă în faptul că randamentul este conceput complex, cu o structură complexă dependent de foarte mulți factori.

După ce am analizat existența legăturii între randamentul muncii și productivitatea muncii, considerăm util să ne preocupăm de căile de creștere a randamentului muncii în scopul determinării eficienței randamentului asupra creșterii productivității. Sînt cunoscute căile de creștere a productivității muncii și anume, perfecționarea mijloacelor de producție și a proceselor tehnologice, ridicarea nivelului de calificare a lucrătorilor, organizarea științifică a producției și a muncii, cointeresarea materială și stimularea morală în muncă.

Observăm că printre aceste căi de creștere a productivității, rolul factorului uman apare destul de estompat, întrucît atunci cînd vorbim de nivelul de calificare și de problemele cointeresării materiale ne referim la forța de muncă privită ca o colectivitate, deci din punct de vedere statistico-matematic și nicidecum la nivelul individual ca atare ; stimularea morală în muncă ca o cale de creștere a productivității se referă pe deplin la factorul uman.

Creșterea randamentului în muncă se poate realiza pe două căi și anume pornind de la înșiși factorii care constituie elementele componente ale randamentului și considerînd pe de altă parte o serie de factori exteriori acestuia, printre care în primul rînd se situează politica conducerii la diferite nivele ierarhice ale întreprinderii privind factorul uman.

Căile prin care politica adoptată de conducerea întreprinderii la diferite nivele ierarhice influențează creșterea randamentului în muncă sînt :

a) repartizarea rațională a sarcinii pe executanți ;

b) comunicarea deciziei într-un mod corespunzător capacității de înțelegere a executanților ;

c) aplicarea rezultatelor obținute de specialiștii întreprinderii în domeniul factorului uman (de exemplu medici, psihologi etc.).

Aceste căi menționate mai sus de creștere a randamentului în muncă prezintă o particularitate deosebit de importantă și anume că nu necesită investiții de mare volum, după cum apare necesar atunci cînd se pune problema creșterii productivității muncii prin căile cunoscute și mai ales prin introducerea progresului tehnic și pregătirea profesională și culturală a personalului.

Legătura dintre creșterea randamentului în muncă și creșterea productivității este evidentă, prima conducînd la creșterea accentuată a celei de a doua ; în condiții constante de progres tehnic, de pregătire profesională și culturală, de stimulare materială și de nivel al organizării producției și a muncii considerăm că o creștere substanțială a productivității se poate realiza numai prin măsurile adoptate de conducere la diferite nivele ierarhice din întreprindere, asupra creșterii randamentului muncii fiecărui lucrător.

Menționăm că legătura dintre căile de creștere a randamentului muncii și a productivității muncii se realizează în special prin factori psihologici care influențează comportamentul și rezultatele în muncă ale indivizilor din aceeași categorie de calificare.

Vom mai sublinia că realizarea elementelor care conduc la creșterea randamentului muncii constituie o problemă mult mai dificilă decît introducerea unor mașini cu un nivel tehnic ridicat sau decît creșterea nivelului profesional etc., întrucît acestea se adresează în mod direct resorturilor interioare ale omului. Realizarea lor presupune de aceea existența unor cadre specializate (sociologi, psihologi) care pot cunoaște și influența raporturile interpersonale, probleme de natură psihică, de sănătate, de mediu a indivizilor.

În concluzie subliniem că randamentul în muncă este unul dintre parametrii cei mai importanți de creștere a productivității prin realizarea unei politici judicioase a conducerii întreprinderii, în stabilirea căreia să participe specialiștii ; conducerea poate influența diferitele componente ale randamentului muncii, în scopul creșterii reale a productivității, cu cheltuieli minime.

Primită la 9 septembrie 1978

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de organizare și planificare

BIBLIOGRAFIE

1. Herseni T., *Psihologia organizării întreprinderii industriale.* Ed. Acad. R.S.R., Buc., 1969.
2. Iosif Gh., *Funcția de supraveghere.* Ed. Acad. R.S.R., Buc., 1970.
3. Krasnaseschi Vl., *Orientări în științele muncii.* Ed. științifică, Buc., 1971.
4. Pufan P. (red.), *Medicina muncii.* Ed. medicală, Buc., 1971.

ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ ФАКТОР И СООТНОШЕНИЕ МЕЖДУ ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТЬЮ ТРУДА И КОЭФИЦИЕНТОМ ПОЛЕЗНОГО ДЕИСТВИЯ

(Резюме)

Работа занимается анализом менее изученного фактора повышения производительности труда, а именно коэффициента полезного деиствия, устанавливая соотношение между производительностью труда и коэффициентом полезного деиствия.

Nr. coli de tipar 4,25

Tiparul executat la Întreprinderea poligrafică Iași, str. 7 Noiembrie nr. 49
sub cd. 42
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

1979 DEC 1 6

40822

F 1503/8

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI

Tomul XXV (XXIX)

Fasc. 3—4

SECŢIA VIII ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

1979

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI

Tomul XXV (XXIX)

Fasc. 3—4

SECŢIA VIII ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

1979

COLEGIUL DE REDACȚIE

Prof. dr. doc. VAL. BLIDARU, prof. dr. doc. N. V. BOȚAN, prof. dr. ing. GH. CAȘLER, prof. dr. ing. M. GAFIȚANU (președinte), prof. dr. P. MÂLCOMETE, prof. dr. doc. D. MANGERON, prof. dr. ing. T. SILION, acad. prof. dr. doc. CRISTOFOR SIMIONESCU, prof. dr. ing. I. VLAD

COMITETUL DE REDACȚIE AL SECȚIEI

VIII. ȘTIINȚE SOCIAL-ECONOMICE

Conf. ALFRED JEANRENAUD
Conf. dr. GEORGETA MACARIE

REDACȚIA

Prof. dr. doc. D. MANGERON (redactor responsabil)
Prof. dr. doc. ing. ALFRED BRAIER (secretar de redacție)
Asist. ing. ANETA BRAIER (redactor)

KÖNYVTÁR

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
BULLETIN OF THE POLYTECHNIC INSTITUTE OF JASSY
ИЗВЕСТИЯ ЯССКОГО ПОЛИТЕХНИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА
Tomul XXV (XXIX), fasc. 3—4 1979

Secţia VIII

ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

SUMAR

Pp.

RODICA CEPĂREANU şi DESPINA STRUGARU, Liberalismul în gîndirea social-politică contemporană (rom., rez. germ.) 7

TĂNASE SĂRBU, Model şi ideologie în ştiinţa contemporană a economiei (rom., rez. franc.) 11

C. JOFA, Rolul istoriei în educarea patriotică a elevilor şi studenţilor (rom., rez. rusă) 17

D. TOMPEA, Reflecţii asupra paradoxelor (rom., rez. franc.) 21

GEORGETA MACARIE, IONEL COBZARU şi M. IRIMIA, Tendinţe de reducere a decalejelor şi de apropiere a nivelurilor de dezvoltare economică a ţărilor socialiste europene membre ale CAER (rom., rez. franc.) 27

ILIE NIŢĂ, Autogestiunea economică — formă a dezvoltării bazată pe efortul propriu (rom., rez. franc.) 35

I. D. ADUMITRĂCESEI şi ANGELA MUNTEANU, Necesitatea reducerii cheltuielilor materiale în industria chimică a României (rom., rez. franc.) 39

ELENA NICULESCU şi N. NICULESCU, Cu privire la argumentele pentru rata înaltă a acumulării (rom., rez. franc.) 45

V. PÂRVU şi GEORGE MEDRIHAN, Interdependenţa dintre factorul demografic şi creşterea economică (rom. rez. franc.) 49

EUGEN POPA şi MONICA VOICU, Aplicarea principiilor ergonomice la învăţământul superior tehnic (franc., rez. rom.) 57

I. MIHAI şi C. MIHĂILESCU, Calcule tehnico-economice privind proiectarea localităţilor rurale de perspectivă în judeţul Iaşi (rom., rez. rusă) . . 61

RECENZII 68

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
BULLETIN OF THE POLYTECHNIC INSTITUTE OF JASSY
ИЗВЕСТИЯ ЯССКОГО ПОЛИТЕХНИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА
Tome XXV (XXIX), Fasc. 3–4 1977

Section VIII

SOCIAL-ECONOMIC SCIENCES

CONTENTS

Pp.

RODICA CEPĂREANU und DESPINA STRUGARU, Der Liberalismus in der zeitgenossischen sozial-politischen Auffassung (Romanian, German summary) 7

TĂNASE SÂRBU, Modèle et idéologie dans la science contemporaine de l'économie (Romanian, French summary) 11

C. JOFA, La contribution de l'histoire dans l'éducation patriotique des élèves et des étudiants (Romanian, Russian summary) 17

D. TOMPEA, Réflexions sur les paradoxes (Romanian, French summary) . . 21

GEORGETA MACARIE, IONEL COBZARU et M. IRIMIA, Tendances de diminution des décalages et d'approchement des niveaux de développement économique des pays socialistes européens membres de C.A.E.M. (Romanian, French summary) 27

ILIE NIŢĂ, L'autogestion économique — moyen du développement sur la base de l'effort propre (Romanian, French summary) 35

I. D. ADUMITRĂCESEI et ANGELA MUNTEANU, La nécessité de la réduction des frais matériels dans l'industrie chimique de la Roumanie (Romanian, French summary) 39

ELENA NICULESCU et N. NICULESCU, Sur les arguments pour la haute quotepart d'accumulation (Romanian, French summary) 45

V. PÂRVU et GEORGE MEDRIHAN, L'interdépendance entre le facteur démographique et la croissance économique (Romanian, French summary) . 49

EUGEN POPA et MONICA VOICU, Application des principes de l'ergonomie dans l'enseignement supérieur technique (French, Romanian summary) 57

I. MIHAI et C. MIHĂILESCU, Calculs techniques-économiques concernant l'élaboration des plans de perspective pour les localités du district de Jassy (Romanian, Russian summary) 61

BOOK REVIEWS 67

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
BULLETIN OF THE POLYTECHNIC INSTITUTE OF JASSY
ИЗВЕСТИЯ ЯССКОГО ПОЛИТЕХНИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА
Том XXV (XXIX), Вып. 3—4 1979

Секция VIII

СОЦИАЛ—ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

СОДЕРЖАНИЕ

Стр.

РОДИКА ЧЕПЭРЯНУ и ДЕСПИНА СТРУГАРУ, Либерализм в современном социально - политическом мышлении (рум., рез. нем.) 7

ТЭНАСЕ СЫРБУ, Модель и идеология в современная наука экономий (рум., рез. франц.) 11

К. ДЖОФА, Роль истории в деле патриотического воспитания учеников и студентов (рум., рез. русск.) 17

Д. ТОМПЯ, Раздумья о парадоксах (рум., рез. франц.) 21

ДЖЕОРДЖЕТА МАКАРИЕ, ИОНЕЛ КОБЗАРУ и М. ИРИМИЯ, Тенденции о сокращение различия и об близлистических экономическом развития европеиских социалистических стран член СВЭ (рум., рез. франц.) 27

ИЛИЕ НИЦЭ, Экономическое автоуправление — форма развития на основе собственных усилия (рум., рез. франц.) 35

И. Д. АДУМИТРЭЧЕСЕИ и АНДЖЕЛА МУНТЯНУ, Необходимость снижении материальных расходов в химической промышленности Румынии (рум., рез. франц.) 39

ЭЛЕНА НИКУЛЕСКУ и Н. НИКУЛЕСКУ, Относительно доводов за высокую норму накопления (рум., рез. франц.) 45

В. ПЫРВУ и ДЖЕОРДЖЕ МЕДРИХАН, Взаимозависимость между фактора демографии и экономическая развитие (рум., рез. франц.) 49

ЭУДЖЕН ПОПА и МОНИКА ВОИКУ, Применение эргономических принципов в высших технических учебных заведениях (франц., рез. рум.) 57

И. МИХАИ и К. МИХЭИЛЕСКУ, Технико-экономические расчеты проэктирования перспективных населенных мест в Ясском уезде (рум., рез. русск.) 61

РЕЦЕНЗИИ 67

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XXV (XXIX), fasc. 3—4, 1979
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C, Z, 330.184

LIBERALISMUL ÎN GÎNDIREA SOCIAL-POLITICĂ CONTEMPORANĂ

DE

RODICA CEPĂREANU şi DESPINA STRUGARU

De proveniență specific burgheză, curentul liberal propriu-zis datează — după unii autori — încă din sec. al 18-lea corespunzînd — pe planul vieții spirituale — dezvoltării capitalismului în lărgime, luptei împotriva instituțiilor feudale, a monarhiei absolute, a rînduielilor vechi. Devenit ideologie politică a burgheziei victorioase, liberalismul își atinge apogeul în sec. al 19-lea avînd ca principali reprezentanți pe Benjamin Constant în Franța și pe James Burnham în Anglia. Doctrina s-a extins în mai toate țările dezvoltate ale lumii cunoscînd numeroși apologeți ca Herbert Spencer, Charles Gide, Charles Rist, J. Droz, J.J. Chevallier, Gaston Bouthoul, Marcel Prélot, Georges Burdeau, Lewis A. Coser etc. După Jean Touchard lucrarea cea mai caracteristică în care sînt cuprinse ideile definitorii ale liberalismului este „La France nouvelle", publicată de Prevost-Paradol în 1868.

Deși nu există o definiție generală în pofida a numeroase încercări, liberalismul este în ultimă analiză teoria drepturilor individului și a guvernării limitate. El este — scria gînditorul Jacques Droz referindu-se la liberalismul francez — expresia intereselor economice ale burgheziei căreia dezvoltarea industriei i-a permis să-și crească imprudent însă singur veniturile [4, p. 63].

Avînd la bază o anumită concepție privind natura omului cît și principiile unei morale de ordin creștin adaptate la interesele burhgeziei, liberalismul s-a dezvoltat în strînsă legătură cu conservatorismul, cu protecționismul și malthusianismul din vremea respectivă în Franța; cu reformismul în Rusia, cu tradeunionismul și liberalismul în Anglia, evoluînd în cele din urmă spre justificarea politicii imperialiste, manifestînd o orientare tot mai pronunțată împotriva marxismului și a societății socialiste.

De-a lungul vremurilor, problematica liberalismului a cunoscut la diferiți gînditori și în diferite concepții politice numeroase interpretări și raportări la cele mai diferite sfere ale vieții sociale, economică, politică, juridică, religioasă, la democrație, biologie etc., îmbrăcînd astfel aspecte foarte variate și delimitînd sfere mai largi sau mai restrînse de cuprindere exprimate în formulările: liberalism politic, liberalism utilitarist, fabianism, individualism liberal, idealism liberal sau liberalism tradițional, liberalism de tranziție, liberalism republican, neoliberalism etc.

Ideea care stă în centrul gîndirii liberale la majoritatea adepților este separarea statului de societate, diminuarea rolului statului în favoarea

autonomiei individului, a libertății și apărării proprietății acestuia. Statul apare doar ca un instrument al garantării libertății individuale ca un protector și coordonator al producției, al redistribuirii veniturilor lăsînd loc inițiativei particulare, dezvoltării depline a individului liber de constrîngerile guvernămîntului. Rolul său, arătă Jacques D r o z, se restrînge la protecția intereselor adevărate individuale ; el nu trebuie să intervină în organizarea societății și în raporturile economice [4, pp. 69 — 70].

Întreaga politică a statului este subordonată cerințelor utilului, folosului, liberalismului fiind tot mai mult asociat utilitarismului burghez. În concepția cunoscutul gînditor J.J. B e n t h o n, unul dintre fondatorii doctrinei liberale, statul ar trebui să se limiteze doar la apărarea persoanei individuale, a proprietății și a repartiției acesteia de care se leagă existența fericirii, a libertății, a folosului și utilului. Pentru acest gînditor fericirea oamenilor o poate asigura numai un stat care nu se amestecă în vața economică, socială și individuală dar care asigură proprietatea dobîndită, folosul și utilul, plăcerea individului.

Principiul suveranității poporului, al neintervenției directe a statului este înlocuit cu acela al individualismului. Acest individualism liberal se deosebește de celelalte forme ale individualismului — „anarhic" sau „socialist" întrucît — susține Georges B u r d e a u — ar îngloba convingeri a căror valoare nu se limitează la un domeniu sau altul (economic, politic, juridic) ci se extinde asupra tutror modurilor de reflectare. El este o reprezentare a vieții cotidiene fondată pe valoarea egală a indivizilor, pe primordialitatea omului în ordinea valorilor, a scopurilor, a mijloacelor, a întregii dezvoltări sociale [3, p. 263].

Această concepție conferă, de fapt, individualismului rolul de principiu suprem în justificarea faptelor, a interesului egoist, a conduitei sociale, în soluționarea nenumăratelor probleme, morale, sociale, politice, în selectarea persoanelor care să conducă statul, selectare bazată pe principiul proprietății private.

Triumful individualismului asupra autorității statale își găsește expresia — în concepția altor gînditori — în realizarea unei libertăți totale, a unei independențe depline a individului, independență care să vizeze chiar raporturile cu statul, respingînd orice intervenție a acestuia în relațiile dintre oameni. Această libertate, susține Benjamin C o n s t a n t, — cel mai mare dascăl al școlii liberale din sec. al XIX-lea — trebuie să se manifeste în toate, în religie, filozofie, literatură, industrie, politică, opinie, dreptul la proprietate. „Pentru a fi fericiți, oamenii nu au nevoie decît de a fi lăsați într-o independență perfectă în tot ce este în legătură cu ocupațiile lor, întreprinderile lor, sfera lor de activitate, fantezia lor". Omul este un templu, și în acest templu, el poartă un lucru divin : libertatea, inviolabilă și inaccesibilă [6, pp. 82 — 83].

În această viziune libertatea individului este utopică, absolutizantă, fiind opusă oricărei limitări sau imixtiuni din partea puterii statale. Nici o autoritate — scria C o n s t a n t — nu poate să se atingă de aceste drepturi, fără a-și sfîșia propriul său titlu de drept.

Trecerea la imperialism a imprimat noi dimensiuni problematicii liberalismului, diminuîndu-i pe de o parte caracterul progresist, manifestat în perioada de început și accentuîndu-i pe de altă parte caracterul conser-

vator și apologetic, orientarea sa tot mai pronunțată împotriva marxismului și a orînduirii socialiste, evoluînd în unele țări spre justificarea politicii imperialiste.

Preocuparea numeroșilor gînditori burghezi pentru reactualizarea liberalismului în raport cu unele probleme majore care confruntă omenirea, pentru reașezarea acestei doctrine pe baze noi este strîns legată de ascuțirea tuturor contradicțiilor economice, sociale și politice ale capitalismului, de amploarea și intensitatea crizei care a cuprins în ultimii ani lumea occidentală, de creșterea forței și influenței socialismului, de noua problematică ridicată de lumea a treia, revoluția științifică-tehnică și multe alte mutații social-economice survenite în epoca contemporană.

În decursul istoriei, liberalismul burghez a adus cu sine o viziune mai democratică asupra societății exprimată, în special, de gînditorii John Stuart Mille și Green care au refuzat moralitatea de consum și în locul vechiului argument al utilului, ei au pus completa dezvoltare a omului, a profilului, și facultăților omenești. Dar ei nu au reușit să se ocupe de neconcordanța dintre această viziune și cerințele necesare ale economiei de consum a căror esență nu au văzut-o în întregime. De atunci încoace teoria liberal-democratică a urmat aceeași linie și — după cum arată C.B. Macpherson — (deoarece nu a reușit să rezolve problemele centrale) ea a alunecat înapoi bazîndu-se tot mai mult pe vechiul argument al utilității maxime invocat cu secole în urmă [7].

Cele mai numeroase teorii actuale ca teoria democrației liberale, teoria democrației post-liberale, teoria bunăstării generale, a societății de consum, a pluralității puterii de stat și multe altele au ca problemă centrală tocmai împăcarea cerințelor economiei pieții libere cu cercurile întregii mase într-o oarecare egalitate, maximalizarea materială a binelui social.

Astfel, teoria democrației liberale curente insistă încă asupra importanței centrale a unor libertăți individuale, a libertății cuvîntului, a publicității. Ea afirmă încă valoarea finală a individului și vorbește despre dezvoltarea de sine a individului ca despre binele final, că acest bine trebuie realizat prin intermediul pieții și amplificat de statul prosper. Judecata ei de valoare — arată C.B. Macpherson — se regăsește în teoria liberală apărută cu cîteva secole în urmă și modificată, în prezent, în lumina doctrinei societății de consum, singura societate în măsură să maximalizeze utilitățile și să le distribuie conform meritelor fiecăruia [7].

În concepția gînditorului Lewis A. Coser — autorul celor trei modele democratice (modelul liberal, modelul totalitar și cel autoritar) modelul liberal s-ar întemeia de asemenea, pe asigurarea libertății totale a individului, libertate concepută în opoziție cu statul și extinsă în toate domeniile vieții sociale. O asemenea democrație liberală care reduce la minimum dominația statului în favoarea lărgirii autonomiei stărilor sociale ar permite manifestarea grupurilor de presiune, a opoziției față de opinia oficială, existența unui număr mare de partide politice și organizații etc.

Dacă liberalismul apărut în sec. al XVIII-lea, ca doctrină care evidențiază dezvoltarea deplină a individului, pe baza unei libertăți totale prezentă în raporturile cu societatea, cu statul, respingînd orice interferență politică, guvernamentală, liberalismul secolului XX privește statul drept o forță pozitivă care poate extinde libertatea individului mai mult decît

în sensul tradițional, un mijloc care poate ameliora relele, corecta abuzurile și neajunsurile societății, care poate reduce inegalitățile economice și sociale și să genereze o stabilitate politică.

După cum se arată în literatura noastră de specialitate evoluția liberalismului de la teza statului universal spre teza statului maximal chemat să intervină tot mai mult în economia și în celelalte sfere ale vieții sociale, s-a petrecut treptat sub influența marilor mutații social-economice și politice care au reclamat statornicirea unei noi politici statale mai active în vederea „corectării" consecințelor dezvoltării societății capitaliste. Pe aceleași coordonate se înscriu și încercările de elaborare a conceptului de democrație post-liberală. Comun tuturor scrierilor despre această democrație este să sugereze că vechiul spirit liberal a fost alungat prin denumirea de „post" [7], că anunțîndu-i-se decesul și înlocuirea va fi mai ușor de mînuit în fața vechiului stil marxist care continuă să creeze necazuri [7].

Într-o societate bazată pe proprietatea privată care generează exploatarea și inegalitatea, înstrăinarea omului, pretenția ideologilor burghezi de realizare a valorii supreme a omului este o imposibilitate de ordin subiectiv. Societatea socialistă făcînd posibilă asigurarea reală, în fapt, a egalității în drepturi a tuturor cetățenilor pune efectiv bazele realizării valorii umane, funcționării democratice a întregului sistem al vieții sociale.

„Condiția indispensabilă a democrației reale — se arată în Programul P.C.R. adoptat de Congresul al XI-lea — este lichidarea inegalității economice și sociale de clasă, înlăturarea exploatatorilor, cucerirea puterii de către cei ce muncesc, instaurarea proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție și realizarea repartiției după principiul socialist" [1, p. 131]. Numai pe această cale se creează condiții pentru ca oamenii muncii să poată beneficia cu adevărat de cuceririle progresului și civilizației.

Primită la 10 martie 1979

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de socialism științific și filozofie

BIBLIOGRAFIE

1. * * * *Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.* Ed. politică, Buc., 1974.
2. Ceaușescu N., *Expunere cu privire la activitatea politico-ideologică și cultural-educativă, de formare a omului nou.* Congresul Educației politice și al culturii socialiste — 2 iunie 1976.
3. Ceaușescu N., *Raport la Conferința Națională a P.C.R.*, decembrie 1977.
4. Droz J., *Histoire des doctrines politiques en France*, P.U.F., Paris, 1963.
5. Burdeau G., *Traité de science politique.* Tome V, Librairie générale de droit „R. Pichont et R. Durand", Auzias, 1968.
6. Chevallier J.J., *Les grandes doctrines politiques.* În „Enciclopédie politique de la France et du monde", Vol. I, Paris, 1964.
7. Macpherson C.B., În „Ideology in Social Science. Readings in Critical Social Theory", Ed. by Robin Blokburn, Fontano/Collins, 1972.

DER LIBERALISMUS IN ZEITGENOSSISCHEN SOZIAL-POLITISCHEN AUFFASSUNG

(Zusammenfassung)

Die Arbeit analysiert die wichtigsten Momente der Entwickelungs des Liberalismus und seinen Einfluss auf das gegenwärtige sozial-politische Denken hervor auf seinen apologetischen und konservativen Charakter.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XXV (XXIX), fasc. 3—4, 1979
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C, Z, 330,1

MODEL ŞI IDEOLOGIE ÎN ŞTIINŢA CONTEMPORANĂ A ECONOMIEI[1)]

DE

TĂNASE SÂRBU

Azi, în occident, continuă să fie la modă doctrina *dezideologizării*, îndreptată împotriva socialismului şi comunismului ştiinţific şi a ţărilor socialiste. Printre altele, această doctrină susţine că reflectarea veridică a realităţilor sociale prin elaborarea noţiunilor şi teoriilor ştiinţifice, înlătură elementele apreciative, ideologice.

Deoarece una din sursele de argumentaţie a acestei teze este ştiinţa economiei, în acest studiu ne propunem să arătăm că, de pildă, *modelele* elaborate aici, îndeosebi cele logice-matematice — expresii ale ştiinţificităţii „absolute" — sînt întotdeauna corelate cu o anumită ideologie. Numai în anumite situaţii, şi anume atunci cînd aceste modele sînt analizate din punct de vedere matematic, cum se procedează în [5], ele au o *independenţă relativă* faţă de ideologie.

Spre deosebire de economia politică marxistă, care s-a constituit printr-o critică constructivă a economiei politice clasice burgheze de pe poziţiile clasei muncitoare, economia nemarxistă este o continuare eclectică, mergînd pînă la vulgarizarea multor teme şi noţiuni ştiinţifice elaborate de economiştii clasici burghezi. Elementele de discontinuitate ale ştiinţei economice nemarxiste de la sfîrşitul secolului trecut şi pînă astăzi, se produc îndeosebi pe plan metodologic. Astfel, problematica dezvoltării economice (acumulării), abordată de D. R i c a r d o în termenii unei aritmetici elementare, a fost înlocuită prin problematica *optimului economic*[2)], exprimată în limbajul analizei matematice, algebrei etc. De asemenea, caracterul apologetic şi utilitarist al lucrărilor economiştilor nemarxişti se accentuează continuu, ele căutînd să justifice interesele burgheziei în condiţiile dezvoltării mişcării muncitoreşti şi a răspîndirii socialismului ştiinţific. Aşa cum scria Lenin, ca şi profesorii de filosofie, „Profesorii de economie nu sînt, în general, decît slujbaşi savanţi ai clasei capitaliştilor . . . ", de aceea, „Sarcina pe care trebuie să şi-o pună marxiştii este de a-şi însuşi şi de a prelucra, şi în-

[1] Prezentată la simpozionul „Rolul modelului în ştiinţă", organizat de filiala Iaşi a Academiei R.S.R. la 23 noiembrie 1978.

[2] Despre „Sensul optimului în gîndirea economică occidentală" (vezi [3, pp. 56—82].

tr-un caz și în celălalt, realizările dobîndite de acești „slujbași" (. . .) și de *a ști* să reteze tendințele lor reacționare . . . " [2, p. 336].

Neoclasicii (denumire ce se mai acordă economiștilor burghezi de la finele secolului trecut și începutul sec. al XX-lea, constituiți în școala din Viena, școala din Lausanne și școala anglo-americană) susțineau că interesele individuale primează față de cele de grup, de unde psihologismul teoriilor lor economice, manifestat prin *marginalism* ; libera concurență și liberul schimb sînt condiții esențiale ale procesului economic. Deoarece ideile lor nu s-au constituit într-un sistem teoretic riguros, ele au primit continuu critici și completări variate și contradictorii : între cele două războaie mondiale, J.M. K e y n e s a militat pentru intervenția directă a statului capitalist în viața economică pentru asigurarea echilibrului ; astăzi *neokeynesismul* încearcă să readapteze la cerințele burgheziei monopoliste tezele și „rețetele" lui K e y n e s ; de asemenea, astăzi se manifestă și tendința de renovare a marginalismului (*neomarginalism*), ca urmare a eșecurilor petrecute în explicarea valorii și plusvalorii pe baza ideii de „utilitate marginală", punîndu-se în aplicare alte idei : egalizarea utilității marginale ponderate, curbele de indiferență, funcții de producție exprimate atît cu ajutorul analizei matematice clasice (P.A. S a m u e l s o n, J. H i c k s, M. A l l a i s), cît și prin mulțimi și noțiuni topologice (G. D e b r e u, T. K o o p m a n s, A. P a p a n d r e o u).

Cu toate modificările și renovările prin care au trecut ideile economiei politice neoclasice, esența lor ideologico-filosofică a rămas neschimbată. Astfel, utilitatea marginală, ponderată sau nu, este explicată în chip subiectivist ; ea s-ar datora fenomenului saturației ce apare în consumarea unei mărfi, respectiv, saturării unei senzații. Această explicație este eronată deoarece omul nu trăiește ca un individ izolat care consumă diferite bunuri, ci este integrat într-o anumită societate prin intermediul relațiilor de producție, schimb și repartiție, a unor relații sociale. Or, tocmai pe acestea caută să le ignore utilitatea marginală ; faptul că *munca* este adevărata sursă a valorilor. Utilitatea este dată de însușirile intrinseci ale obiectelor (fizice, chimice etc.) și se manifestă ca atare numai ca rezultat al muncii concrete care le-a produs, transformîndu-le în valori de întrebuințare de o anumită speță.

Caracterul subiectivist al noțiunii de utilitate marginală nu i-a împiedicat pe economiști să întreprindă analize economice cantitative : L. W a l r a s, V. P a r e t o, W. S. J e v o n s au imaginat o „economie pură", făcînd abstracție de proprietate, au elaborat o teorie a echilibrului general în condițiile concurenței perfecte, o teorie matemtică a avuției în condiții de liberă concurență ș.a. La un moment dat, latura matematică a prevalat celei economice. Pentru depășirea unor dificultăți de ordin matematic — rezolvarea unui sistem de ecuații egale numeric cu necunoscutele — s-a modificat calculul : analiza matematică a fost înlocuită cu studiul proprietăților topologice ale mulțimilor convexe. O vreme, marginalismul s-a confundat cu activitatea de demonstrare a teoremelor matematice ale punctului fix și cu separarea mulțimilor convexe. Modelele matematice noi, apărute pe baza noțiunilor topologice și teoriei mulțimilor, s-au complicat. Ca urmare, se agravează contradicțiile dintre promotorii economiei matematice și restul economiștilor ; alături de literatura propriu-zis economică

se dezvoltă o literatură polemică, pamfletară, care dezbate, uneori, teme epistemologice importante, cum sînt: relația dintre empiric și teoretic, inductiv și deductiv, descriptiv și explicativ în știința economiei. Se aude tot mai des revendicarea integrării acestei științe cu practica (vezi [4, p. 295], [6, p. 196]), cu tot pragmatismul exagerat al modelelor elaborate de economiștii din occident.

Într-adevăr, cu toate că sînt posesorii unor instrumente subtile de calcul și previziune, economiștii burghezi nu pot face față puternicei crize care a cuprins economia capitalistă contemporană, nu pot soluționa problemele acute ale „lumii a treia" etc. Modelele concepute de către economiștii burghezi eșuează deoarece ele nu pornesc, sau nu ajung la ideea caracterului istoricește perimat al sistemului economic capitalist. Dimpotrivă, în economia nemarxistă contemporană coexistă preocuparea de a demonstra că sistemul capitalist este susceptibil de o funcționare optimală (este „perfectibil" cum spunea K e y n e s), îmbinată cu ideea că o politică economică inspirată de interesul general poate stăpîni dezvoltarea.

Justificarea sistemului capitalist se face pe diverse căi. Una dintre ele este demonstrarea echivalenței echilibrului cu optimul, definirea echilibrului în raport cu un sistem de prețuri. Acest obiectiv este urmărit, de exemplu, în [7], ajungîndu-se la concluzia că economia bazată pe proprietatea privată prezintă o situație optimală pentru alocarea unui stoc de resurse rare în scopuri de producție sau de consum. Pentru a ușura interpretarea și demonstrațiile pentru fiecare domeniu (producție, creștere sau economie mondială), se folosesc modelele liniare, care simplifică modelul din [7]. Dintre acestea, modelele de producție sînt deosebit de sugestive în ceea ce privește ideologia călăuzitoare, deoarece problema organizării producției este înfățișată independent de modul în care sînt repartizate bunurile produse. De asemenea, nu se iau în considerație preferințele consumatorilor, și se ajunge astfel să se definească drept optimă orice situație în care se poate crește producția netă a unuia din bunuri fără a diminua producția netă a altuia.

Pentru a putea formaliza și modela matematic fenomenele, economiștii burghezi pornesc de la definiții foarte schematice ale noțiunilor economice. Astfel, D e b r e u definea marfa ca un bun sau un serviciu oarecare, existent în spațiu și timp; prețul unei mărfi este prețul ce trebuie plătit la un loc și o dată de plată convențional aleasă, independentă de datele și locurile de livrare a mărfurilor. În felul acesta se ajunge la o altă temă ideologică preferată astăzi în occident: *convergența* capitalismului cu socialismul, eficacitatea egală a sistemului economic concurențial cu sistemul socialist planificat, enunțată în pseudo-teoriile despre societatea industrială unică sau „noul stat industrial" (J.K. G a l b r a i t h), despre societatea tehnocrată sau tehnetronică (Z. B r z e z i n s k i) ș. a.

O mare varietate de modele și alte tehnici economice apare pe linia preocupării economiștilor burghezi de a stăpîni fenomenele și procesele economice. Astfel, în vederea asigurării cîștigului maxim s-au elaborat instrumentele *calculului economic*, care au permis construirea imaginii „antrepenorului rațional". Acesta își conduce întreprinderea alegînd un program de activitate care îi permite „maximizarea" profiturilor sau „minimizarea" costurilor. Azi, rolul acesta îl au „managerii" marilor întreprinderi capita-

liste. Succesele înregistrate au întărit credinţa într-o raţionalitate care ar permite adaptarea mijloacelor la scopuri, cu maximum de „economie".

Econometria, tehnicile contabilităţii naţionale, analiza operaţională şi de programare şi altele urmăresc : evitarea crizelor economice ; accelerarea creşterii ; echilibrarea ei, adică înlăturarea tensiunilor excesive (inflaţie sau subfolosire) ; dominarea intervenţiei economice a statului capitalist ş.a. Dezvoltarea tehnicilor economice şi folosirea lor de către sectoarele private şi publice sînt însoţite de un pragmatism ce tinde să învăluie întreaga gîndire economică burgheză contemporană, formarea teoriilor fiind considerată ca perimată. În spatele temei despre „moartea ideologiilor" se află tema ideologică, de provenienţă pozitivistă, despre moartea conceptelor considerate drept „metafizice", unul dintre acestea fiind cel de „valoare economică".

Prestigiul modelelor şi tehnicilor elaborate de economişti se combină cu ideea unei economii generale, independente de orice mod de producţie ; contradicţiile sînt interpretate drept defecte de ajustare sau conflicte reglabile. O asemenea concepţie nu ţine seama de practica socială efectivă, de implicaţiile politice şi ideologice ale folosirii lor.

Utilizarea modelelor de către un subiect economic care poate prevedea şi acţiona la scara întregii societăţi — statul capitalist—creează impresia unei mari coerenţe în activitatea economică a ţărilor capitaliste contemporane. În realitate însă, se manifestă o criză a planificării în ţările capitaliste, corelată cu o politică economică conjuncturală, datorată nu atît dificultăţilor tehnice, cît mai ales dificultăţilor politice sau sociale.

O criză endemică pare a se fi grefat în marile ţări capitaliste contemporane, iar în ultimul timp această criză socială se împleteşte tot mai mult cu criza economică, care îmbracă forme specifice în raport cu crizele economice de supraproducţie interbelice ; ea se manifestă simultan, pe planul materiilor prime şi energiei, a pieţei forţei de muncă, pe planul relaţiilor economice dintre ţările Comunităţii economice vest-europene, pe plan financiar etc.Iată de ce întreg ansamblul de modele şi tehnici concepute pentru stăpînirea fenomenelor economice (preocupările logico-matematice, statistice etc.) trebuie corelat cu situaţia reală a lumii capitaliste contemporane, în primul rînd politica economică promovată, principiile şi normele etice care călăuzesc această politică, şi care reflectă interesele anumitor cercuri şi grupuri sociale de a permanentiza un anumit tip de relaţii în viaţa social-economică internă şi internaţională, relaţiile de asuprire şi inegalitate. Ca urmare a acestei politici, după al doilea război mondial a crescut inegalitatea nivelurilor de viaţă ale majorităţii popoarelor ; peste 2/3 din populaţia mondială se află în stare de subdezvoltare — cruntă mizerie economică şi socială determinată de lipsa mijloacelor materiale minime pentru asigurarea condiţiilor de viaţă. Ignorînd aceste realităţi sau falsificîndu-le, teoriile economice burgheze devin tot mai anacronice.

Eşecurile teoriilor economice ţin de incapacitatea lor de a gîndi consecvent inegalitatea dezvoltării produsă de condiţiile istorice ale reproducţiei sistemului capitalist mondial, format din ţări dominante şi ţări dominate, dintr-un „centru" şi o mare „periferie" — cum se exprima un economist contemporan (P r e b i s c h).

Prezentarea tuturor acestor neajunsuri teoretice și practice ale economiei nemarxiste contemporane nu intenționează să instituie o poziție negativistă categorică față de ea. Observația pe care Lenin o insera într-o paranteză „(nu veți face, de pildă, nici un pas în domeniul cercetării noilor fenomene economice dacă nu veți utiliza lucrările acestor slujbași)" [2, p. 336], poate fi valabilă și astăzi pentru unele probleme economice. Mai mult decît atît : sînt numeroase dovezi că economiștii burghezi se inspiră uneori din ideile și acțiunile economiștilor din țările socialiste.Cu toate acestea, subliniem încă o dată, nu este vorba de vreo „convergență" a sistemelor economice, de o apropiere spre un tip comun (sau mixt) de societatea, între socialism și capitalism, cum susțin economiștii burghezi. Așa cum se subliniază în [1] „O țară poate fi caracterizată drept socialistă în funcție de transformările revoluționare ce se produc în structura societății respective, de organizarea pe baza principiilor socialismului a economiei și întregii vieți sociale" [1, p. 95].

Revoluția și construcția socialistă din țara noastră, desfășurate sub conducerea Partidului Comunist și a statului socialist, au solicitat din plin participarea științelor economice, sociale și umane. Ele au fost antrenate, simultan, într-o activitate teoretică și practică, pentru rezolvarea problemelor izvorîte din realitățile specifice țării noastre, ferm angajate pe drumul socialismului și comunismului, avînd drept călăuză ideile și faptele întemeietorilor socialismului științific, realizările obținute de alte partide comuniste în opera de făurire a socialismului și comunismului.

Desigur, Marx nu a utilizat în mod expres termenul de „model", totuși, în calitate de concept și metodă el este prezent în lucrările sale. Astfel, în sens larg, „Capitalul" este un veritabil model al economiei capitalismului clasic, premonopolist. În sens restrîns, Marx a elaborat modelele clasice ale reproducției, pornind de la ideile lui F. de Quesnay din „Tabloul economic" (1753). Parametrii definitorii ai acestui model sînt c, v, p și corelația dintre sectorul I și sectorul II al economiei. Respectiv, $I_{(v+p)}$ contra $II_{(c)}$ [8, p. 415]. Cu ajutorul acestui model Marx a dezvăluit mecanismele producerii plusvalorii, demonstrînd astfel necesitatea înlocuirii modului de producție capitalist cu cel socialist. Prin aceasta, el a dat întemeiere teoretică acțiunii practice revoluționare a proletariatului în lupta împotriva exploatării capitaliste.

Exemplul oferit de K. Marx în folosirea modelelor matematice pentru studierea fenomenelor economico-sociale rămîne valabil și astăzi, pentru toți cercetătorii din științele social-umane, deoarece aici, mai mult decît în celelalte sectoare ale științei, *logicul* interacționează permanent cu *ideologicul*.

Primită la 20 martie 1979

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de socialism științific și filozofie

BIBLIOGRAFIE

1. * * * *Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.* Ed. polit., Buc., 1975.
2. Lenin V.I., *Materialism și empiriocriticism.* În „Opere", vol. 14, Ed. polit., Buc., 1959.
3. Horovitz M., *Modelul economic optim.* Ed. Acad. R.S.R., Buc., 1970.

4. Florenzano M., De Brunhoff S., *La science économique*. În „Panorama des sciences humaines", Gallimard, Paris, 1973.
5. Cruceanu I., *Introducere în teoria matematică a modelelor creşterii von Neumann*. Ed. Acad. R.S.R., Buc., 1978.
6. Granger G.G., *Epistemologie economică*. În „Cunoaşterea faptului social", Ed. polit., Buc., 1972.
7. Debreu G., *Théorie de la valeur. Analyse axiomatique de l'équilibre économique* (trad. din l. engl.). Dunod, Paris, 1966.
8. Marx K., *Capitalul*, Vol. 2. În K. Marx, Fr. Engels, *Opere*, vol. 24, Ed. polit., Buc., 1967.

MODÈLE ET IDÉOLOGIE DANS LA SCIENCE CONTEMPORAINE DE L'ÉCONOMIE

(Résumé)

L'auteur prend position à l'égard de l'objectivisme, démontrant que les modèles mathématiques de la science nonmarxiste de l'économie ont des nombreux implications idéologiques: une base philosophique subjective, une éthique individualiste, une mentalité technocratique etc.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAȘI
Tomul XXV (XXIX), fasc. 3—4, 1979
Secția VIII
ȘTIINȚE SOCIAL-ECONOMICE

C.Z. 371.03

ROLUL ISTORIEI ÎN EDUCAREA PATRIOTICĂ A ELEVILOR ȘI STUDENȚILOR

DE

C. JOFA

În procesul complex și de durată al formării conștiinței socialiste, a unui profil spiritual nou al membrilor societății noastre, educația patriotică ocupă un loc de mare însemnătate. „Educarea tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, și în primul rînd a tineretului, în spiritul dragostei față de țară și al patriotismului revoluționar, socialist, constituie o îndatorire permanentă care trebuie să ocupe un loc central în întreaga activitate politică și culturală" [1, p. 67].

Patriotismul, dragostea și devotamentul față de țară sînt o expresie a conștiinței revoluționare, comuniste, expresia îndatoririi de onoare a fiecărui om al muncii față de glia strămoșească și față de noua societate. Conștiința patriotică reflectă conștiința de sine a poporului, evidențiind locul și prestigiul său în ansamblul popoarelor lumii. Aceste sentimente, care alcătuiesc laolaltă patriotismul, sînt adînc săpate în conștiința fiecărui individ și a fiecărui popor și se transmit din generație în generație de secole și milenii. De aceea dragostea înflăcărată față de patrie, grija pentru înflorirea și apărarea ei constituie una din trăsăturile esențiale ale poporului nostru, este o componentă caracteristică a profilului spiritual al omului nou.

În procesul revoluționar al construirii socialismului, în condițiile făuririi patriei noi, socialiste, apare și se dezvoltă, pe temeiul relațiilor de producție socialiste, un patriotism nou, superior formelor anterioare, patriotismul socialist. Acesta exprimă dragostea față de patria socialistă, de partidul comunist, de popor. El își găsește manifestarea în lupta și munca pentru dezvoltarea continuă a economiei și culturii socialiste, pentru afirmarea ființei naționale, pentru apărarea independenței și suveranității patriei noastre socialiste, pentru creșterea prestigiului socialismului în lume.

Element important al conștiinței sociale, patriotismul socialist acționează ca o puternică forță motrice a făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate în lupta și munca pentru progresul patriei. „Forța orînduirii noastre, releva tovarășul Nicolae C e a u ș e s c u, stă în conștiința înaltelor răspunderi și îndatoriri pe care fiecare cetățean le are față de patrie, față de apărarea cuceririlor socialiste ale poporului, în vigilența revoluționară a oamenilor muncii" [2].

Avînd la bază conștiința superiorității orînduirii noastre socialiste, patriotismul revoluționar socialist este pătruns de un adînc sentiment al mîndriei naționale față de patria nouă socialistă, față de țelul măreț al victo-

riei socialismului și comunismului. Patriotismul socialist generează cele mai înalte calități morale : noua atitudine față de muncă și proprietatea obștească, avîntul de muncă, energia și abnegația în îndeplinirea sarcinilor, înaltul spirit de răspundere față de îndeplinirea marilor îndatoriri sociale.

Patriotismul revoluționar socialist are un puternic caracter militant. Avînd la bază concepția materialismului dialectic și istoric, patriotismul revoluționar socialist solicită în mod activ și permanent înțelegerea și contribuția reală, efectivă a fiecărui membru al societății la rezolvarea sarcinilor privind făurirea socialismului multilateral dezvoltat în România. Patriotismul revoluționar socialist se asociază cu capacitatea de dăruire totală pentru apărarea libertății, independenței și integrității țării, a cuceririlor revoluționare ale poporului, dăruire în care este inclus, în caz de nevoie, chiar și supremul sacrificiu.

Educarea elevilor și studenților în spiritul dragostei față de patrie, al atașamentului față de orînduirea noastră socialistă, față de clasa muncitoare și partidul ei de avangardă, al patriotismului revoluționar socialist, constituie o îndatorire permanentă, care trebuie să ocupe un loc central în activitatea tuturor cadrelor didactice, constituie una din sarcinile de frunte ale școlii noastre. Toate cadrele didactice au sarcina de mare răspundere de a insufla elevilor și studenților dragostea față de partid și popor, prețuirea eforturilor făcute de clasa muncitoare, de țărănime, de intelectualitate, de întregul nostru popor pentru asigurarea unor condiții minunate de muncă și de viață, de învățătură, pe care copiii oamenilor muncii în vechiul regim politic nici nu le-au putut visa.

Sentimentul patriotismului nu este ceva înnăscut. El are un caracter social-istoric, constituind expresia legăturii organice a persoanei cu trecutul de luptă, cu tradițiile progresiste, cu realizările în toate domeniile de activitate și cu perspectivele de dezvoltare ale poporului. Sentimentul de dragoste față de patrie nu se realizează în mod automat, el parcurge o lungă cale de dezvoltare pînă ajunge la înaltul grad de generalizare pe care-l întîlnim la adult.

În procesul educării dragostei de patrie, în formarea conștiinței și conduitei patriotice un rol deosebit revine istoriei. Marile resurse ale istoriei pentru educarea patriotică a elevilor și studenților pot fi valorificate prin multiple mijloace ale sistemului nostru educațional, în dorința cultivării sentimentului patriotic și a formării deprinderilor și obișnuințelor de conduită patriotică.

Istoria scrisă este o valoare cognitivă de mare importanță pentru formarea și angajarea conștiinței individuale și implicit a celei colective la realizarea țelurilor de progres ale umanității. Cunoașterea istoriei patriei și a partidului, a luptelor duse de poporul nostru pentru libertate socială și națională de-a lungul secolelor constituie un important instrument al educației patriotice. „În educarea socialistă a maselor, arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, cunoașterea istoriei proprii constituie un factor important al dezvoltării conștiinței de sine a poporului, al cunoașterii a ceea ce a fost înainte, cu adevărat revoluționar în trecutul său, precum și a ceea ce a fost retrograd și trebuie combătut" [1, pp. 71 — 72].

Cursul „Probleme fundamentale ale istoriei patriei și Partidului Comunist Român", care, începînd cu anul universitar 1976/1977 se studiază

în toate facultățile, prezintă posibilități multiple pentru educarea tineretului studențesc în spiritul înaltelor idealuri ale concepției comuniste despre lume și viață. Prin aceasta se conferă studiului istoriei un caracter mai unitar, complet și actual, ea putîndu-și aduce o însemnată contribuție la formarea unei imagini ample, veridice asupra trecutului de luptă al națiunii noastre, al tuturor forțelor patriotice și sociale, democratice, în frunte cu clasa muncitoare și partidul său revoluționar pentru progresul și prosperitatea României.

Avînd ca obiectiv fundamental pregătirea multilaterală a tineretului studios, educarea sa patriotică, istoria contribuie la formarea viitorilor cetățeni capabili să înțeleagă marile transformări pe plan intern și mondial, să devină la rîndul lor factori conștienți, activi și transformatori ai societății în continuă dezvoltare. Istoria—ca obiect de studiu în procesul de învățămînt—nu ajută numai la informare, ea are un rol mare în educație, experiența trecutului constituie o vie călăuză a activității prezente și a celei viitoare. Trecutul de luptă al poporului nostru, tradițiile sale progresiste se confruntă la tot pasul cu prezentul, prezent bogat în fapte demne de relevat, ce stau alături de mărețele fapte de eroism ale înaintașilor noștri. Istoria este conștiința de sine a poporului, memoria existenței sale milenare. Ea cuprinde o uriașă experiență umană. Trecutul este alături de prezent și viitor.

Istoria ne leagă prin secole de pămîntul natal și de strămoșii noștri care au muncit și au apărat acest pămînt. În istorie se sintetizează viziunea originală a poporului asupra lumii și vieții, nota distinctă a individualității lui în marea colectivitate universală. Nimic nu poate fi mai edificator despre necesitatea educarii elevilor și studenților în spiritul patriotismului revoluționar socialist decît cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu „Oare cum s-ar simți un popor care nu și-ar cunoaște trecutul, nu și-ar cunoaște istoria, nu ar prețui și nu ar cinsti această istorie? Nu ar fi ca un copil care nu-și cunoaște părinții și se simte străin în lume? Fără nici o îndoială că așa ar fi. Iată de ce noi avem datoria să cunoaștem, să studiem trecutul de luptă al poporului nostru. Avem un trecut cu care ne putem mîndri. În condiții grele poporul nostru și-a păstrat ființa națională. În această parte a lumii el a fost un factor de progres și civilizație, și-a adus contribuția la mersul înainte, pe calea unei vieți mai bune" [3].

De aici rezultă că istoria face legătura dintre ceea ce a fost, ceea ce este și va fi, ajutînd societatea omenească să înțeleagă sensul istoric al dezvoltării sale. Întoarcerea în timp și privirea spre viitor ne ajută să înțelegem sensul istoric, să înțelegem de unde venim și unde trebuie să ajungem. Numai o cunoaștere exactă a trecutului ne poate ajuta la înfăptuirea cerințelor prezentului și găsirea căilor și mijloacelor de realizare a operilor viitoare. Rezultă că orice popor își caută sursa idealurilor sale în trecutul de viață și de luptă al strămoșilor. Din nesecatele izvoare ale istoriei poporului român ies la iveală lupta dîrză și aprigă de veacuri pentru libertate socială și munca pașnică, respectul față de ființa altor popoare, principii care stau astăzi la baza politicii partidului și statului nostru.

Învățînd istoria, elevii și studenții înțeleg rolul hotărîtor al maselor în dezvoltarea societății, contribuția personalităților la desfășurarea evenimentelor istorice, rolul luptei de clasă în evoluția societății împărțită în clase antagoniste, raportul dintre bază și suprastructură, dintre factorul intern și cel extern. Cunoașterea istoriei naționale înseamnă, totodată, cunoașterea

culturii create de-a lungul veacurilor de poporul român, a comorilor de literatură și artă care-i exprimă personalitatea spirituluiă specifică, geniul său creator.

Cunoașterea trecutului istoric, a luptelor și a jertfelor pentru libertatea patriei, cinstirea pildelor vii de patriotism fierbinte pe care le-au dat strămoșii în luptele purtate sub conducerea marilor noștri domnitori sînt trăsături definitorii ale patriotismului, înflăcărează și astăzi inimile oamenilor muncii din țara noastră, așa cum remarca acum 136 de ani marele patriot Mihail Kogălniceanu: „Inima mi se bate cînd aud rostind numele lui Alexandru cel Bun, lui Ștefan cel Mare, lui Mihai Viteazul; acești bărbați pentru mine sînt mai mult decît Alexandru cel Mare, decît Hanibal, decît Cezar; aceștia sînt eroii lumii, în loc cei dintîi sînt eroii patriei mele" [4].

Istoria constituie un instrument inestimabil de educare a elevilor și studenților în spiritul trăsăturilor patriotismului revoluționar socialist al cărui conținut real a foat relevat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresul educației politice și al culturii socialiste din iunie 1976: „A fi patriot, a-ți iubi țara însemnă a face totul pentru a spori avuția națională, proprietatea socialistă, a nu precupeți nimic pentru înfăptuirea politicii partidului comunist, ce corespunde pe deplin intereselor vitale ale întregii națiuni.

A fi patriot înseamnă a fi oricînd gata să faci totul, mergînd pînă la supremul sacrificiu pentru a apăra libertatea, independența și integritatea țării, pentru a salvgarda mărețele cuceriri revoluționare ale poporului" [1, p. 68]. Aceste caracteristice ale patriotismului revoluționar socialist reprezintă adevărate trăsături de conduită înaintată, de umanism, de responsabilitate față de prezentul și viitorul patriei, față de problemele generale ale progresului omenirii.

Cunoașterea aprofundată și exactă a trecutului istoric al poporului român, a luptei sale îndelungate pentru unitate, eliberare națională și socială este necesară nu numai pentru a prețui cum se cuvine înfăptuirile înaintașilor, ci și pentru a trage învățămintele ce se impun, a înțelege îndatorirea de a continua tradițiile înaintate, de a dezvolta sentimentul de răspundere față de soarta națiunii noastre socialiste, a hotărîrii ferme a tuturor tinerilor de a-și închina toată energia, elanul și puterea de muncă pentru înflorirea patriei socialiste.

Primită la 10 martie 1979

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de socialism științific și filozofie

BIBLIOGRAFIE

1. Ceaușescu N., *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate.* Vol. 13, Ed. polit., Buc., 1977.
2. Ceaușescu N., *Raport la cel de al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român.* Ed. polit., Buc., 1965, p. 61.
3. Ceaușescu N., *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste.* Vol. 1, Ed. polit., Buc., 1968, p. 463.
4. Kogălniceanu M., Opere, Vol. II, *Scrieri istorice.* Ed. Acad. R.S.R., Buc., 1976, p. 388.

РОЛЬ ИСТОРИИ В ДЕЛЕ ПАТРИОТИЧЕСКОГО ВСПИТАНИЯ УЧЕНИКОВ И СТУДЕНТОВ

(Резюме)

Работа выявлет неоценьиммую роль преподавания истории в духе революционно — социалистического патриотизма.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAȘI
Tomul XXV (XXIX), fasc. 3—4, 1979
Secția VIII
ȘTIINȚE SOCIAL-ECONOMICE

C.Z. 120.1

REFLECȚII ASUPRA PARADOXELOR

DE

D. TOMPEA

Este într-adevăr tentantă o asemenea temă care se impune cu pregnanță spiritului cugetător : frenetica și neobosita activitate a gîndirii umane de a cuceri noi piscuri, o activitate care se desfășoară realmente între tautologie și paradox. De la derutantele mărturii indiene și chineze, la subtilele argumente eleate, de la rafinatele argutii ale megaricilor la pretențioasele exersări ale stoicilor, de la antinomiile kantiene la teoriile logico-multimiste am întîlnit pertinente mărturii ale efervescentei activități umane, care i-au evidențiat măreția și limitele, în același timp.

Prin tautologie gîndirea identifică lucrurile și constituie, astfel, punctul inițial al oricărei judecăți, indispensabil unei cunoașteri științifice, ca reflectare a unor conexiuni reale de maximă generalitate. Într-un discurs logic însă, tautologia este o noțiune a cărei sferă devine subiect și conținutul predicat, conținutul noțiunii fiind afirmat despre sfera ei. De aceea informația se va desfășura într-o creștere cantitativă și calitativă proporțională cu înmulțirea judecăților, atingînd înaltele sfere ale paradoxelor, deținătoare de informații maxime. Eforturile euristice ale omului îi permit să enunțe nu numai adevăruri, tautologii, ci și erori și falsuri. Am constatat prea adesea însă, confundarea ilicită a falsului, sau ce e mai supărător, a sofismului, cu paradoxul. Putem constata că gîndirea este confruntată cu diferite modalități de eroare, dar, care-și găsesc aplicația și explicația în mod diferit, agravînd demersurile gîndirii. Falsă este o propoziție care, în anumite împrejurări poate fi adevărată, ea împietînd direct asupra reflectării. Absurdă este propoziția care nu poate fi adevărată în nici o împrejurare, ea păcătuind față de structura logică a gîndirii. Nonsensul este propoziția care nu poate fi verificată deoarece nu are nici un înțeles. Întîlnim și incorectitudini logice, neintenționate, paralogismele, dar și insinuante, înșelătoare, bazate pe abuz de inteligență, sofismele. Dar în vreme ce sofismele conțin o eroare maximă, paradoxele, dimpotrivă, conțin adevăruri majore, chiar dacă sînt învăluite într-o aparentă eroare. Pentru filozofi paradoxu l nu se află în contradicție cu adevărul, ci cu platitudinea și conformismul gîndirii. Judecățile dialectice care reflectă faptul universal că lumea este și finită și infinită, că omul este și materie și spirit, rămîn veșnic paradoxale pentru o gîndire deprinsă, printr-o practică milenară, să judece monist. De aceea, judecata dialectică, în care despre același subiect se afirmă în ace-

lași timp și sub același raport două predicate contradictorii, marchează, într-adevăr, o limită, nu gnoseologică, ci logică, a gîndirii umane.

Iată de ce soluționarea problemei paradoxelor prezintă, pe lîngă un interes real de ordin teoretic și unul de ordin practic : acela de a mări încrederea în rațiunea umană și în funcția ei naturală a cărei dominantă definitorie constă în angajarea sa liberă, nelimitată. Pentru că, „paradoxele sînt semnalul care ne arată că avem de a face cu fapte de o natură deosebită. Se cere analiza concretă a acestor fapte și dezvoltarea teoriei în așa fel, încît, ea să redevină aptă pentru explicații" [1, p. 181].

Acumularea de fapte particulare în domeniul matematicii și logicii au cerut ca acestea să fie explicate într-o teorie corespunzătoare. La un moment dat însă, încercarea de explicare cu ajutorul teoriei existente se soldează cu apariția unor noi paradoxe, acestea reînsufletind ideea unei clasificări a acestora.

Printr-un relativ consens s-a adoptat distincția dintre paradoxe semantice și formale sau aceea dintre paradoxele epistemologice și logice [2. pp, 62 — 63].

a) Paradoxele semantice, apar din identificarea ilicită a sensurilor a două enunțuri diferite prin nivele deosebite de generalitate a limbajelor în cadrul cărora sînt constituite (limbajul obiect și respectiv metalimbajul). Definiția mincinosului exprimată prin „eu mint" de a nega valorile de adevăr ale oricărei propoziții q, este o convenție arbitrară, pe care el are libertatea de a o face, dar care nu rezultă necesar din ideea de adevăr sau fals. Definiția mincinosului este făcută prin accident, îl pune pe acesta să mintă în el însuși ; el nu mai este definit, deoarece accidentul care l-a definit nu mai există.

b) Paradoxele formale sau logice apar prin ducerea la limită a anumitor concepte și absolutizarea lor. Spre exemplu, o variantă a paradoxului Russell, prin întrebuințarea noțiunii de predicat : dacă are proprietatea exprimată de el însuși el e predicabil, dacă nu este impredicabil. Predicatul abstract este el însuși abstract, dar predicatul mamifer nu este el însuși mamifer. Și în acest caz „tertium non datum" acționează. În cazul predicatului impredicabil, acesta trebuie să fie predicabil sau impredicabil. Dacă este predicabil, își admite proprietatea, atunci este impredicabil ; dacă este impredicabil, atunci are proprietatea exprimată prin el însuși, deci este predicabil.

Vedem, așadar, care este eroarea comisă în toate aceste paradoxe : introducerea unei proprietăți, pe care o entitate logică ar fi avut-o drept consecință din faptul că această entitate avea o proprietate aleasă la întîmplare sau nu o avea [3, p. 1].

Platforma filozofică de soluționare a paradoxelor a introdus principii sau axiome străine mecanismului logic în interiorul căruia s-a născut contradicția. Eleații au impus distincția între realitate și aparență, real nefiind decît raționalul, lumea fenomenelor fiind iluzorie ; filozofiile ontologice (H e r a c l i t, H e g e l, iraționalismul) promulgau apariția antinomiilor în contextul unor conflicte reale, intime naturii Ființei, armoniile superioare conciliind divergența ; epistemologii (sofiștii, scepticii, micii socratici), anulînd puterea de cunoaștere a gîndirii logice, au reconstruit paradoxele în virtutea insoluționării lor funciare ; K a n t trăsese concluzia că gîndirea pură nu e valabilă domeniului realității în sine adecvîndu-se doar fe-

nomenalității ; soluția logico-matematică impunîndu-ne principii și axiome suplimentare, restrictive, nereușind să-și unifice diversele soluții.

Pe de altă parte, *platforma strict logică* în rezolvarea acestor atinomii, reduce orice paradox la un sofism, datorat, în ultimă instanță, unei erori de logică. Astfel, Bertrand R u s s e l l consideră că paradoxele se datoresc unui cerc vicios care intervine în formarea noțiunilor, cerc vicios care revine la constatarea că mulțimea își este propriul său element, deci se constituie „în totalități ilegitime". În scopul evitării lor, Russell propune un sistem de reguli de ierarhizare a obiectelor (clase, predicate, relații, funcții, expresii) și de limitare a operării cu aceste obiecte. S-ar părea că teoria tipurilor nu elucidează problema, revendicînd, dimpotrivă, alte antinomii [3, p. 51]. R i c h a r d sesizează cercul vicios al definițiilor non-predicative, impunînd interdicție în folosirea acestora. B r o u w e r exclude din mulțimile transfinite legile logice clasice (terțul exclus și dubla negație) ; T a r s k i orientează precizarea soluției paradoxelor semantice în utilizarea confuză a expresiilor considerate in suppositione formali (utilizarea expresiei pentru a vorbi despre un obiect independent de ea) sau in suppositione materiale (expresia este luată ca obiect al discursului). B o c i v a r nu admite existența paradoxelor în logica pură, ci doar în logica aplicată care conține propoziții de existență. Orice propoziție paradoxală conține o propoziție de existență, referitoare la clasa sau la predicatul introdus, propoziție care vine în contradicție cu axioma de existență. A separa „logica pură" de „logica aplicată" înseamnă a elimina orice posibilitate de apariție a paradoxelor. Q u i n e a propus o metodă, apropiată de cea russelliană : stratificarea expresiilor, încălcarea regulilor de stratificare producînd condiții propice pentru noi paradoxuri. B e h m a n consideră că o condiție a definițiilor abreviative este ca semnul introdus să poată fi eliminat ; ori, în cazul paradoxelor, condiția aceasta nu este satisfăcută. P e r e l m a n invocînd contradicțiile la care conduce uzitarea propozițiilor universale (adevărate doar în cazul adevărului tuturor variabilelor), ajunge la o regulă prohibitivă, care nu ajută însă la rezolvarea problemei : interzicerea substituirilor care conduc la propoziții contradictorii. C u r r y propune clasificarea combinatorilor în paradoxali și neparadoxali, cei paradoxali trebuind studiați în limitele logicii combinatorii. Tot în limitele aceleași logice C h u r c h consideră necesară eliminarea variabilelor libere, deci a substituției, care ar duce la paradoxuri ; iar A c k e r m a n n izbutește să construiască o logică, unde expresiile paradoxale nu mai apar, dar nu din cauză că sînt eliminate prin axiome suplimentare, ci fiindcă expresiile cu sens sînt riguros definite. H i l b e r t consideră că paradoxele pot fi evitate prin folosirea axiomaticii formale, prin formalizare, nivelul semantic fiind eliminat, paradoxele semantice se exclud; iar Z e r m e l o impune restricții axiomatice care să evite paradoxele. Generalizînd diferitele procedee de rezolvare a paradoxelor I a n o v s k a i a crede că orice paradox conține în mod neexplicit o premisă, care în cele mai fericite cazuri conduce la un cerc vicios, iar în cele mai grave conchide la paradoxe puternice, reactualizînd problema paradoxului inferenței. Ori, așa cum releva P. B o t e z a t u, prin distincția dintre logica materială și logica formală, acest paradox se impune ca o falsă problemă [4, p. 132]. După părerea noastră, aceste soluții chiar și atunci cînd derivă din conside-

rații strict logice, nu au făcut altceva decît să alimenteze reguli prohibitive, limite convenționale, nejustificate logic.

De asemenea, nu se ia în considerare faptul că orice paradox conține în sine o contradicție, ceea ce ar compromite grav principiul necontradicției logice, aceasta fiind un indice oarecum neglijat.

Totodată, credem că orice soluție, fără să țină cont de condiția de „autoraportare" a paradoxelor, fără a lua în considerare faptul deseori penibil, că paradoxul este o contradicție formală, demonstrată într-un sistem deductiv dat, eșuează lamentabil. Orice soluție venită din afara sistemului dat este neadecvată.

Se pare că gîndirea și-a impus singură limite, restricții, pentru a depăși și a transcende faza antinomică, poate confuză de operare asupra realității. Dar aceste limite bine intenționate, de altfel, tind să capete un „sens giratoriu", nedorit de cei care l-au avansat. Iar în contextul detașării logicii matematice actuale constatarea că un sistem formal nu se poate închide în sine, fiind însoțit necesar de două referințe exterioare : o limbă de bază informală (un fundament intuitiv) și un formalism superior, mai puternic, nu fac decît să agraveze problema.

Incompletitudinea unui sistem impietează asupra puterii sale, aceasta devenind, se pare o problemă insolubilă : suplimentarea exigențelor ar conduce la complicarea inutilă a construcțiilor, ceea ce nu ar putea evita contradicțiile, iar renunțarea la restricții ar anula viabilitatea și consistența acelui sistem, degradîndu-l.

Se pare deci că se conturează, cel puțin deocamdată, o soluție tentantă care să atenueze avatarurile gîndirii logice : intuiția rezistă formalizării, construcției exacerbate ; opoziția ireductibilă generată de această constatare între cele două tendințe, constituind un posibil univers al discursului pentru faptele de limitare [4, p. 201].

Operarea în mod exclusiv cu gîndirea pur abstractă conduce la un moment dat la distrugerea opozițiilor în conținut, anulează diferența dintre ele pe planul cunoașterii și le reabilitează în formă, adevărul echivalent cu falsul. Ori, o gîndire intuitiv-concretă, care distinge, sau cel puțin poate să cunoască contradicțiile în formă, reabilitîndu-le pe un plan superior, în conținut, are posibilitatea terminologică aptă unei cunoașteri reale și unei exprimări științifice.

Căci ceea ce este mai grav în tentativa de limitare a limitelor gîndirii constă în acceptarea unor convenții artificiale deseori, în baza cărora contradicțiile logice pot fi evitate, dar nu și soluționate, instrumentul logic pierzînd girul său tradițional ; fiind grevat de convenții, devine el însuși o convenție, pierde orice utilitate epistemologică. Regretabil rămîne faptul că eforturile de soluționare a paradoxelor logice și matematice nu au reușit să cumuleze răspunsurile satisfăcătoare la întrebările sugerate de limitele posibile și reale ale gîndirii logice. Tentativa de limitare a acestor limite nu a reușit să se detașeze în rezultate controlabile.

Dacă pentru metafizician paradoxele sînt deținătoare de nenumărate întrebări tulburătoare, menite să sugereze informații deosebite, pentru logician, și astăzi și pentru matematician, sensurile și soluțiile acestei probleme necesită o mai strictă delimitare și abordare.

Pentru că, însăşi „cunoaşterea unei existenţe, a unor asemenea limite, conţine o contradicţie, căci, dacă ştim ceva despre aceste limite, aceasta înseamnă că le-am şi depăşit" [6, p. 226].

Din cercetările efectuate, tocmai de aceea am reţinut printre concluzii rezistenţa intuiţiei oricăror tentative constructiviste, fortuite, care încorsetează gîndirea, răpindu-i posibilitatea de a se desfăşura natural, liber, îmbogăţindu-se mereu, pendulînd continuu între predicatul identificator al tautologiei şi predicatele contradictorii ale judecăţilor dialectice paradoxale.

Primită la 10 martie 1979

Institutul politehnic, Iaşi,
Catedra de socialism ştiinţific şi filozofie

BIBLIOGRAFIE

1. Enescu Gh., *Logică şi adevăr*. Ed. polit., Buc., 1964.
2. Dumitriu A., *Soluţia paradoxelor logico-matematice*. Ed. şt., Buc., 1966.
3. Pavelcu V., *Despre paradoxe*. Rev. „Ethos", anul 1, nr. 4 (1944).
4. Botezatu P., *Valoarea deducţiei*. Ed. şt., Buc., 1970.
5. Dumitriu A., *The Antynomy of the Theory of Types*. International Logic Review, II, 1971.
6. Hegel G.W., *Ştiinţa logicii*. Ed. Acad. R.S.R., Buc., 1967.

RÉFLEXIONS SUR LES PARADOXES

(Résumé)

Cette recherche trouve sa justification dans un profund thème de réflexion épisthémologique, ses démarches essayand de mettre en évidence la ténacité de la pensée dans la perpétuelle sollicitation des vérités révélatrices. Une voie ardue et difficile déployée entre la tautologie et le paradoxe, de la pensée antinomiques aux antinomies de la pensée. Voilà pourquoi la solution des problèmes des antinomies présente en plus d'un réel intérêt d'ordre théorique, une préocupation d'ordre pratique : celle d'augmenter la confiance dans la raison humaine etdans sa fonction naturelle dont la dominante réside dans sont engagement libre illimité.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XXV (XXIX), fasc. 3—4, 1979
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C.Z. 335.6

TENDINŢE DE REDUCERE A DECALAJELOR ŞI DE APROPIERE A NIVELURILOR DE DEZVOLTARE ECONOMICĂ A ŢĂRILOR SOCIALISTE EUROPENE MEMBRE ALE C.A.E.R.

DE

GEORGETA MACARIE, IONEL COBZARU şi M. IRIMIA

Datorită dezvoltării inegale şi în salturi a diferitelor ţări în condiţiile capitalismului, acestea prezintă grade mult diferenţiate în privinţa stadiului la care ajung forţele de producţie. Ca urmare dintre ţările europene care au trecut la socialism, în momentul înfăptuirii acestui proces, R.D.G. şi Cehoslovacia dispuneau de o economie mai dezvoltată, Polonia şi Ungaria se aflau la nivelul mediu european iar celelalte ţări europene membre ale C.A.E.R., printre care şi România, erau slab dezvoltate economic.

Socialismului îi este caracteristică o economie avansată pentru toate ţările indiferent de mărime, bogăţii naturale, poziţie geografică etc. Efortul propriu al fiecărei ţări, al fiecărui popor stă la baza procesului de afirmare a naţiunilor, de ridicare a economiilor rămase în urmă, la nivelul celor dezvoltate.

Natura internă a relaţiilor socialiste îşi pune amprenta şi în raporturile dintre state. În consecinţă efortul propriu trebuie potenţat prin colaborarea ţărilor socialiste orientată spre înlăturarea într-un termen istoric scurt a diferenţelor esenţiale dintre economiile lor naţionale. Programul P.C.R. adoptat la Congesul al XI-lea menţionează expres: „colaborarea trebuie să ducă la înflorirea fiecărei economii naţionale, la egalizarea nivelurilor de dezvoltare a tuturor ţărilor socialiste, la propăşirea generală a socialismului".[1].

În acelaşi sens secretarul general al partidului nostru, sublinia că unul din principiile fundamentale ale relaţiilor interstatale de tip nou, cu caracter socialist, este egalizarea nivelurilor de dezvoltare a ţărilor care edifică noua orînduire socială în scopul atingerii de către toate a unui nivel înalt de civilizaţie şi dezvoltare. Scopul întrajutorării ţărilor socialiste, sprijinirea îndeosebi a economiilor mai puţin dezvoltate este stipulat într-o serie de documente elaborate în comun de către ţările membre ale C.A.E.R.

Statutul Consiliului, Principiile fundamentale ale colaborării economice dintre ţările socialiste, Programul complex adoptat la cea de a XXV-a sesiune a C.A.E.R. definesc apropierea şi egalizarea nivelurilor de dezvoltare economică a ţărilor socialiste *ca un proces istoric obiectiv în evoluţia lor, ca o îndatorire internaţională a acestor ţări.*

Necesitatea unei atare evoluții este accentuată astăzi de desfășurarea amplă a revoluției științifico-tehnice, pe plan mondial, de ale cărei avantaje pot beneficia în primul rînd, statele cu o economie dezvoltată. Însăși colaborarea dintre țările socialiste se poate realiza pe un plan superior între economii avansate.

Înlăturarea marilor decalaje, apropierea nivelurilor de dezvoltare economică a țărilor socialiste, este nu numai obiectiv necesară ci și obiectiv posibilă. În condițiile construcției socialiste continuă să se manifeste o dezvoltare inegală a diferitelor țări socialiste. Referindu-se la acest aspect secretarul general al partidului preciza că „ . . . va continua să acționeze legea dezvoltării inegale, dar și cea a dezvoltării în salturi care oferă posibilitatea lichidării mai rapide a subdezvoltării, a egalizării nivelurilor de dezvoltare" [2].

Apropierea și egalizarea nivelurilor de dezvoltare a țărilor socialiste este însă de vastă intindere, atît în timp, cît și prin problematica pe care o implică. Trecerea la socialism nu poate înlătura dintr-o dată marile inegalități acumulate în decursul istoriei. În cadrul acestui proces țările dezvoltate nu-și opresc evoluția. Dimpotrivă unele dintre ele continuă creșterea în ritmuri înalte. Prin urmare țările rămase în urmă trebuie să înainteze cu pași mult mai mari pentru a reuși să reducă distanța care le separă de țările mai avansate. Dealtfel practica demonstrează că în anii socialismului, dintre țările europene membre ale C.A.E.R. dinamici mai ridicate au înregistrat mai ales România și Bulgaria (tabelul 1, calculat după [4, pp. 13, 19 — 26]).

Tabelul 1

Nivelul principalilor indicatori economici în 1977 (1960 = 100)

Indicatorii / Țara	Produs social		Venit național		Producția industrială globală		Producția agricolă		Comerț exterior		Populația
	total	pe locuitor	total	pe locuitor	total	pe locuitor	total	pe locuitor	total	pe locuitor	
Bulgaria	391	(349)	347	(310)	513	(458)	159	(142)	858	(766)	112
Cehoslovacia	238	(216)	218	(198)	275	(250)	149	(135)	450	(409)	110
R. D. G.	253	(261)	217	(223)	275	(283)	133	(137)	496	(511)	97
Polonia	—	—	322	(275)	430	(367)	146	(124)	792	(677)	117
România	473	(404)	457	(390)	770	(658)	198	(169)	853	(729)	117
Ungaria	266	(248)	258	(241)	295	(276)	164	(153)	697	(651)	107
U.R.S.S.	292	(243)	291	(243)	360	(300)	155	(129)	629	(524)	120

Tendințele de reducere a decalajelor se evidențiază prin analiza unor indicatori economici de bază cum ar fi : producția industrială pe locuitor, producția agricolă pe locuitor, structura populației ocupate pe ramuri, venitul național pe locuitor, precum și din dinamica unor indicatori ai nivelului de trai pe locuitor.

În privința producției globale industriale pe locuitor se constată că ritmul mediu anual de creștere în intervalul de 17 ani menționat a fost de 9,35% în Bulgaria, 5,55% în Cehoslovacia, 6,30% în R.D.G., 7,95% în Polonia, 11,70% în România, 6,15% în Ungaria, și 6,65% în U.R.S.S. Apro-

pierea este mai vizibilă dacă analizăm nivelul relativ al producţiei pe locuitor, al fiecărei ţări, faţă de R.D.G. considerată ca bază (= 100), în anii 1960 — 1977, ceea ce implică, firește, și dinamica producţiei (tabelul 2, calculat după [4, pp. 113, 114, 115, 116]).

Tabelul 2

Nivelul relativ al producţiei pe locuitor la unele mijloace de producţie (R.D.G. = 100)

Ţara	Oţel		Laminate finite		Maşini de prelucrat metale		Tractoare		Autoturisme şi autocamioane	
	1960	1977	1960	1977	1960	1977	1960	1976	1960	1977
Bulgaria	14,7	71,8	16,1	95,1	16,4	139,2	—	283,8	—	18,6
Cehoslovacia	227,5	244,9	215,7	201,1	90,5	223,2	915,3	879,1	120,4	108,1
R. D. G.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Polonia	103,2	125,6	103,9	108,8	31,1	55,3	111,5	712,5	24,4	79,0
România	45,0	129,3	44,8	110,5	9,8	124,1	357,6	1 045,8	11,7	42,4
Ungaria	86,6	85,5	78,2	82,5	40,1	126,7	103,8	20,8	5,6	0,5
U.R.S.S.	139,9	138,3	134,2	112,5	29,9	82,1	415,3	875,0	53,0	63,7
Decalaj total	212,8	173,1	199,6	118,6	90,2	167,9	815,3	1 025,0	114,8	107,6
Decalaj pentru România faţă de nivelul maxim	182,0	115,6	170,9	90,6	90,2	99,1	557,7	0	108,7	65,7

Ţara	Energie electrică		Ciment		Acid sulfuric		Îngrăşăminte minerale		Fibre chimice	
	1960	1977	1960	1977	1960	1977	1960	1977	1960	1977
Bulgaria	25,3	61,4	69,1	73,4	36,8	176,6	12,5	29,2	—	47,7
Cehoslovacia	76,6	80,6	126,7	89,8	95,7	153,5	16,7	30,4	51,1	58,0
R. D. G.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Polonia	42,2	57,4	76,0	85,0	54,6	171,6	12,7	28,1	28,8	41,3
România	17,7	50,3	56,8	83,9	29,1	127,1	3,0	34,2	2,2	48,8
Ungaria	32,6	40,0	53,7	60,1	42,1	113,3	8,0	28,3	4,4	13,7
U.R.S.S.	58,3	80,9	72,6	68,0	59,5	147,3	12,1	33,9	11,1	24,1
Decalaj total	82,3	60,0	73,0	39,9	70,9	76,6	97,0	71,9	97,8	86,3
Decajal pentru România faţă de nivelul maxim	82,3	49,7	69,9	16,1	70,9	49,5	97,0	65,8	97,8	51,2

La mijloacele de producţie aşa cum rezultă din datele tabelului 2 se constată o reducere sensibilă a diferenţelor la cvasitotalitatea produselor luate la analiză. De exemplu, la producţia de oţel pe locuitor decalajul de ansamblu s-a redus de la peste 212 puncte la 173 puncte ; la laminate finite de la 200 puncte la 118 puncte, la enegia electrică de la peste 82 puncte la 60, la ciment de la 73 la 40 puncte.

Tabelul 3

Nivelul relativ al producției pe locuitor la unele obiecte de consum (R. D. G. = 100)

Țara	Țesături de lînă și tip lînă		Țesături bumbac și tip bumbac		Încălțăminte		Zahăr		Ulei vegetal nerafinat		Hîrtie	
	1960	1977	1960	1977	1960	1977	1960	1977	1960	1977	1960	1977
Bulgaria	38,8	93,7	97,5	141,4	36,3	58,3	55,0	98,0	160	196,4	21,9	69,4
Cehoslovacia	63,5	93,7	137,1	125,8	127,2	164,5	163,7	137,9	87,1	91,6	102,2	125,2
R. D. G.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Polonia	43,5	84,3	84,2	100,7	60,6	79,1	116,7	115,6	37,1	102,3	53,1	68,5
România	18,8	85,9	55,7	115,2	36,3	56,2	54,0	79,0	107,1	201,2	24,2	60,2
Ungaria	36,4	57,9	102,0	121,6	63,6	89,5	96,7	98,7	58,5	121,4	33,7	73,6
U. R. S. S.	23,5	46,8	93,3	93,2	60,6	58,3	75,3	111,7	105,7	135,7	34,7	46,3
Decalaj total	81,2	53,2	81,4	48,2	90,9	108,3	109,7	58,9	122,9	109,6	80,3	78,9
Decalaj pentru România față de nivelul maxim	81,2	14,1	81,4	48,2	90,9	108,3	109,7	58,9	52,9	0	78,0	65,0

Tabelul 4

Nivelul relativ al unor produse agricole de bază pe locuitor (Bulgaria = 100)

Țara	Grîu și secară		Porumb		Carne și grăsimi		Lapte		Legume		Fructe	
	1960	1977	1960	1977	1960	1977	1960	1977	1960	1977	1960	1977
Bulgaria	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Cehoslovacia	56,2	121,7	17,0	18,4	150,7	115,1	211,2	170,3	44,6	40,9	43,6	18,9
R. D. G.	66,4	78,6	0,04	0,03	151,7	131,4	235,9	195,4	24,2	49,5	48,5	14,1
Polonia	109,5	96,2	0,2	2,21	151,0	103,2	300,0	221,0	59,7	60,3	26,4	23,2
România	61,6	86,9	156,2	163,9	78,2	86,8	128,1	113,6	52,6	81,5	61,4	66,8
Ungaria	68,3	148,2	165,2	197,7	209,4	172,7	116,9	92,2	63,4	102,7	80,9	117,3
U. R. S. S.	120,1	112,4	29,9	14,8	103,8	70,9	202,8	167,1	40,7	50,5	15,1	29,2
Decalaj total	63,9	69,6	165,16	197,67	131,2	101,8	200,0	128,8	75,8	61,8	84,9	103,2
Decalaj pentru România față de nivelul maxim	58,5	61,3	9,0	33,8	131,2	85,9	171,9	107,4	47,4	21,2	38,6	50,5

Pentru România, ca urmare a politicii de industrializare rapidă a țării, de ridicare a ei la nivelul economiilor avansate, tendința de reducere este mai puternică și se manifestă la toate produsele de mai sus cu excepția mașinilor unelte de prelucrat metale. La energia electrică, de exemplu, decalajul față de țara cu nivel maxim, s-a redus de la peste 82 puncte la sub 43 puncte, la laminate finite de la 171 la 90 puncte, la acid sulfuric de la 71 la 50 puncte, la fibre chimice de la aproape 98 la 50 puncte, la ciment de la 70 la 16 puncte. O remarcă deosebită merită producția noastră de tractoare pe locuitor, care în 1960 era de 2,6 ori mai mică decît a Cehoslovaciei aflată la nivelul maxim pentru ca în 1976 România să se situeze pe primul loc, cu un avans de 167 puncte față de a doua clasată — Cehoslovacia.

În privința producției industriale de obiecte de consum datele din tabelul 3 (calculat după [4, pp. 116, 117]) ne vorbesc despre procese asemănătoare. Pe totalul țărilor socialiste membre ale CAER-ului decalajele s-au redus la toate produsele cuprinse în tabelul 3 cu excepția producției de încălțăminte pe locuitor. De exemplu la țesăturile de lînă și tip lînă, această reducere merge de la 81 de puncte în 1960 la 53 puncte în 1977, la zahăr de la aproape 110 puncte la 59 puncte, la ulei vegetal de la 123 puncte la sub 110 puncte. În ceea ce privește producția obiectelor de consum pe locuitor în România progrese importante s-au realizat la țesăturile de bumbac și tip bumbac, unde decalajul s-a redus la numai 26 puncte în 1977 față de 81 puncte în 1960. La țesăturile de lînă și tip lînă, dacă în 1960 producția noastră reprezenta față de țara cu producția maximă — R.D.G. doar 18,8% în 1977 ea reprezinta 85,9 %. În privința uleiurilor vegetale în 1960 ne situam cu o diferență în minus de circa 53 puncte față de prima clasată, în 1977 am trecut pe primul loc la distanță de aproape 5 puncte față de Bulgaria aflată pe locul doi.

Pentru aproape toate produsele industriale luate în studiu, atît mijloace de producție cît și obiecte de consum, reducerea decalajelor relative este însă însoțită de o creștere a decalajelor absolute; excepție fac cîteva bunuri de consum cum ar fi țesăturile de lînă și tip lînă, țesăturile de bumbac și tip bumbac și zahăr. În ceea ce privește producția pe locuitor a României se constată progrese remarcabile astfel că față de 1960 cînd ne situam pe ultimul loc la 6 categorii de mijloace de producție, în 1977 nu mai întîlnim asemenea cazuri. În consecință poziția țării noastre la indicatorul menționat, în ierarhia țărilor socialiste studiate s-a îmbunătățit substanțial. Astfel la producția de tractoare ne situăm pe primul loc iar la ciment, acid sulfuric si mașini de prelucrat metale decalajul absolut față de primul loc s-a redus foarte mult. Trebuie însă să arătăm că față de producția pe locuitor maximă și în cazul țării noastre la unele mijloace de producție decalajele absolute s-au mărit în intervalul 1960 — 1977 cum ar fi la oțel, la energie electrică și la laminate finite.

Și în cazul obiectelor de consum luate în considerație se constată, la producția pe locuitor, în țara noastră creșteri apreciabile astfel încît în 1977 la 4 din cele 6 produse decalajele absolute (față de țara clasată pe primul loc) erau mai mici decît cele existente în 1960 iar la uleiuri vegetale nerafinate înregistrăm un avans față de celelalte țări. Toate aceste date reflectă consecvența politicii P.C.R. ca pe măsura dezvoltării sectorului producător de mijloace de producție să aibă loc și un avînt corespunzător al producției de o-

biecte de consum pentru creșterea rapidă a nivelului de trai al tuturor oamenilor muncii.

Referitor la indicatorul producția globală agricolă pe locuitor în anii 1961 — 1977 ritmul mediu anual de creștere a fost de 2,10% în Bulgaria, 1,80% în Cehoslovacia, 1,85% în R.D.G., 1,25% în Polonia, 3,15% în România, 2,55% în Ungaria, 1,50% în URSS. La producția produselor agricole de bază pe locuitor, datele cuprinse în tabelul 4 (calculat după [4, pp. 13, 191, 214, 215]) denotă o reducere a decalajelor relative totale, doar la carne și grăsimi, lapte și legume. La grîu și secară, decalajele se mențin aproximativ aceleași, crescînd însă mai substanțial la porumb și fructe. Pentru România în linii generale situația este aceeași cu diferența că reducerea decalajelor este mult mai accentuată la produsele menționate iar creșterea lor este mai mică la grîu și secară. La această tendință de apropiere a contribuit pentru produsele sus menționate politica promovată de partidul nostru de înlăturare a tendințelor de subapreciere a agriculturii și de creștere a gradului de înzestrare tehnică a acestui sector important al economiei.

În privința decalajelor absolute pentru produsele mai importante ca cerealele de bază, carne și grăsimi, precum și la fructe decalajele au sporit reducîndu-se foarte puțin la lapte și ceva mai accentuat la legume.

Pentru țara noastră se poate remarca o creștere însemnată a producției agricole pe locuitor, astfel încît în 1977 față de 1960 decalajele absolute s-au redus la unele produse cum ar fi legume și lapte.

Preocupări pe linia reducerii decalajelor dintre economiile naționale ale țărilor CAER rezultă și din politica de modernizare a structurii lor economice, respectiv prin tendința de reducere a ponderii agriculturii și silviculturii în venitul național. Efectele evoluției contribuției celor două ramuri de bază — industria și agricultura — la creșterea economică pot fi mai corect evaluate prin compararea raporturilor dintre ponderile lor în venitul național și populația ocupată (tabelul 5, calculat după [4, pp. 38, 41, 393, 394, 395]).

Se remarcă faptul că în intervalul 1960—1977 pentru România mărimea raportului sus-menționat în venitul național a crescut de la 1,20 la 3,64.

În ceea ce privește populația ocupată, dacă în 1960 cea din industrie reprezenta mai puțin de 1/3 față de cea din agricultură, în 1977 o depășea cu 1/5, iar pînă în 1980 mărimea depășirii se va ridica la peste 2/5. Raportînd populația ocupată în industria fiecărei țări la cea din industria R.D.G. (= 100) se constată că decalajul total care în 1960 era 58,6 puncte, în 1977 s-a redus la 23,1 puncte; totodată pentru România acest nivel relativ al populației industriale s-a ridicat de la 41,4 în 1960 la 83,3 în 1977. În privința populației ocupate în agricultură decalajele s-au redus foarte puțin, menținîndu-se mari inegalități.

Pentru a reflecta reducerea decalajelor economice un indicator elocvent îl constituie evoluția venitului național pe locuitor și pe această bază a retribuției medii, precum și ai altor indicatori ai nivelului de trai (tabelul 6, calculat după [4. pp. 40, 228, 404, 405, 406, 412, 414, 428]). Se constată că dinamicile cele mai rapide s-au înregistrat în țările cu un potențial economic mai redus, România situîndu-se pe unul din primele locuri la indicatorii menționați.

Tabelul 5

Dinamica unor indicatori de structură ai economiilor naționale în anii 1960—1977

Țara	Raportul dintre industrie și agricultură în				Nivelul relativ (R.D.G. = 100) al populației ocupate în					
	venitul național		populația ocupată		industrie		agricultură		celelalte ramuri	
	1960	1977	1960	1977	1960	1977	1960	1977	1960	1977
Bulgaria	1,41	2,81	0,48	1,64	56,1	85,3	322,7	236,7	50,4	80,6
Cehoslovacia	4,17	6,76	1,76	3,22	94,4	96,6	150,6	136,7	82,6	94,1
R.D.G.	2,94	5,93	2,80	4,56	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Polonia	1,81	3,31	0,73	1,27	67,1	79,1	256,4	282,6	68,1	75,8
România	1,20	3,64	0,30	1,19	41,4	83,3	381,4	318,3	41,7	60,5
Ungaria	1,18	2,89	0,87	1,95	70,4	86,1	226,2	200,9	78,5	89,5
U.R.S.S.	2,52	3,05	0,83	1,75	67,1	76,9	225,6	200,0	83,5	101,5

Tabelul 6

Nivelul unor indicatori ai nivelului de trai în 1977 (1960 = 100)

Indicator / Țara	Venitul național pe locuitor	Retribuția medie lunară		Populația cuprinsă în diferite forme de învățământ la 10 000 locuitori		Abonamente radio și televiziune la 10 000 locuitori	Evoluția comerțului interior pe locuitor
		nominală	reală	total	din care studenți		
Bulgaria	310	193	167	108	157	54 424	337
Cehoslovacia	198	179	155	120	172	446	214
R.D.G.	223	—	—	133	133	540	205
Polonia	275	283	178	261	252	1 438	401
România	390	213	197	1 750	215	4 866	349
Ungaria	241	211	158	208	226	2 304	353
U.R.S.S.	243	193	169	188	175	1 042	242

Analiza efecuată evidențiază tendința generală de apropiere treptată a nivelurilor de dezvoltare a țărilor socialiste europene membre ale CAER, însă pînă în prezent acest proces s-a desfășurat relativ lent și cu unele sinuozități, menținîndu-se disparități importante referitoare la nivelul de dezvoltare al forțelor de producție și al nivelului de trai. În consecință se impune ca necesitate legică, în continuare, intensificarea eforturilor pentru apropierea și egalizarea nivelurilor lor de dezvoltare economică. În expunerea din 3 august 1978 tovarășul Nicolae C e a u ș e s c u arăta că țara noastră se pronunță pentru „. . . intensificarea colaborării și cooperării între țările membre ale CAER, pe baza egalității în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, interesului fiecărei părți și avantajului reciproc, în scopul apropierii și egalizării nivelului lor de dezvoltare, accelerării mersului înainte pe calea socialismului și comunismului" [3].

Înfăptuind Directivele Congresului al XI-lea al P.C.R. și ale Conferinței Naționale din 1977, România va depăși stadiul de țară în curs de dezvoltare, trecînd în rîndul statelor cu dezvoltare medie pentru ca apoi să se ridice la nivelul celor avansate economic.

Primită la 16 iunie 1979

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de economie politică

BIBLIOGRAFIE

1. * * * *Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.* Ed. polit., Buc., 1975, p. 175.
2. Ceaușescu N., *Cuvîntare la consfătuirea cadrelor din domeniul științelor sociale și învățămîntului politic.* Ed. polit., Buc., 1976, p. 31.
3. Ceaușescu N., *Expunere la ședința activului central de partid și de stat, 3 august 1978.* Ed. polit., Buc., 1978, pp. 15 — 16.
4. * * * *Статистический ежегодник стран-членов СВЭ.* Москва, 1978.

TENDANCES DE DIMINUTION DES DÉCALAGES ET D'APPROCHEMENT DES NIVEAUX DE DÉVELOPPEMENT ÉCONOMIQUE DES PAYS SOCIALISTES EUROPÉENS MEMBRES DE C.A.E.M.

(Résumé)

On présente quelques indicateurs par lesquels on reflet le processus de la diminution, dans le laps de temps 1960 — 1977, des différences entre les niveaux économiques des pays socialistes européens membres de CAEM.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAȘI
Tomul XXV (XXIX), fasc. 3—4, 1979
Secția VIII
ȘTIINȚE SOCIAL-ECONOMICE

C, Z, 330,19

AUTOGESTIUNEA ECONOMICĂ—FORMĂ A DEZVOLTĂRII BAZATĂ PE EFORTUL PROPRIU

DE

ILIE NIȚĂ

1. Dezvoltarea economico-socială bazată pe efortul propriu, prin mobilizarea și valorificarea superioară a tuturor resurselor și forțelor națiunii, reprezintă, după cum se știe, un principiu fundamental al modelului românesc de creștere economică. Acest principiu, se adresează nu numai economiei naționale privită în întregul ei, ci și fiecărei unități economice și teritorial administrative, adică tuturor subsistemelor. Dealtfel, principiul menționat nu se poate realiza la scara economiei naționale decît în condițiile cînd toate unitățile economice și teritoriale sînt capabile să practice, fiecare în parte, dezvoltarea întemeiată pe propriile resurse.

Considerate din această perspectivă, măsurile de întărire și extindere a autoconducerii și autogestiunii unităților, stabilite de Plenara C.C. al P.C.R. din martie 1978, conferă conceptului românesc de dezvoltare bazat pe efortul propriu noi dimensiuni și valențe, sînt destinate să favorizeze tocmai aplicarea deplină și consecventă a acestui principiu la nivelul verigilor de bază ale economiei naționale. „Nici o întreprindere — sublinia tovarășul Nicolae C e a u ș e s c u — nu poate desfășura o activitate normală dacă nu se bazează pe rezultatele muncii proprii, dacă nu-și asigură nu numai producția curentă, ci și dezvoltarea, pe baza creșterii producției, a sporirii venitului net, a ridicării continue a rentabilității economice" [3].

Desfășurarea activității fiecărei unități pe baza forțelor proprii prezintă numeroase avantaje, care valorificate corespunzător, pot conduce la afirmarea crescîndă a forței și superiorității acestei strategii de dezvoltare.

2. Unul din cele mai importante efecte a dezvoltării pe baza autogestiunii constă în aceea că asigură mobilizarea crescîndă a energiilor creatoare ale lucrărilor din fiecare unitate — resursă insuficient vlorificată în condițiile anterioare de dezvoltare.

Potrivit autogestiunii, fiecare unitate trebuie să obțină, prin valorificarea producției realizate, venituri care să-i asigure propria dezvoltare și să contribuie cu o anumită cotă la progresul general al societății. Or, atingerea acestor obiective nu este posibilă fără schimbarea concepției asupra dezvoltării, fără intensificarea efortului fiecărei unități pentru găsirea unor noi soluții tehnice și organizatorice în vederea folosirii cu maximum de eficiență a capacităților de producție, a resurselor naturale și a timpului de muncă. Creativitatea devine astfel singura alternativă a dezvoltării moderne, singura

direcție de acțiune care asigură — cu un avans permanent și mereu crescînd — aplicarea în unitățile de bază ale economiei, a celor mai valoroase și eficiente tehnici. În condițiile autoconducerii și autogestiunii interesează atît creația tehnică destinată descoperirii de noi produse, utilaje și tehnologii de fabricație, formă de creație care se află la temelia principalelor progrese ale producției materiale, cît și creația organizatorică destinată găsirii unor noi metode de organizare și conducere a producției, de dirijare și optimizare a activității economice și sociale,care să asigure sporirea forței mecanismului nostru economic și să conducă la folosirea cu maximum de rezultate a părții din proprietatea comună dată în administrarea fiecărei unități, a fiecărui colectiv de oameni ai muncii. Tot mai mulți specialiști apreciază că un rezultat științific obținut cu privire la optimizarea corelațiilor între ramurile și subramurile economice, fundamentarea producției sau exploatarea aparatului de producție etc., determină efecte la fel de substanțiale asupra eficienței economice ca și realizările tehnice.

Transformarea creativității într-o resursă tot mai importantă a dezvoltării contemporane, presupune accentuarea caracterului permanent al creației, extinderea caracterului de vîrf și de masă al creativității. Astfel, autogestiunea nu va fi capabilă să genereze și să dezvolte noi atitudini în rezolvarea problemelor de producție, în gospodărirea capacităților de producție, în utilizarea rațională a timpului și a materiilor prime. Forța dezvoltării moderne rezidă în capacitatea de a inventa și de a crea pe această bază noi produse, în capacitatea de a asimila ceea ce este nou pe plan mondial în domeniul tehnologiei și organizării producției,în capacitatea de a rezolva orice problemă cu care este confruntată întreprinderea. Calea principală de acțiune în această direcție o reprezintă mobilizarea inteligenței lucrătorilor din fiecare unitate, crearea unui cadru favorabil apariției și aplicării ideilor noi.

Prin trecerea la autogestiunea economico-financiară se creează condiții care obligă, dar și stimulează întreprinderea, colectivele de oameni ai muncii în direcția utilizării judicioase, cu eficiență ridicată, a fondurilor de producție. Merită reținută, în primul rînd, introducerea măsurii privind comensurarea rezultatelor obținute prin valoarea producției nete, adică valoarea nou creată de către fiecarea unitate într-un interval de timp. Aceeași rațiune are și legarea retribuției personalului muncitor de indicatorul producția netă, precum și introducerea normei ca fiecare unitate să-și întocmească bugetul de venituri și cheltuieli conceput ca instrument de bază al echilibrului financiar al întreprinderii.

În cazul unităților administrativ-teritoriale, paralel cu perfecționarea mecanismului financiar se impune afirmarea competenței și inițiativei consiliilor popuare pentru valorificarea cît mai eficientă a tuturor resurselor materiale și umane aflate în sfera activității lor. În toate localitățile, există rezerve deosebite pentru a se asigura noi surse de venituri pentru bugetele proprii, prin folosirea judicioasă a fondurilor încredințate, prin dezvoltarea rapidă a activităților industriale și îndeosebi a serviciilor, menite să garanteze utilizarea completă a materiilor prime reale și a forței de muncă disponibile. De asemenea, prezintă interes antrenarea cetățenilor la executarea — prin muncă patriotică și contribuția în muncă a populației — a unor lucrări

finanţate de buget, mijloacele financiare devenite disponibile constituindu-se în noi surse de dezvoltare.

Evident că autogestiunea economică vizează perfecţionarea nu numai a activităţii proprii a unităţilor ci şi a sistemului de relaţii economice şi financiare dintre ele, cu centralele şi ministerele economice, cu unităţile bancare, cu piaţa internă şi externă.

3. Este dovedit că economia socialistă, prin mecanismele ei de reglare, dispune de posibilităţi superioare de limitare a sferei şi intensităţii riscului economic. Fiind un însoţitor al oricărui proces de dezvoltare, riscul rămîne însă o realitate şi în această orînduire, realitate care nu poate fi ignorată.

La nivelul unităţilor de bază ale economiei, factorii de risc sînt numeroşi. Ei pot rezulta din programarea defectuoasă a producţiei,aprovizionării şi desfacerii, din slaba preocupare pentru promovarea progresului tehnic în unitate sau de neajunsuri în organizarea şi conducerea producţiei. În domeniul cercetării riscul poate fi cauzat de necesitatea suportării unor cheltuieli mari de documentare şi experimentare sau de imposibilitatea prevederii rezultatelor precise ale unor cercetări. Există şi risc datorat inacţiunii unor organisme de conducere, colective de lucrători, sau persoane.

În toate cazurile riscul are la origine fie insuficienţa datelor şi informaţiilor care stau la baza deciziilor — problemă dealtfel tot mai complexă în condiţiile actuale cînd asistăm la o intensitate deosebită a revoluţiei ştiinţifice-tehnice, la accentuarea interdependenţelor între unităţi şi extinderea cooperării internaţionale—fie incapacitatea unor cadre de a sesiza în întregime şi de a interpreta în mod corect împrejurările în care urmează a se desfăşura activitatea viitoare, sau de a iniţia măsurile necesare depăşirii dificultăţilor care apar pe parcurs.

Acestor factori de risc şi altora, modelul românesc de autoconducere şi autogestiune le opune însă suficiente mijloace şi soluţii care aplicate cu atenţie şi în mod consecvent pot anihila efectele riscului economic, şi asigura ridicarea calitativă a întregii activităţi economice. Printre modalităţile principale de prevenire a riscului se recomandă : controlul permanent al modificării factorilor economici, sociali, politici, tehnico-ştiinţifici şi ecologici pentru a evidenţia pe cei care pot influenţa asupra activităţii unităţii; depistarea realizărilor tehnico-ştiinţifice care ar interesa, direct sau indirect, producţia întreprinderii, evaluarea importanţei lor; urmărirea permanentă a competitivităţii produselor realizate ; întocmirea unor prognoze asupra necesităţilor sociale, asupra pieţelor potenţiale de desfacere ; fixarea strategiei de dezvoltare a întreprinderii şi alocarea resurselor necesare pentru efectuarea lucrărilor de cercetare-dezvoltare, pentru extinderea capacităţii de producţie, crearea unor produse noi ; estimarea detaliată a riscului tehnico-ştiinţific şi economic la nivelul fiecărei secţii şi al unităţii etc.

Dintre numeroasele reglementări legislative noi introduse pe linia limitării riscului în economia noastră, o importanţă aparte prezintă cele privind necesitatea ca la elaborarea planului de producţie, unităţile să asigure studierea temeinică a pieţei interne şi externe şi contractarea din timp a întregii producţii. De mare valoare ni se pare şi recomandarea ca fiecare unitate să se preocupe intens de adaptarea pe parcurs la cerinţele consumului intern şi exportului.

Dat fiind că uneori riscul apare ca urmare a inacțiunii, o atenție deosebită trebuie dată cultivării gîndirii tehnice și economice în rîndul cadrelor de conducere și a personalului muncitor, dezvoltării inițiativei și curajului acestora în abordarea sau cercetarea problemelor ridicate de producție. Dobîndirea de cunoștințe economice, înțelegerea mecanismului vieții economice, reprezintă în prezent nu o simplă pasiune a omului pentru cultura generală ci o necesitate, un instrument de acțiune practică care să asigure raționalizarea economică maximă. De asemenea, reținerea de la asumarea unui anumit risc, teama exagerată de risc poate frîna sau întîrzia dezvoltarea.

Rezultă deci că în condițiile autoconducerii și autogestiunii este necesară nu numai însușirea unei cantități de idei, informații, sau norme cu privire la procesele, activitățile care au loc în unitatea respectivă ci se impune însușirea unui mod de a gîndi profund și eficient, a unui sistem de cultură teoretic și comportamental în care cunoștințele obținute să fie asimilate, integrate organic și trăite, transformate în act de conștiință, în scopul participării efective a tuturor angajaților la luarea deciziilor și înfăptuirea lor. Autoconducerea și autogestiunea presupune interes și devotament pentru unitatea în care lucrezi, pasiune pentru muncă, îndrăzneală în gîndire și acțiune, cutezanță în promovarea noului și alte asemenea virtuți politice și morale.

Actuala etapă a evoluției economiei românești determină, inevitabil, concentrarea atenției spre toți acești factori și alții, pentru ca riscul economic să fie prevenit sau limitat la astfel de proporții, încît eventualele pierderi să nu fie prea mari și să nu tulbure dezvoltarea. Drept urmare, analiza temeinică a surselor de risc la nivelul fiecărei unități, a consecințelor pe care le pot produce și a modalităților de combatere a acestora și alte asemenea probleme se impun discutate frecvent atît în cadrul organismelor de decizie cît și cu colectivele de lucrători. Se înțelege că în această direcție un sprijin mai substanțial trebuie să ofere cercetarea științifică și literatura de specialitate.

Primită la 25 mai 1979

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de economie politică

BIBLIOGRAFIE

1. * * * *Hotărîrea Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la perfecționarea conducerii și planificării economico-financiară*, Martie 1978.
2. Ceaușescu N., *Cuvîntare la Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 22 — 23 martie 1978.*
3. Ceaușescu N., *Cuvîntare la Întreprinderea de mașini grele București*, 18 februarie 1978.

L'AUTOGESTION ÉCONOMIQUE — MOYEN DU DÉVELOPPEMENT SUR LA BASE DE L'EFFORT PROPRE

(Résumé)

L'auteur observe que le développement sur la base de l'effort propre se réfère non seulement à l'économie nationale tout entierre mais, en égale mesure, à l'unité économique et administratif-territorialle.

On présente quelques réflections à propos de ce sujet et on relève son importance spécifique pour l'économie de la Roumanie.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XXV (XXIX), fasc. 3—4, 1979
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

338,58 : 66

NECESITATEA REDUCERII CHELTUIELILOR MATERIALE ÎN INDUSTRIA CHIMICĂ A ROMÂNIEI

DE

I.D. ADUMITRĂCESEI şi ANGELA MUNTEANU

Printre direcţiile de acţiune stabilite de Congresul al XI-lea al P.C.R. pentru făurirea societăţii socialiste multilateral dezvoltate, un loc important ocupă reducerea cheltuielilor materiale. În legătură cu această direcţie, Programul partidului subliniază : „Se va acţiona cu fermitate pentru reducerea cheltuielilor materiale de producţie, pentru perfecţionarea continuă a activităţii economice" [1, p. 100]. Deoarece resursele interne de materii prime şi energie şi posibilităţile de a importa asemenea resurse sînt limitate, în etapa actuală de dezvoltare a economiei noastre, se accentuează necesitatea reducerii cheltuielilor materiale. Această necesitate este deosebit de pregnantă în ramurile prelucrătoare ale industriei, între care se află şi chimia.

În condiţiile industriei chimice, nivelul cheltuielilor materiale este mai ridicat decît pe ansamblul industriei. Aceasta rezultă şi din nivelul cheltuielilor materiale în costul efectiv al producţiei marfă (tabelul 1, calculat după [5, p. 214], [6, pp. 258 — 259], [7, p. 142], [8, p. 202]). Se observă că, la 100 lei costuri efective pentru producţia marfă, cheltuielile materiale sînt mai mari în industria chimică decît pe întreaga industrie (cu excepţia anului 1975). Situaţia menţionată impune ca, în această ramură, să

Tabelul 1

Cheltuieli materiale la 100 lei producţie marfă (lei)

	1965	1970	1975	1977
Industria republicană	80,1	80,4	77,7	79,5
Industria chimică	84,3	84,6	75,8	82,2
Abateri ale industriei chimice faţă de media pe industria republicană	+4,2	+ 4,2	— 1,9	+ 2,7

se acorde o atenţie deosebită reducerii nivelului cheltuielilor materiale, concentrîndu-se în această direcţie eforturile principale ale întreprinderilor şi centralelor pentru micşorarea costurilor de producţie.

Congresul al XI-lea şi Conferinţa Naţională ale partidului au stabilit ca reducerea costurilor de producţie să se realizeze cu precădere prin micşo-

rarea cheltuielilor materiale. Această orientare este mai accentuată în cadrul industriei chimice (tabelul 2, calculat după [2, p. 3]).

Tabelul 2

Reducerea costurilor la 1 000 lei producție marfă, în cincinalul 1976 — 1980 (%)

Ramura	Sarcina de reducere pentru		Ponderea reducerii cheltuielilor materiale în reducerea cheltuielilor totale
	cheltuieli totale	cheltuieli materiale	
Industria republicană	9,5	6,1	64,2
Industria chimică	13,5	10,6	78,5
Industria construcțiilor de mașini	16,2	13,7	84,5
Industria ușoară	10,6	6,8	64,1

Industria chimică se remarcă printr-o sarcină mai mare de reducere a costurilor de producție și îndeosebi a cheltuielilor materiale, atît față de ansamblul industriei, cît și față de alte ramuri prelucrătoare. În actualul cincinal, scăderea costurilor la produsele chimice se realizează în proporție de 78,5% pe seama reducerii cheltuielilor materiale, celorlalte căi (creșterea productivității muncii vii, reducerea cheltuielilor administrativ-gospodărești), revenindu-le numai 21,5%.

Cheltuielile materiale cuprind numeroase elemente. Acțiunea de reducere a acestor cheltuieli trebuie să pornească de la cunoașterea structurii lor, de la nivelul și tendința fiecărei grupe de cheltuieli (tabelul 3, calculat după [5, p. 214], [6, pp. 258 — 259], [7, p. 142], [8, p. 202]). În ansamblul cheltuielilor materiale din industria chimică, se manifestă tendința de creș-

Tabelul 3

Structura cheltuielilor materiale cuprinse în costul efectiv al producției marfă din industria chimică a României (%)

Grupa de cheltuieli	Ponderea în cheltuielile materiale				Abateri față de media pe industria republicană			
	1965	1970	1975	1977	1965	1970	1975	1977
Total cheltuieli materiale	100,0	100,0	100,0	100,0	—	—	—	—
1. Materii prime și materiale	71,9	77,2	78,2	82,2	−12,7	−7,6	−9,1	−7,0
2. Combustibil, energie, apă	13,4	12,5	10,8	8,8	+ 6,5	+4,4	+4,5	+3,3
3. Amortizări	14,7	10,3	11,0	9,0	+ 6,2	+3,2	+4,6	+3,7

tere a ponderii materiilor prime și materialelor și de reducere a ponderii celorlalte două grupe. Însă comparativ cu media pe întreaga industrie, în această ramură, ponderea primei grupe de cheltuieli materiale este mai mică, iar ponderea celorlalte două grupe este mai mare. Totodată, se manifestă o

tendință de apropiere a structurii cheltuielilor materiale din industria chimică de cea realizată pe total industrie. Organizarea și desfășurarea acțiunii de reducere a cheltuielilor materiale trebuie să țină seama de tendințele menționate, inclusiv de caracterul lor contradictoriu.

În țara noastră, gradul de utilizare în cadrul industriei chimice a unor materii prime de bază este relativ ridicat și totodată în creștere (tabelul 4, calculat după [9, p. 3], [10, p. 3]). Dacă la unele materii prime (cum este sarea) rezervele de care dispunem nu pun restricții în calea dezvoltării industriei chimice, la alte materii prime (cum sînt hidrocarburile), există

Tabelul 4

Ponderea industriei chimice în utilizarea unor materii prime (%)

	1970	1975	1980
Sare	. . .	58,6	72,3
Gaz metan	8,3	9,6	25
Țiței	5,5	8,3	16

anumite limite ale aprovizionării acestei ramuri din resurse interne și prin import. De aceea, reducerea consumurilor specifice la materiile prime folosite în industria chimică, și îndeosebi la materiile prime energetice, constituie o necesitate obiectivă pentru dezvoltarea eficientă a ramurii în etapa actuală și în perspectivă. Totodată, evoluția cheltuielilor pentru materiile prime în cadrul industriei noastre chimice va fi influențată favorabil și prin modificarea structurii acestei ramuri, pe baza dezvoltării mai rapide, în cincinalul 1981 — 1985, a subramurilor chimiei anorganice, chimiei de sinteză fină și de mic tonaj [3, p. 2]. Deși petrochimia va continua să ocupe primul loc în industria chimică românească, ponderea ei în producția ramurii probabil nu va crește la nivelul preconizat inițial (circa 75% în 1990), tocmai datorită restrîngerii posibilităților de aprovizionare cu hidrocarburi.

Concentrarea atenției asupra reducerii consumurilor specifice de materii prime se impune în toate subramurile industriei noastre chimice, deoarece acestea au un nivel ridicat. Astfel, în 1970, pentru obținerea unei tone de produs s-a consumat : la uree N_2 100% — 1369 m^3 gaz metan ; la poliacetat de vinil — 1 853 m^3 gaz metan ; la sodă calcinată — 1,56 tone sare ; la sodă caustică amoniacală — 2,20 tone sare ; la cauciuc butadien stirenic — 2,52 tone produse petroliere ; la polietilenă de înaltă presiune — 3,03 tone produse petroliere [11, p. 503]. Pentru reducerea consumurilor specifice de materii prime (atît față de nivelele realizate la noi, cît și față de cele atinse în țările dezvoltate) se acționează cu perseverență în direcția perfecționării tehnologiilor de fabricație și a creșterii gradului de valorificare a resurselor utilizate.

În ansamblul industriei românești, industria chimică se situează printre ramurile cu consumurile energetice cele mai ridicate (tabelul 5, calculat după [8, pp. 121 — 122]). Se observă că, pînă în 1975, consumul de energie electrică ce revine pe un muncitor ocupat în industia chimică a sporit simțitor, iar din cincinalul 1976 — 1980 a început reducerea lui. Totodată,

Tabelul 5

Evoluția consumurilor de energie electrică pe muncitor, în industria chimică a României

Anul	Nivelul absolut		Nivelul relativ
	kWh	%	%
1960	18 025	100	376
1965	40 665	226	508
1970	56 124	311	441
1975	61 288	340	415
1980	60 543	336	386

* Față de media pe total industrie = 100.

nivelul acestui consum cu mult mai ridicat decît media pe întreaga industrie, deși se manifestă o tendință de reducere a distanței. Tendințele menționate evidențiază necesitatea reducerii în continuare și mai accentuată a cheltuielilor efectuate în industria chimică pentru combustibil, energie și apă.

Pe baza orientărilor stabilite de conducerea partidului, în industria noastră chimică se acționează pentru reducerea consumurilor energetice în trei direcții principale: 1) îmbunătățirea structurii ramurii sub aspect energetic, prin reducerea ponderii subramurilor energo intensive, îndeosebi în legătură cu producția destinată exportului; 2) perfecționarea tehnologiilor de fabricație și introducerea de tehnologii noi, inclusiv în vederea reducerii consumului de combustibil și energie; 3) identificarea și valorificarea resurselor energetice secundare, prin adoptarea unor soluții cît mai eficiente. Ca urmare, în actualul cincinal, pe ansamblul ramurii, consumul de energie electrică la 1 000 lei producție globală se reduce de la 137,8 kWh în 1975 la 120 kWh în 1980 [10, p. 4]. Însă acest nivel de consum este încă ridicat, impunîndu-se a acționa în continuare pentru reducerea lui, prin folosirea mai deplină a căilor menționate.

Industria chimică deține o pondere însemnată în totalul fondurilor fixe puse în funcțiune în industria României. În cincinalul 1966 — 1970, această pondere a reprezentat 14,66%, iar în cincinalul 1971—1975 — 15,25% (calculat după [8, p. 390]), urmînd ca și în prezentul cincinal să atingă un nivel asemănător. De aceea, creșterea gradului de utilizare a capacităților de producție de care dispune industria noastră chimică este o necesitate pentru reducerea cheltuielilor de amortizare ce revin pe unitatea de produs. Ponderea cheltuielilor de amortizare este mai ridicată în subramurile în care predomină procesele chimice decît în cele prelucrătoare. Astfel, valoarea amortizărilor în totalul cheltuielilor materiale reprezenta, în anul 1970 — 3,5% în industria lacurilor și vopselelor, ajungînd pînă la 14,5 % în subramura îngrășămintelor chimice [11, p. 500]. Este evident că sporirea eficienței utilizării fondurilor fixe în ultima subramură are un efect cu mult mai mare asupra reducerii cheltuielilor materiale decît în prima.

Reducerea cheltuielilor materiale în industria chimică sintetizează, în mare măsură, preocupările manifestate în această ramură pentru creșterea eficienței activității desfășurate. Ridicarea continuă a nivelului calitativ al

acestei activități și amplificarea rolului factorilor intensivi în creșterea producției noastre chimice impune să acordăm o atenție sporită reducerii cheltuielilor materiale. Conturînd orientările pentru viitorul cincinal, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia că „un obiectiv esențial îl constituie reducerea mai mare a cheltuielilor materiale" [4, p. 37]. Pe întreaga industrie, micșorarea cheltuielilor materiale urmează să asigure 83,1—82,8% din reducerea totală a costurilor de producție (calculat după [3, p. 3]). Avînd în vedere tendința manifestată pînă în prezent, este de așteptat ca, în industria chimică, scăderea cheltuielilor materiale să aibă un aport mai mare la reducerea costurilor decît cel preconizat pe ansamblul industriei.

Primită la 19 mai 1979

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de economie politică

BIBLIOGRAFIE

1. * * * *Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.* Ed. polit., Buc., 1975.
2. * * * *Programul privind măsurile suplimentare de dezvoltare economico-socială a României pînă în 1980.* „Scînteia" din 14 decembrie 1977.
3. * * * *Orientările generale cu privire la întocmirea planului de dezvoltare economico-socială a României în perioada 1981 — 1985.* „Scînteia" din 15 decembrie 1977.
4. Ceaușescu N., *Raport la Conferința Națională a P.C.R.* Ed. polit., Buc., 1977.
5. * * * *Anuarul statistic al R.S.R.* 1966.
6. * * * *Anuarul statistic al R.S.R.* 1971.
7. * * * *Anuarul statistic al R.S.R.* 1976.
8. * * * *Anuarul statistic al R.S.R.* 1978.
9. Florescu M., *Rolul chimiei în valorificarea superioară a materiilor prime.* Revista economică, nr. *13* (1975).
10. Florescu M., *Înnoirea și modernizarea, factori de bază ai sporirii eficienței.* Revista economică, nr. *21* (1977).
11. * * * *Prețul de cost în industrie.* Ed. Acad. R.S.R., Buc., 1971.

LA NÉCESSITÉ DE LA RÉDUCTION DES FRAIS MATÉRIELS DANS L'INDUSTRIE CHIMIQUE DE LA ROUMANIE

(Résumé)

On analyse l'évolution du niveau et de la structure des frais matériels de l'industrie chimique roumaine. Sur cette base, on met en évidence le rôle principal de la réduction des frais matériels pour la diminution des coûts dans cette branche.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XXV (XXIX), fasc. 3—4, 1979
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C, Z. 332.67

CU PRIVIRE LA ARGUMENTELE PENTRU RATA ÎNALTĂ A ACUMULĂRII

DE

ELENA NICULESCU şi N. NICULESCU

Problema ratei acumulării constituie unul din aspectele asupra cărora s-au exprimat numeroase puncte de vedere, literatura economică, atît din ţara noastră cît şi din alte ţări, îmbogăţindu-se an de an cu multe lucrări valoroase[1]. Literatura bogată care s-a scris în ţările socialiste pe această temă se explică prin deosebita importanţă pe care o are acumularea pentru progresul social-economic. Dealtfel, I. B l a g a şi Gh. M a n e a subliniau pe bună dreptate că „rata acumulării reprezintă, în toate ţările socialiste o problemă cardinală a economiei, a politicii economice şi sociale a partidului comunist şi o premisă de seamă a mecanismului economic" [3,p.39].

Se poate aprecia că cei mai mulţi dintre economişti optează în mod realist pentru o rată înaltă a acumulării, în stare să genereze efecte pozitive, de durată, pentru progresul social-economic. Pentru România, ţară socialistă în curs de dezvoltare, care îşi propune dezvoltarea economico-socială multilaterală, asigurarea unei baze trainice economice şi tehnice şi lichidarea decalajului ce o mai desparte de ţările avansate din punct de vedere economic, menţinerea, o lungă perioadă de timp, a unei rate ridicate a acumulării reprezintă o necesitate ce are solide temeiuri obiective.

Care sînt principalele argumente cu caracter obiectiv care pledează în acest sens?

a) Gradul scăzut al dezvoltării economico-sociale moştenit şi obiectivele fundamentale ale evoluţiei în perspectiva edificării societăţii socialiste multilateral dezvoltate se constituie deopotrivă, ca argumente ale unor eforturi susţinute şi îndelungate de acumulări. Este, astăzi, tot mai evident că reducerea importantelor decalaje ce ne mai despart încă de ţările dezvoltate din punct de vedere economic, sub multiple aspecte, nu poate fi soluţionată fără o creştere rapidă şi amplă a forţelor de producţie, fără o structurare pe baze moderne a economiei naţionale. Iar aceste din urmă obiective, precum

---

[1] Menţionăm cîteva din lucrările româneşti mai reprezentative : *Corelaţia dintre acumulare şi consum* (Em. D o b r e s c u) ; *Modelul economic optim* (M. H o r o v i t z) ; *Modele de creştere economică şi de optimizare a corelaţiei dintre acumulare şi consum* (A. I a n c u) ; *Optimul economiei socialiste* (Em. D o b r e s c u) ; *Mecanismul economic al socialismului* (I. B l a g a, Gh. M a n e a). Dintre autorii străini cu preocupări în acest domeniu menţionăm pe N.E. B o r o v o i, V.S. D a d a i a n, K.K. V a l t u h, V.F. P u g a c i o v, M. K a l e c k i, H. A t s u m i, P.A. S a m u e l s o n, K. S h e l l.

și cele vizînd valorificarea maximă a resurselor materiale și umane nu pot fi atinse fără alocarea unor importante mijloace materiale și umane.

b) Alte argumente sînt generate de însești cerințele și mecanismul reproducției socialiste lărgite proprii economiei românești contemporane. Procesul reproducției socialiste lărgite implică eforturi sistematice în planul acumulării, în vederea lărgirii și diversificării aparatului de producție, în primul rînd a mijloacelor de muncă. Chiar în condițiile în care mijloacele de muncă sînt înlocuite cu altele mai perfecționate, cînd predomină factorii intensivi și se realizează o înaltă eficiență economică a utilizării elementelor materiale ale producției, acumulările susținute sînt necesare în scopul intensificării și aprofundării acestor procese.

c) Specificul revoluției științifice tehnice contemporane face ca, în condițiile actuale, generarea progresului tehnic și promovarea lui pe scară largă în producție să implice cheltuieli deosebit de ridicate. Ilustrativ din acest punct de vedere este faptul că, după cum arată unele calcule [4, p. 248], în perioada primului plan cincinal, investiția medie specifică pentru un nou loc de muncă în economia românească a reprezentat circa 123 mii lei, în cincinalul 1966 — 1970 ea s-a ridicat la 360 mii lei iar în perioada 1971—1975 la circa 500 mii lei. Iar, în perspectiva accentuării gradului de tehnicitate al economiei naționale, costul echipării unui nou loc de muncă va crește considerabil.

d) În sfîrșit, un alt set de argumente derivă din implicațiile social-economice deosebit de favorabile pe care le are o rată înaltă a acumulării. Din acest punct de vedere, experiența țării noastre aduce în atenție fapte de mare forță de convingere. Astfel, dacă vom lua în discuție numai corelația din tabelul 1 [5, p. 50] vom avea la dispoziție argumente valoroase ce pledează în favoarea ratei înalte a acumulării. Ținem să precizăm însă că, după părerea noastră, argumentele în favoarea acestei teze nu trebuie reduse și nu se pot reduce la o perspectivă strict economică ci dimpotrivă, ele trebuie ancorate într-un cadru mult mai larg, cel definit de natura orînduirii noastre noi. Notăm că asupra acestor considerente, literatura de specialitate a zăbovit mai puțin sau aproape de loc.

Pe temeiul complexității deosebite a problemei în discuție și al implicațiilor ei profunde și de vastă cuprindere, apreciem că există și un grup de argumente rezultînd din specificul relațiilor de producție socialiste și cel de etapă în evoluția economico-socială a țării. De fapt, ample referiri în acest sens, se află în conținutul documentelor partidului nostru, în operele secretarului său general, tovarășul Nicolae C e a u ș e s c u.

e) Este vorba, în acest cadru, în primul rînd de natura, substanța și dialectica devenirii modului de producție socialist. Ca unitate organică a celor două componente fundamentale ale sale — forțele de producție și relațiile socialiste de producție care în procesul evoluției societății socialiste cunosc un amplu și neîntrerupt proces de dezvoltare și perfecționare, progresul reprezentînd sensul devenirii socialismului, noul mod de producție necesită eforturi susținute în sensul dezvoltării și implicit al acumulării. „Este un adevăr axiomatic — precizează tovarășul Nicolae C e a u ș e s c u — că socialismul și comunismul nu se pot înfăptui fără o puternică bază materială, fără dezvoltarea în ritm intens și modernizarea continuă a forțelor de producție. . . . Apare de la sine înțeles că dacă n-am asigura în continuare

Tabelul 1

Corelația dintre ritmul de creștere a venitului național, cota din venitul național afectată fondului de dezvoltare și ritmul creșterii fondului de consum

	1954—1960	1961—1965	1966—1970	1971—1975	1976—1980
Ritmul mediu anual de creștere a venitului național	7,9	7,3	7,5	11,3	10—11
Cota din venitul național afectată fondului de dezvoltare	17—18	25	29—30	peste 33	33—34
Ritmul mediu anual de creștere a fondului de consum	4,5	5,3	7	8	8

un ritm înalt de creștere a forțelor de producție, dacă am schimba raportul între fondul de dezvoltare și cel de consum, am ajunge să batem pasul pe loc" [2, pp. 594 — 595]. Societatea socialistă implică deci organic progresul, care înseamnă, deopotrivă, evoluție în același sens pozitiv a forțelor și relațiilor de producție.

f) Conceptul, conținutul și direcțiile societății socialiste multilateral dezvoltate constituie un alt argument pentru o politică susținută de acumulări. După cum se știe, etapa în care a pășit țara noastră odată cu cincinalul 1971 — 1975, este prin conținut și obiective, o perioadă calitativ nouă, în care ne propunem să asigurăm o dezvoltare multilaterală a societății, înflorirea tuturor laturilor vieții sociale, atît a economiei cît și a științei și culturii, perfecționarea conducerii, formarea omului nou, promovarea eticii și echității socialiste. În lumina acestei înțelegeri atotcuprinzătoare a alcătuirii social-economice socialiste, care include tehnicul, economicul, politicul și socialul în general, în unitatea și interacțiunea lor dialectică, efortul în sensul dezvoltării este implicat organic. O operă de asemenea proporții și profunzimi este de neconceput fără un amplificat efort de acumulări și investiții care se fac, deopotrivă, atît în sopul lărgirii și modernizării potențialului productiv cît și pentru dezvoltarea bazei materiale a activităților social-politice și culturale. Aceasta generează efecte pozitive considerabile pentru toate laturile vieții sociale. Pe de altă parte, relația are și un sens invers — dinspre sectoarele vieții social-politice și culturale spre cele ale producției materiale. Numeroasele cercetări efectuate demonstrează că în rîndul factorilor de creștere economică un loc central îl ocupă acumularea, mai concret, investițiile. Or, cu atît mai evidentă apare necesitatea acumulărilor din perspectiva coordonatelor societății socialiste multilateral dezvoltate.

g) Scopul final al socialismului, asigurarea bunăstării materiale și spirituale a întregului popor se constituie și el ca argument al aceluiași efort de acumulări. Atingerea acestui obiectiv nu se poate realiza, desigur, fără un înalt nivel al dezvoltării. Asupra relației acumulare-dezvoltare-creșterea nivelului de trai, tovarășul Nicolae C e a u ș e s c u preciza: „Dacă am diminua fondurile pentru acumulare, desigur că în primii ani ar fi posibil să se aloce mai mult pentru consum, dar acesta ar duce ulterior la serioase consecințe negative asupra dezvoltării întregii economii, asupra progresului general al societății, ar diminua baza pentru creșterea nivelului de trai al

populaţiei" [1, p. 274]. Iar calculele făcute demonstrează cu prisosinţă temeiul profund ştiinţific al acestei teze.

h) Necesitatea ratei înalte a acumulării se fundamentează, după opinia noastră, şi pe responsabilitatea politică ce caracterizează îndeplinirea de către Partidul Comunist Român a rolului de forţă conducătoare a societăţii. Este ştiut că, afirmarea P.C.R. ca forţă politică conducătoare în ţara noastră are un profund temei obiectiv, reprezentînd un rezultat legic al întregii evoluţii a societăţii româneşti din perioada postbelică. Faptele demonstrează convingător că programul partidului nostru se caracterizează prin înaltă responsabilitate, prin suprem simţ de răspundere pentru destinele poporului român. Între obiectivele programatice de cea mai mare importanţă pentru evoluţia economico-socială a ţării, partidul nostru a situat şi situează statornic şi problema repartizării judicioase a resurselor între fondul de dezvoltare şi fondul de consum. În lumina acestor motivaţii obiective interdependente considerăm că rata înaltă a acumulării se înscrie şi ea ca o necesitate, de asemenea, obiectivă. Edificatoare pentru responsabilitatea ce caracterizează politica partidului în acest plan sînt cuvintele secretarului său general: „Trebuie să fim conştienţi — sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu — de faptul că istoria va reţine iar generaţia noastră va fi judecată nu atît după cît s-a consumat la un moment dat în societate, ci mai ales după ce s-a făcut pentru a asigura progresul rapid şi multilateral al României, pentru a asigura un viitor fericit, comunist, naţiunii noastre" [2, p. 595].

Pornind de la analiza ştiinţifică a relaţiilor economice româneşti şi a cerinţelor de evoluţie rapidă a economiei naţionale, Partidul Comunist Român a promovat o politică consecventă de alocare a unei însemnate părţi din venitul naţional pentru dezvoltare. Această orientare plină de încărcătură politică şi de înaltă responsabilitate este caracteristică perioadei de după cel de al IX-lea Congres al partidului, rolul decisiv în acest sens revenind secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, care a adus contribuţii originale la dezvoltarea creatoare a teoriei şi practicii cu privire la corelaţia dintre acumulări şi consum.

Primită la 17 aprilie 1979

Institutul politehnic, Iaşi,
Catedra de economie politică

BIBLIOGRAFIE

1. Ceauşescu N., *România pe drumul construirii societăţii socialiste multilateral dezvoltate.* Vol. 4, Ed. polit., Buc., 1970.
2. Ceauşescu N., *România pe drumul construirii societăţii socialiste multilateral dezvoltate.* Vol. 12, Ed. polit., Buc., 1976.
3. Blaga I., Manea Gh., *Mecanismul economic al socialismului.* Ed. ştiinţifică şi enciclopedică, Buc., 1977.
4. Constantinescu N.N., *Problema contradicţiei în economia socialistă.* Ed. polit., Buc., 1973.
5. Rausser V. şi colab., *Repartizarea teritorială a industriei.* Ed. Acad. R.S.R., Buc., 1977.

SUR LES AEGUMENTS POUR LA HAUTE QUOTE-PART D'ACCUMULATION

(Résumé)

Tenant compte des arguments concernant la haute quote-part d'accumulation dans les conditions de la Roumanie, les auteurs apportent dans la discussion des nouvelles coordonnées qui plaident pour une ferme politique d'accumulation.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAȘI
Tomul XXV (XXIX), fasc. 3—4, 1979
Secția VIII
ȘTIINȚE SOCIAL-ECONOMICE

C.Z. 330.19; 312.8

INTERDEPENDENȚA DINTRE FACTORUL DEMOGRAFIC ȘI CREȘTEREA ECONOMICĂ

DE

V. PÂRVU și GEORGE MEDRIHAN

Interdependența dintre fenomenele demografice și economice face de mult obiectul a numeroase discuții pe plan mondial. Organisme ale O.N.U., institute guvernamentale, institute naționale specializate, organe politice, oameni de știință din cele mai variate domenii ale activității umane — economiști, demografi, statisticieni, sociologi, matematicieni — se ocupă pe larg de studierea acestor probleme. De aici se desprinde și faptul semnificativ, recunoscut tot mai deplin: strategiile economice, ale statelor mari sau mici nu mai pot fi gîndite izolat de problemele demografice, iar în actuala evoluție a lumii contemporane nici nu mai e posibilă elaborarea de programe ale dezvoltării independent de variabilele demografice.

Implicațiile demografice apar în toate țările lumii, dar cu particularități diferite, datorită unei mari diversități de condiții economice, sociale, istorice, geografice, culturale, religioase, psihologice etc.

Raportul populație—economie s-a impus ca unul din aspectele sociale, care a suscitat interes din cele mai vechi timpuri. Pe celebrii gînditori ai antichității, Platon și Aristotel îi preocupau ideea unui „optim" de locuitori în cetățile grecești în raport cu posibilitățile de existență. Primii teoreticieni care stabilesc corelația demo-economică, văzînd în om forța de producție care creează bogăție, sînt mercantiliștii[1]). Aceasta explică măsurile propuse de reprezentanții doctrinei mercantiliste pentru încurajarea creșterii populației.

Avîntul demografic, care se face simțit mai ales în rîndul păturilor muncitoare, constituie, împreună cu revoluția industrială care-l condiționează în mare parte și-l grăbește, fenomenul cel mai de seamă din secolul al XVIII-lea. Saltul demografic, a constituit pentru unii economiști, lipsiți de înțelegerea perspectivei dezvoltării complete a societății omenești, motiv de temere cu privire la posibilitatea de satisfacere a nevoilor primordiale și mai ales alimentare a unei populații în creștere atît de rapidă. Dintre aceștia cel mai reprezentativ este Thomas Robert M a l t h u s care vede în mizeria

[1]) Cei mai de seamă reprezentanți ai doctrinei mercantiliste sînt Jean B o d i n, I.B. C o l b e r t, Sebastian V a u b a n, François M e l u. Ideea de bază a doctrinei constă în aceea că moneda și populația sînt cei doi pioni ai regatului, semnele palpabile ale prosperității lui. Doctrina apare începînd cu a doua jumătate a secolului al XV-lea atingînd apogeul în secolul al XVIII-lea în Franța.

maselor o expresie a voinței divine, introducînd pesimismul cărților „sfinte" în știința economică.

Teoriile lui Malthus cu privire la populație au fost combătute cu argumente puternice al căror suport științific este cît se poate de solid. Pesimismului malthusian i-a fost opus un optimism demografic, reprezentat de doctrinarii dezvoltării economiei naționale.

În raport cu economia, cu societatea, populația se prezintă în dublă calitate : ca populație totală ea este consumatoare a valorilor de întrebuințare, ca populație activă ea este producătoarea acestora.

În ipoteza cea mai simplă, potrivit căreia întreaga populație activă ar fi ocupată în producția materială și întregul venit național ar fi destinat consumului individual, sau că rata acumulării ar fi constantă, s-ar putea formula, într-o primă aproximație, următoarea relație fundamentală : la un nivel dat de înzestrarea tehnică a muncii și la un anumit grad se folosire a timpului de lucru, numărul populației active, repartiția ei pe ramurile economiei naționale, calitatea cunoștințelor de care dispune ea — celelalte condiții fiind egale — determină masa bunurilor materiale și calitatea acestora, volumul venitului național și, în ultimă analiză, nivelul de trai al întregii populații.

Interrelația dintre populație și economie are ca expresie cantitativă, pe de o parte, nivelul productivității muncii sociale iar pe de altă parte, nivelul bunăstării întregii populații. Din această relație fundamentală, rolul diferiților factori sub aspectul eficienței lor este diferit : cu cît este mai mare numărul populației active și, deci, cu cît este mai mare volumul timpului de muncă al acesteia și cu cît este mai ridicată productivitatea muncii sociale, cu atît mai mare este masa venitului național și, prin urmare, cu atît mai mare este acea parte a venitului național care revine populației, influențînd nemijlocit nivelul de trai al acesteia.

Indiferent de gradul de cunoaștere a fenomenelor demografice, acestea s-au reflectat în conștiința oamenilor ca expresie a unor relații specifice dintre populație și condiția ei de existență. Orice variabilă demografică conține, implicit, o relație cu un fenomen economic. Complexitatea relațiilor dintre populație și economie rezultă din două împrejurări majore :

a) interacțiunea are loc între factori care nu sînt „eterni" și care în plus acționează unul asupra celuilalt în anumite condiții de rezolvare a societății :

b) variabilele demografice și economice nu se găsesc aproape niciodată singure în legătura lor, comportamentul indivizilor și familiilor fiind rezultanta multor altor factori de ordin cultural, psihologic, biologic etc.

Nivelul de dezvoltare a forțelor de producție arată atît gradul în care societatea omenească a reușit să-și subordoneze natura, cît și măsura în care forța de muncă este capabilă să obțină mijloace de existență necesare menținerii întregii populații. Procesul de diferențiere a forței de muncă din masa populației este legat de mijloacele de producție și influențat de relațiile de producție, dar se dezvoltă în anumite condiții demografice privind structura (sexe, vîrste, categorii social-profesionale, sectoare de activitate etc.) și reproducția populației (natalitate, mortalitate, spor natural). Factorul demografic influențează cu o intensitate variabilă conținutul, ritmul și direcția

creșterii economice operînd asupra principalei forțe de producție, oamenii care muncesc.

O varietate specifică a influenței factorului demografic asupra celui economic, își găsește expresia în presiunea populației care prezintă un raport nefavorabil între numărul locuitorilor și resursele de întreținere a acestora. Presiunea populației, fără a modifica favorabil consumul, împiedică creșterea acumulării în vederea reproducției lărgite a economiei.

Produsul social total și venitul național fiind creația lucrătorilor ocupați în sfera producției bunurilor materiale, reflectă condițiile unor relații de productivitate determinate, mobilitatea socială și schimbările care intervin în proporția și mișcarea forței de muncă.

Interrelațiile dintre factorul demografic și creșterea economică sînt într-o asemenea măsură intercondiționate încît este aproape imposibil de a preciza în orice moment căruia îi aparține întîietatea în progresul general al dezvoltării. În prezent, raportul factor demografic — creștere economică este apreciat ca unul din cele mai complexe raporturi sociale. La prima analiză se desprind două aspecte : a) populație — economie și b) economie— populație, fiecare din ele avînd semnificația sa.

Primul aspect (demo-economic) scoate în evidență populația ca potențial de forță de muncă, deci factorul determinant al procesului de producție și, respectiv, al creării produsului social. Privită din acest punct de vedere, populația apare ca factor al creșterii economiei (avem în vedere populația activă).

Al doilea aspect se referă la raportul dintre masa mijloacelor de subsistență produse de societate și populația totală existentă la o anumită dată. Deși această corelație apare la un moment dat ca o expresie demoalimentară, ea a prezentat un interes deosebit pe treptele inferioare ale dezvoltării societății și prezintă un mare interes și în prezent în țările cu o economie subdezvoltată. În studiile și prognozele elaborate de O.N.U. (cu organismul său specializat F.A.O.) se folosește corelația dintre populația din fiecare țară și producția agricolă, relație ce se exprimă prin două curbe : *Pt* (populație totală) și *Qa* (producția agroalimentară). Relația $Qa > Pt$ este considerată ca favorabilă.

Situîndu-ne în rîndul țărilor în curs de dezvoltare, analiza corelației demo-economice, ne oferă posibilitatea de a desprinde următoarele concluzii :

1° expansiunea demografică este caracteristică pentru aproape toate țările cu o economie slab dezvoltată. Dar nu în orice condiții această creștere exercită o „presiune" asupra procesului de creștere economică. Pentru ca acest lucru să se producă trebuie ca densitatea populației să fi atins deja, în perioada premergătoare, un nivel superior. Viața a demonstrat că această densitate oscilează în raport cu variația unor factori, cum sînt : mărimea absolută a populației de bază și a teritoriului național, ritmul anual de creștere demografică ;

2° în lume sînt largi zone subdezvoltate, unde „presiunea" demografică nu este întîlnită. În majoritatea țărilor Africii negre și ale Americii Latine, precum și în unele țări asiatice, ca de exemplu Tailanda și Malaiezia, creșterea demografică nu a determinat și o mărire însemnată a gradului de densitate a populației, deoarece raportul dintre populația de bază și mărirea teritoriului național este scăzut ;

3° în cazul țărilor slab dezvoltate unde „presiunea demografică" se face simțită, pot fi distinse două situații: prima în care fără ca populația de bază să fi fost numeroasă, s-a ajuns la o ridicată densitate demografică datorită teritoriului mic, putînd da spre exemplu Sri-Lanka: a doua, în care „presiunea demografică" apare în condițiile unei populații de bază extrem de numeroasă (India, Pakistanul ș.a.). Există, așadar, situații diferite care impun soluții diferite.

Concluzia care se degajă din această situație este că nu „explozia demografică", privită ca atare agravează situația acestor țări, ci faptul că ea s-a produs înainte ca dezvoltarea lor economică să fi ajuns la un nivel corespunzător. Această afirmație este dovedită de exemplu tuturor țărilor capitaliste dezvoltate care au o mare densitate a populației.

Foametea și subnutriția cronică, subutilizarea forței de muncă, nu sînt rezultatul direct al unei creșteri demografice accelerate, ci al subdezvoltării economice care împiedică folosirea unor imense resurse în folosul țărilor slab dezvoltate economic. Desigur că, pe măsura ieșirii acestor țări din actuala lor stare, vor reuși să asigure condiții demne de viață și de muncă popoarelor respective.

Influența factorului demografic asupra creșterii economice cere neapărat luarea în considerare a situației forței de muncă. Factorul demografic este variabila principală a creșterii economice, întrucît sporirea venitului național este funcție de cantitatea, calitatea și evoluția resurselor de muncă.

Corelația dintre factorul demografic și forța de muncă fie că se realizează la nivelul unei țări sau pe plan mondial, ne apare ca o relație dintre populația totală și efectivul forțelor de muncă atrase în circuitul economic al producției. Multă vreme, dezvoltatea economică a considerat prioritară cantitatea resurselor de muncă, fapt confirmat dealtfel de întreaga evoluție istorică. Acest mod de dezvoltare economică este privit ca extensiv întrucît se bazează pe sporirea cantitativă a muncii. Dar, posibilitățile de dezvoltare extensivă a economiei limitate de acțiunea factorului demografic, în numărul și evoluția populației în vîrstă aptă de muncă, ceea ce înseamnă că forța de muncă privită sub acest aspect (cantitativ) este determinată de comportamentul demografic care se dovedește în practică foarte puțin mobil, greu de dirijat și controlat de către societate.

Dacă astăzi, cantitatea (volumul) forței de muncă nu în toate cazurile poate fi un factor de creștere economică (a unui spor continuu de venit național pe cap de locuitor) a doua corelație dintre factorul demografic și forța de muncă constă în creșterea calitativă a acesteia din urmă. Dacă primul factor (volumul) forței de muncă este limitat de fenomenele demografice, cel de al doilea — calitatea — este practic nelimitat fiind într-o continuă potențare economică (de creștere a productivității muncii sociale).

Unui anumit nivel al dezvoltării mijloacelor de producție și al organizării producției în mod necesar trebuie să-i corespundă un anumit nivel și o anumită structură profesională și de calificarea a forței de muncă. Orice progres realizat în domeniul mijloacelor de producție implică schimbări în structura de ocupare profesională și de calificare a forței de muncă.

Procesul de materializare a fondului de dezvoltare — în noi uzine și mașini, noi tehnologii, noi tehnici și metode de conducere — cît mai ales, folosirea eficientă a investițiilor pe care societatea le face la un moment sînt,

la rîndul lor, determinate de calitatea forței de muncă, de componența principală a acesteia — nivelul general de educație și instruire a populației. Astfel, cerințele pe care societatea le ridică în fața forței de muncă evoluează treptat dar constant, de la cerințele preponderent cantitative spre cele calitative, spre capacitățile intelectuale ale forței de muncă, spre profesiile care cer un nivel ridicat de instruire și cultură.

După cum se cunoaște, cuantumul forței de muncă este influențat, în mod sensibil, de creșterea numerică a populației, dar aceasta nu înseamnă că forța de muncă trebuie să progreseze în același ritm cu totalul populației, evoluția sa depinde de o mare varietate de factori economici, sociali, culturali și demografici, inclusiv posibilitățile de școlarizare, structura pe vîrste a populației, rolul femeii în societate etc. În tabelul 1 prezentăm după [1],

Tabelul 1

Regiunea	1950	1960	1970	1980
I. Forța de muncă totală (milioane)	1 137,8	1 296,2	1 509,2	1 791,4
Din care				
Țări industrializate	393,3	446,7	497,6	553,3
Țări în curs de dezvoltare	744,5	849,5	1 011,6	1 238,1
Din care				
Asia de Sud-Est	589,4	666,0	783,1	948,2
Africa	98,5	112,1	136,3	168,3
America Latină	56,6	71,4	92,2	121,6
II. Ponderea în totalul populației (la sută)				
Total mondial	45,2	43,2	42,0	41,3
Țări industrializate	45,1	44,9	44,8	44,9
Țări în curs de dezvoltare	45,3	42,3	40,7	39,9
Asia de Sud-Est	46,9	43,9	42,7	42,6
Africa	44,5	41,1	39,4	37,5
America Latină	34,9	33,6	32,6	32,2

situația forței de muncă pe plan mondial. După cum reiese din tabel, ponderea forței de muncă, adică cuantumul producătorilor exprimat în procente, din totalul consumatorilor, are tendința să scadă în toate țările în curs de dezvoltare din cauza structurii pe vîrstă a populației. În majoritatea acestor țări, la producerea de bunuri și la prestarea de servicii participă o proporție mai mică din totalul populației decît în țările industrializate. O altă problemă care se pune pentru țările în curs de dezvoltare este cea a posibilității de plasare a creșterii cu 226 milioane a forței de muncă, creștere prevăzută pentru deceniul 1970 — 1980. Această majorare absolută corespunde unei creșteri relative de 22 la sută. În această perioadă, partea covîrșitoare a forței de muncă din aceste țări va fi concentrată în Asia de Sud-Est, unde creșterea prevăzută este de 20 la sută. Celelalte regiuni, deși o depășesc pe aceasta ca creștere relativă, totuși, în expresie absolută, ele rămîn mult în urmă. Astfel, în perioada 1960 — 1980 forța de muncă din Africa va crește cu 32 milioane 23 la sută), iar cea din America Latină cu circa 30 milioane, respectiv,

32 la sută. În țările dezvoltate industrial, creșterea forței de muncă în perioada menționată, este de 56 milioane, respectiv, 11 la sută. Pe lîngă creșterea globală a forței de muncă, prezentată mai sus, este interesant de urmărit și structura aectesia, luînd ca bază aceeași perioadă. În tabelul 2 prezentăm structura forței de muncă pe perioada 1960 — 1980, pe regiuni și grupe de vîrstă și pe cele două sexe, după datele din [1].

Tabelul 2 (milioane)

Regiuni și grupe de vîrstă	Bărbați			Femei		
	1960	1970	1980	1960	1970	1980
Europa	180,8	199,2	221,0	121,3	128,0	135,9
0 — 14 ani	1,9	1,5	1,0	1,5	1,2	0,6
15 — 19 ani	15,3	18,1	17,0	12,5	15,0	13,9
20 — 64 ani	156,6	171,0	193,4	102,8	106,1	114,7
65 ani și peste	7,0	8,6	9,6	4,5	5,7	6,7
America de Nord	52,8	59,9	69,5	34,2	30,7	38,1
0 — 14 ani	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
15 — 19 ani	3,2	4,5	4,9	2,1	3,0	3,3
20 — 64 ani	46,9	52,9	62,2	21,0	26,4	33,3
65 ani și peste	2,5	2,3	2,2	1,0	1,2	1,4
America Latină	56,9	72,3	93,6	14,4	19,9	27,9
0 — 14 ani	2,5	2,4	1,9	0,7	0,7	0,7
15 — 19 ani	7,5	9,6	12,1	2,5	3,8	5,6
20 — 64 ani	45,0	57,9	76,6	10,8	14,9	21,0
65 ani și peste	1,9	2,4	3,0	0,4	0,5	0,6
Africa	74,3	91,7	113,9	37,8	44,6	33,5
0 — 14 ani	3,7	3,6	3,1	2,3	2,4	2,4
15 — 19 ani	10,5	12,9	16,1	6,4	7,7	9,4
20 — 64 ani	57,8	72,4	92,2	28,3	33,6	20,6
65 ani și peste	2,3	2,8	2,5	0,8	0,9	1,1
Asia de Sud-Est	462,4	544,3	657,5	265,2	311,5	371,3
0 — 14 ani	19,4	18,3	16,1	12,9	12,8	11,6
15 — 19 ani	55,1	65,8	74,2	38,5	45,6	50,1
20 — 64 ani	374,3	443,3	546,3	206,5	244,3	299,1
65 ani și peste	13,6	16,9	20,8	7,3	8,8	10,5

Structura pe sex și vîrstă a forței de muncă ridică o serie de probleme. În primul rînd, problema copiilor sub 15 ani care au învățat foarte puțin sau deloc și care sînt obligați să muncească este foarte serioasă. Previziunile indică totuși o ușoară reducere a acestei categorii de populație de la 43 milioane în 1970 la 37 milioane în 1980 din care 28 milioane în Asia de Sud-Est, peste 5 milioane în Africa, 2,5 milioane în America Latină și 1,5 milioane în Europa. Rezolvarea acestei probleme ridică, desigur, soluții speciale.

De o importanță similară este și problema numărului mare de muncitori tineri sub 19 ani care vor intra în rîndurile forței de muncă în acest deceniu. Categoria de muncitori între 15 — 19 ani se va majora pînă în 1980 cu încă 21 milioane, exclusiv pe seama Asiei de Sud, Africii și Americii Latine (în Europa se va înregistra o scădere). Această categorie va reprezenta în totalul forței de muncă din 1980, circa 15 la sută în Africa și America

Latină, 12 la sută în Asia față de numai 9 la sută în Europa și 8 la sută în America de Nord.

Gradul de participare a femeilor în totalul forței de muncă (în special în sectorul primar) este foarte greu de delimitat. Tabelul 2 indică o creștere constantă a numărului de femei în totalul forței de muncă, astfel încît pe întreaga perioadă 1970—1980 creșterea absolută va fi de 92 milioane. Pe de altă parte, se constată că forța de muncă feminină va spori într-un ritm mai lent decît totalul populației feminine și decît forța de muncă masculină. Ponderea femeilor în totalul forței de muncă diferă de la o regiune la alta. Așa, de pildă, forța de muncă feminină în perioada 1950 — 1980 din America Latină se va tripla, de la 10 milioane (18 la sută din totalul forței de muncă) la 28 milioane (23 la sută). În Africa, deși se va înregistra o creștere absolută de la 35 milioane la 53 milioane, totuși ponderea femeilor în totalul forței de muncă va scade de la 35 la sută la 32 la sută. Gradul de participare a femeilor în totalul forței de muncă va înregistra scăderi și în alte regiuni ale globului ca Europa și Asia, în timp ce în America de Nord va crește de la 27 la sută la 36 la sută. O treime din forța de muncă pe plan mondial va ajunge să fie reprezentată de femei. Deosebit de interesantă este repartizarea forței de muncă pe principalele sectoare economice. Situația actuală dezvăluie următorul fenomen : industria țărilor în curs de dezvoltare folosește de 3 — 4 ori mai puțini muncitori decît industria țărilor dezvoltate. Prezentăm mai jos, în tabelul 3, structura forței de muncă pe sectoare și domenii în cele două grupe de țări dezvoltate și în curs de dezvoltare.

Tabelul 3 (la sută)

Sectorul economic	Țări dezvoltate			Țări în curs de dezvoltare		
	1960	197ă	1980	1960	1970	1980
Domeniul tehnic și de specialitate	8,08	8,84	9,61	2,06	2,24	3,18
Cadre de conducere	3,74	4,63	5,78	0,99	1,08	1,20
Funcționari	9,67	11,47	12,34	1,68	2,52	3,59
Comerț	8,01	8,31	8,82	6,10	6,49	6,80
Agricultură, pescuit și vînătoare	23,22	18,54	12,60	69,51	65,34	59,58
Transporturi și telecomunicații	6,70	5,21	5,69	1,47	1,60	1,76
Meșteșugari, muncitori, industria minieră, prelucrătoare	31,93	34,12	36,01	14,15	16,30	19,11
Servicii sport etc.	8,65	8,88	9,15	4,06	4,43	4,78
Total	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100, 0

Prin urmare, în perspectiva anilor 1980 în țările în curs de dezvoltare, numărul persoanelor ocupate din agricultură, pescuit, vînătoare se va majora cu 80 milioane, deși ponderea lor va marca o ușoară scădere. Aceasta înseamnă că în viitor agricultura încă va juca rolul preponderent în economia acestor țări. Acestui grup de țări li se mai adaugă un nivel scăzut a acestui

sector (primar). Slaba sa înzestrare tehnică care explică și nivelul redus al productivității muncii, caracterul sezonier al muncii în acest sector, utilizarea parțială a forței de muncă — șomaj latent — care efectuează sensibil nivelul de trai al populației acestor țări. Aceste estimări referitoare la structura forței de muncă au la bază două considerente principale : în primul rînd, prevederile planurilor economice ale diverselor țări și, în al doilea rînd, continuarea tendințelor existente.

În țările industrializate situația este oarecum diferită : numărul lucrătorilor cu ocupații intelectuale și nemanuale va crește mult mai rapid decît în țările în curs de dezvoltare și mai rapid chiar decît cei ocupați în ansamblul producției neagricole. La baza acesteia se află, desigur, introducerea continuă a tehnologiei avansate în industria țărilor respective, precum și ridicarea nivelului de educație și cultură a forței de muncă. Previziunile referitoare la cuantumul forței de muncă în țările socialiste europene pornesc în general de la ritmurile de creștere înregistrate în perioadele anterioare, cu excepția Bulgariei și României pentru care ritmurile prevăzute sînt superioare celor precedente.

În ceea ce privește repartizarea pe sectoare economice a forței de muncă în țările socialiste, se anticipează pentru acest deceniu o reducere a ponderei persoanelor ocupate cu agricultura în favoarea celorlalte ramuri.

Primită la 9 martie 1979

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de economie politică

BIBLIOGRAFIE

1. * * * *The World Employement Programme*. ILO, Geneve, 1969.

L'INTERDÉPENDANCE ENTRE LE FACTEUR DÉMOGRAPHIQUE ET LA CROISSANCE ÉCONOMIQUE

(Résumé)

L'étude présente l'interdépendance entre le facteur démographique et la croissance économique sur le plan mondial, en utilisant les données élaborées par les organismes spécialisés de l'O.N.U.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XXV (XXIX), fasc. 3—4, 1979
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C. Z. 331.041

APPLICATION DES PRINCIPES DE L'ERGONOMIE DANS L'ENSEIGNEMENT SUPÉRIEUR TECHNIQUE

DE

EUGEN POPA et MONICA VOICU

De nos jours on voit se multiplier les préoccupations concernant l'utilisation de la théorie générale des systèmes et de l'ergonomie dans le domaine de l'éducation et de l'enseignement avec certains résultats théoriques et pratiques à la fois.

Ces nouveaux problèmes avec lesquels est confronté l'enseignement supérieur envisagent une organisation plus rationnelle du travail des cadres enseignants par l'application du principe fondamental de l'ergonomie, celui de l'adaptation du travail à l'homme pour faire accroître la qualité de l'activité didactique, scientifique et éducative et intensifier l'activité d'intégration

L'enseignement supérieur techique se présente comme une structure unitaire, à fonctions spécifiques, avec des relations internes et externes et une dynamique propre, donc comme un système [1].

Conçu de la sorte, l'enseignement supérieur technique présente un flux d'entrée formé d'éléments suivants :

a) lois, décrets, actes a caractère normatif, décisions ;

b) connaissances et valeurs représentées par les plans d'activités éducatives ;

c) moyens méthodologiques d'enseignement et d'autoinstruction ;

d) le facteur humain—formé par la force de travail proprement-dit (cadres enseignants) et les étudiants sur lesquels on intervient par l'instruction théorique et pratique pour obtenir „le produit fini" — les ingénieurs ;

e) fonds monétaires.

Le flux de sortie est formé des personnes capables de déposer une activité sociale utile, c'est -à-dire des diplômés de l'enseignement supérieur, qui, grâce à leurs connaissances, à leur capacité d'intelligence, d'initiative, de responsabilité de pensée independante seront capables de faire preuve sur le plan socio-professionnel et personnel des aptitudes développées et consolidées durant l'école (fig. 1).

À la différence des systèmes techniques, le système enseignement supérieur réunit une somme de ressources humaines et matérielles qu'il doit organiser et gérer, non pas pour obtenir un produit matériel immediat, mais pour former une force de travail contenant des individualités distinctes, qui se manifesteront dans les temps et d'une manière stochastique.

Pour appliquer les principes de l'ergonomie dans le domaine de l'enseignement supérieur, il faut tenir compte des particularités de ce système. Mais il faut éviter l'extrapolation mécanique des sphères des systèmes techiques dans celui de l'enseignement supérieur et évaluer aproximativement les possibilités d'intervention dans les rapports qui s'établissent entre le facteur humain et ses obligations de travail, lorsque celui-ci est en situation de les exercer, afin d'accroître le rendament du processus instructif et éducatif immédiat et de perspective.

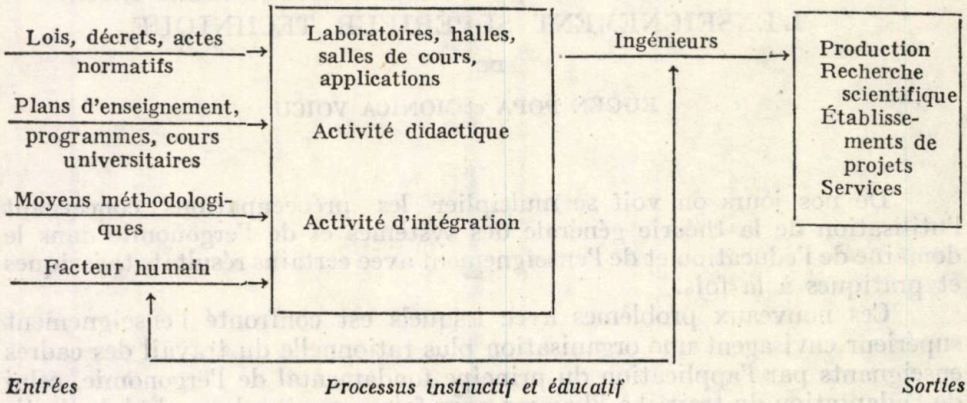

Fig. 1

Ainsi, les enseignants et les étudiants ont-ils, les premiers une situation de travail professionnel spécifique, propre à l'enseignement supérieur, et les seconds, bien qu'ils n'exercent pas une activité profesionnelle à la lettre, sont soumis à des sollicitation au cours de leur instruction et leur éducation.

En second lieu, la recherche ergonomique des relations dans le cadre du système de l'enseignement technique supérieur concerne les aspectes de l'activité instructive et éducative qui peuvent être optimisés par leur adaptation à l'élément humain.

Parmi les facteurs de grande importance dans le déroulement efficient de l'activité instructive et éducative on peut mentionner :

a) le programme de travail (l'horaire scolaire) avec des incidents sur le degré de fatigue des étudiants et des enseignants, par sa durée, par la structure des matières au cours d'une journée etc. ;

b) le microclimat des salles de cours, des laboratoire, etc., l'éclairage, la chromatique des salles, le mobilier, etc ;

c) les plans d'enseignement, les programmes des cours, les manuels édités, la quantité d'information transmise par l'enseignement ce qui constitue l'aspect le plus important de l'activité instructive et éducative.

En appliquant l'ergonomie à l'analyse de l'enseignement technique supérieur en tant que système, l'optimisation de l'activité instructive et éducative devient possible de même que l'accumulation d'informations nécessaires pour l'appréciation de l'activité didactique.

Dans ce sens, ce ne sont pas le nombre de diplômés et le pourcentage de notes situées à certain niveau qui deviennent essentiels,mais le rendement

social des licenciés, exprimé par leurs comportement professionnel, moral, etc par leurs succés et leurs échecs.

L'efficience de l'activité instructive et éducative va toujours croissant par l'attestation ergonomique des plans, des programmes, des manuels et des méthodes d'enseignement, suivant la capacité de transmission du personnel enseignant et de reception des étudiants.

Reçue le 13 Février 1979

Institut Polytechnique, Jassy,
Chaire d'Organisation et de Planification

BIBLIOGRAPHIE

1. Ionescu I., *Necesitatea introducerii şi predării ergonomiei ca disciplină în şcolile de toate gradele şi la toate nivelele.* „Conferinţa de ergonomie", Buc., 1971.
2. Krasnaseschi Vl., *Aplicaţii ergonomice ale concepţiei sistemice asupra învăţământului.* „Conferinţa de ergonomie", Buc., 1971.

APLICAREA PRINCIPIILOR ERGONOMICE LA ÎNVĂŢĂMÎNTUL SUPERIOR TEHNIC

(Rezumat)

Plecînd de la concepţia de sistem a învăţămîntului tehnic superior, lucrarea scoate în evidenţă posibilitatăţile de aplicare a principiilor ergonomice în acest domeniu, avînd ca efect direct optimizarea procesului instructiv-educativ.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XXV (XXIX), fasc. 3—4, 1979
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C.Z. 361.2

CALCULE TEHNICO-ECONOMICE PRIVIND PROIECTAREA LOCALITĂŢILOR RURALE DE PERSPECTIVĂ ÎN JUDEŢUL IAŞI

DE

I. MIHAI şi C. MIHĂILESCU

1. Introducere Dezvoltarea socialistă a satelor ridică probleme complexe de organizare şi sistematizare a construcţiilor rurale, care să asigure creşterea continuă a nivelului de civilizaţie, justa repartizare şi eficienţă economică a investiţiilor. Studiile de sistematizare contribuind la îmbunătăţirea repartiţiei teritoriale a forţelor de producţie, influenţează, dirijează şi modifică actuala structură a reţelei de localităţi rurale, în concordanţă cu necesităţile dezvoltării sociale [1].

Proiectarea reţelei de localităţi trebuie efectuată în concordanţă cu particularităţile funcţionale, principiile organizării producţiei şi teritoriului, eficienţa economică şi influenţa concentrării populaţiei rurale asupra investiţiilor şi procesului agricol de producţie.

2. Metoda de cercetare. Numărul de localităţi de perspectivă pe ansamblul judeţului Iaşi s-a studiat în cadrul a trei variante pe bază de calcule tehnico-economice şi a condiţiilor de proiectare a centrelor populate. Compararea variantelor s-a făcut după investiţii, cheltuielile de exploatare, echivalente de calcul şi de transport. Ca bază de comparaţie a fost luată varianta cu 263 localităţi elaborată de ICPROM Iaşi şi cele două variante cu număr mai mic de localităţi. Indicii tehnico-economici folosiţi pentru calcul au fost adoptaţi ca valori medii, rezultatele valorilor fiind aproximative. Cercetarea a urmărit stabilirea nivelului optim de concentrare a populaţiei rurale, limită dată de valoarea economiilor anuale datorate investiţiilor, comparată cu cheltuielile de transport.

3. Rezultatele cercetării. Pentru fundamentarea celor două variante studiate s-a calculat la prima variantă suprafaţa ce revine pe o localitate de perspectivă, numărul de sate la 100 km p. şi raza medie de servire a localităţii pentru fiecare comună. În felul acesta au fost scoase în evidenţă comunele la care indicii menţionaţi s-au modificat foarte puţin în comparaţie cu situaţia existentă. La cele 35 de comune cu densitatea satelor mai mare de 7 sate la 100 km p. au fost analizate condiţiile de amplasare a localităţilor pe baza proiectelor de organizare a teritoriului elaborate de O.C.O.T. Iaşi.

Din analiza întreprinsă, care a luat în considerare particularităţile producţiei agricole, teritoriului şi funcţia de bază a satelor a rezultat :

a) unele localități de perspectivă din prima variantă sînt menținute nejustificat, cu distanțe de 0,6 — 1 km de alte localități prevăzute a se dezvolta în viitor;

b) un număr însemnat de sate sînt menținute pentru suprafețe izolate de teren agricol, relativ reduse (200 — 400 ha);

c) teritorial o serie de sate sînt deja contopite, ceea ce influențează asupra soluțiilor;

d) lipsa organizării intergospodărești a teritoriului și administrative menține nejustificat unele localități rurale.

Comparativ cu situația existentă cele două variante se caracterizează prin indici tehnico-economici diferențiați (tabelul 1).

Tabelul 1

Indici tehnico-economici de analiză a rețelei de localități

Nr. crt.	Denumirea indicelui	Situația existentă	Pespectivă	
			varianta I	varianta II
1	Număr de localități rurale	417	263	210
2	Mărimea medie a localității rurale	1 045	988	1 238
3	Număr de localități ce revine pe comună	4,9	3,1	2,5
4	Număr de localități la 100 km p.	8,0	5,03	4,02
5	Raza medie de servire a localității	1,99	2,52	5,81
6	Suprafața totală ce revine pe o localitate (ha)	1 279	1 991	2 493
7	Suprafața agricolă ce revine pe o localitate (ha)	942	1 496	1 871

Eficiența economică a concentrării populației rurale, prin reducerea numărului de localități, trebuie să ia în considerare influența acesteia asupra cheltuielilor de transport și investițiilor [3], [4].

Cheltuielile de transport depind de mărimea întreprinderii ce totalizează 478 mii lei la I.A.S. sub 2 000 ha, față de 2 572 mii lei la întreprinderile cu 5 000 ha, înregistrîndu-se o creștere cu 49,3% a cheltuielilor la 1 ha teren agricol. Pentru estimarea cheltuielilor de transport la nivelul județului s-a luat în calcul 407 lei/ha [6].

Investițiile pentru construcția, dotarea și amenajarea localității depind de mărimea acesteia și structura construcțiilor. Adaptînd cercetările efectuate, rezultă următoarea variație a investițiilor pe cele două variante de amenajare (tabelul 2).

Folosind metoda corelației a rezultat sistemul de ecuații normale:

$$\begin{cases} a_0 n + a_1 \sum x = \sum y, \\ a_0 x + a_1 \sum x^2 = \sum xy, \end{cases} \qquad \begin{cases} 7a_0 + 10\,000\ a_1 = 204\,320, \\ 10\,000\ a_0 + 24\,080\,000\ a_1 = 481\,988\,000, \end{cases}$$

$a_0 = 1\,470$, $a_1 = 19{,}4$, $Y_x = 1\,470 + 19{,}4x$, x — mărimea localității.

Pentru cele două variante de rețea de localități au rezultat investițiile și cheltuielile de exploatare din tabelul 3.

Tabelul 2

Variația investițiilor în funcție de mărimea localității rurale (mii lei)

Mărimea localității (loc.)	Varianta I: 100% construcții cu P + 0		Varianta II: 60% construcții cu P + 0 și 40% cu P + 1	
	total	pe locuitor	total	pe locuitor
300	7 550	25,2	8 680	28,9
500	11 280	22,5	12 540	25,1
700	14 740	21,1	16 130	23,0
1 000	20 860	20,9	22 370	22,4
1 500	30 750	20,4	33 030	22,0
2 000	39 890	20,0	42 000	21,0
4 000	79 250	19,8	80 680	20,4

Tabelul 3

Investițiile și cheltuielile de exploatare pe variante (milioane lei)

Variante amenajate	Relații de calcul	Pe o localitate		Total județ		Diferențe (+ −)
		V_1	V_2	V_1	V_2	
	Investiții					
I	$Y_x = 1\,470 + 19{,}4\ x$	20,6	25,4	5 427,5	5 352,2	− 75,2
II	$Y_x = 2\,910 + 19{,}4\ x$	22,0	26,9	5 806,2	5 654,6	−151,5
	Cheltuieli de exploatare					
I	$Y'_x = 150 + 1{,}6\ x$	1,7	2,1	455,2	447,5	− 7,7
II	$Y'_x = 380 + 1{,}5\ x$	1,8	2,2	489,7	469,7	− 19,9

Deoarece investițiile se relizează etapizat compararea variantelor se face cu ajutorul cheltuielilor echivalente de calcul, care de fapt, transformă investițiile în cheltuieli anuale (tabelul 4).

Tabelul 4

Cheltuieli echivalente de calcul (mii lei)

Variante amenajate	Relația de calcul	Total județ		Diferențe (+ −)
		V_1	V_2	
I	$C_e = IK + C_e$	1 106 556	1 089 782	−16 774
II	$K = 0{,}12$	1 186 456	1 148 330	−38 126

Creșterea suprafețelor agricole servite de o localitate de perspectivă pe cele două variante (+ 554 ha și + 929 ha) determină creșterea corespunzătoare a cheltuielilor de transport (tabelul 5).

Tabelul 5

Creșterea cheltuielilor de transport (mii lei)

Nr. crt.	Denumire	Total județ		Diferențe (+ −)
		V_1	V_2	
1	Cheltuieli de transport	59 300	79 400	+ 20 100

Sporul cheltuielilor de transport din varianta a doua de + 20 100 mii lei este compensat de economiile anuale de — 38 126 mii lei, ceea ce justifică eficacitatea soluției cu 210 localități de perspectivă (V_2), care asigură economii de 18 000 mii lei anuale [5].

Stabilirea limitei de concentrare a populației rurale în județul Iași s-a determinat cu ajutorul unei variante (V_3) cu 150 localități de perspectivă, care a fost comparată cu varianta a doua (tabelul 6).

Tabelul 6

Investițiile, cheltuielile de exploatare și cheltuielile echivalente de calcul (mii lei)

Varianta amenajată	Relații de calcul	Pe o localitate		Total județ		Diferențe (+ −)
		V_2	V_3	V_2	V_3	
	Investiții					
II	$Y_x = 2\,910 + 19{,}4\ x$	26,9	36,5	5 654,6	5 479,5	−175,1
	Cheltuieli de exploatare					
II	$Y'_x = 380 + 1{,}5\ x$	2,2	2,5	469,7	446,9	−22,8
	Cheltuieli echivalente de calcul					
II	$C_c = IK + C_e$	—	—	1 148,3	1 104,4	−43,8

Creșterea suprafeței servite de o localitate cu 1 142 ha în varianta a treia, ca urmare a reducerii numărului de sate, mărește valoarea cheltuielilor de transport cu + 68 620 mii lei. Economiile anuale de 43 862 mii lei fiind

mai mici decît sporul cheltuielilor de transport de 68 620 mii lei nu justifică eficacitatea variantei a treia, nivelul de concentrare a populației preconizat nu corespunde cerințelor producției agricole.

Evident că rezultatele calculelor efectuate la nivelul județului Iași sînt orientative, ele se impun a fi precizate în variantele de sitematizare a localităților fiecărui teritoriu administrativ.

4. Concluzii. Calculele tehnico-economice efectuate permit sintetizarea următoarelor concluzii mai importante :

1. Elaborarea soluțiilor de organizare a rețelei de localități rurale trebuie făcută pe variante, utilizînd parametrii reali ai condițiilor din fiecare județ.

2. Rețeaua de localități rurale de perspectivă se stabilește pe baza analizei complexe a tuturor condițiilor, prin luarea în considerare a funcțiunii agricole a satelor, cu particularitățile de organizare a producției agricole și teritoriului.

3. Nivelul de concentrare al populației rurale în județul Iași este determinat de 180 — 210 localități de perspectivă, soluție ce trebuie adăugită și aprofundată în schițele de sistematizare a comunelor.

Primită la 15 ianuarie 1979

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de conducere și organizare

BIBLIOGRAFIE

1. * * * *Directivele Conferinței Naționale a P.C.R. cu privire la sistematizarea teritoriului, a orașelor și satelor, la dezvoltarea lor social-economică.*
2. Генделман М. А. и дрг., *Планировка сельскохозяйственных районов.* Изд Колос, Москва, 1971.
3. Mihai I., Melinte M., *Contribuții la studiul localităților rurale în județul Iași.* Revista de geodezie, cadastru și organizarea teritoriului, nr. *3*, 1969.
4. Mihai I., Melinte M., *Contribuții la principiile proiectării rețelei de localități rurale în județele Iași și Vaslui.* Cercetări agronomice în Moldova, iulie-septembrie 1972.
5. Mihai I., *Contribuția sistematizării teritoriului la perfecționarea conducerii economiei județului Iași.* Teză de doctorat, Institutul politehnic Iași, 1978.
6. Vasilescu N., *Organizarea transporturilor în agricultură.* Ed. „CERES", Buc., 1971.

ТЕХНИКО - ЭКОНОМИЧЕСКИЕ РАСЧЕТЫ ПРОЭКТИРОВАНИЯ ПЕРСПЕКТИВНЫХ НАСЕЛЕННЫХ МЕСТ В ЯССКОМ УЕЗДЕ

(Резюме)

В работе представлены технико—экономические расчеты для установления перспективных населенных мест в Ясском уезде. При оценке вариантов были учтены капитальные вложения эксплуатационые издержки и транспортные расходы.

На этой основе доказана экономичность варианта разработанным автором.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XXV (XXIX), fasc. 3—4, 1979
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

RECENZII

BOOCK REVIEWS РЕЦЕНЗИИ

* * * *Annuaire Officiel—1978.* Chambre de Commerce Franco-Arabe, Paris, 1978, 808 pp.

Les relations économique franco-arabes ont conuu depuis quelques années, un développement sans précédent. Cette situation traduit une complémentarité croissante des économies, mais elle n'aurait pu se produire sans une connaisance mutuelle approfondie.

En faisant paraître cet annuaire, la Chambre de Comerce franco-arabe apporte une contribution précieuse aux différents acteurs du commerce franco-arabe.

Cet ouvrage est la deuxième édition de l'Annuaire franco-arabe édité par la Chambre de Commerce.

La présentation et le contenu ont été entièrement rénovés, afin de donner à ses utilisateurs un instrument de travail actuel et commode. Les premiers chapitres sont consacrés à une vue d'ensemble du monde arabe. Ensuite l'analyse se fait pays par pays et présente une image aussi complete que possible, sur le plan géographique, politique et surtout économique et juridique de chacun pays arabe.

Le présent annuaire s'efforce de décrire le monde arabe tel qu'il est aujourd'hui, en pleine évolution, avec tout ce que les pays qui le composent ont de commun et de différent.

Cette nouvelle édition de l'annuaire franco-arabe est un instrument très utile à la promotion de la coopération entre les pays arabes et la France.

M. Pîslă

ALFRED SAUVY, *Cout et valeur de la vie humaine.* Hermann, Éditures des Sciences et des Arts, Paris, 1977, 208 pp.

La société et l'individu à travers les siècles ont poursuivi deux objectifs vitaux, parfois concordants, parfois antagonistes. En premier lieu, il y a l'objectif économique : vivre, ne pas mourir, et pour cela trouver les produits nécessaires, surtout la nourriture. Il existe aussi un objectif éthique : par réaction contre les abus de la force, le souci de protéger la vie humaine et de la prolonger s'est affirmé dans toutes les civilisations,et plus particulièrement dans la nôtre.

Les réflexions sur la valeur de la vie ont été longtemps l'affaire des philosophess et des moralistes. La généralisation de l'économie marchande a fait de la vie un bien dont le coût augmente ou diminue et peut s'évaluer scientifiquement: la réduction d'un budget de santé augmente le nombre des décés, l'accroissement des normes de sécurité dans une industrie entraîne une diminution des accidents du travail ; un calcul simple permet d'établir la valeur socialement atribuée à la vie humaine. Elle varie selon les circonstances, les classes sociales ou le régime politique.

Alfred S a u v y, pionnier des études démographiques, spécialiste des problèmes du sous développement, dresse „une comptabilité humaine".

Ce livre intéressera les sociologues, les économistes et les historiens.

M. Pîslă

MARC RAFFINOT et PIERRE JAQUEMOT, *Le capitalisme d'État algérien*. Maspero, Paris, 1977.

Les deux auteurs analysent les formes historiques du développement économique de l'Algérie depuis 1962.

Sans en minimiser toutes les réussites, ils montrent combien le reforcement de l'appareil d'État dans l'économie algérienne renforce et élargit la place de la bourgeoisie dans l'Algérie nouvelle et analysent la canalisation par l'État du potentiel révolutionnaire issu de la lutte de libération, tout particulièrement par les efforts pour normaliser l'autogestion agricole.

Mais ce type de développement suscite des difficultés non résolues comme les disparités croissantes des revenus, le maintien du chômage et l'émigration.

L'analyse du modèle de développement algérien montre que le capitalisme d'État algérien reste un système inachevé.

M. Pîslă

1980 MAR 1 8

40822